

**KONSTANTIN
PRESLAVSKY
UNIVERSITY
SHUMEN**

**ШУМЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ
“ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ”
50 ГОДИНИ ЗАЕДНО ПИШЕМ ИСТОРИЯТА**

**ПЕДАГОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ТЕХНОЛОГИЧНО ОБРАЗОВАНИЕ, ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО И
ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА“**

СНЕЖАНА ВЕЛИКОВА НЯГОЛОВА

**РОЛЯТА НА ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА
БЪЛГАРСКОТО УЧИЛИЩЕ**

Дисертация

за присъждане на образователна и научна степен ДОКТОР

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.1. Теория и управление на образованието

Докторска програма: Управление на образованието

**Научен ръководител:
проф. д.ик.н. Красимир Марков Марков**

Шумен, 2023

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	1
ПЪРВА ГЛАВА. Роля на обществения съвет в управлението на училището – тенденции и перспективи	6
1. Историческо развитие на идеята за включване на общността в управлението на българското училище	6
2. Съвременна нормативна рамка на обществените съвети в българската образователна система.....	13
3. Нормативен преглед на законовата рамка, регламентираща органите на включване на общността	14
3.1. Същност и създаване.....	15
3.2. Органи на управление. Състав.....	17
3.3. Правомощия.....	19
3.4. Контрол върху дейността на училищното настоятелство и обществения съвет.....	23
4. Обзор на нормативната уредба.....	23
5. Водещи европейски модели за включване на общността в управлението на училището	28
5.1. Нормативна регламентация и модели на училищни/ обществени съвети в Европа.....	29
5.2. Правомощия на органите за участие, които включват родители.....	32
5.3. Модели за включване на общността в управлението на училището, прилагани в европейските държави	34
5.3.1. Обединено кралство.....	34
5.3.2. Австрия.....	43
5.3.3. Естония.....	47
5.3.4. Испания	50
5.3.5. Дания	53
5.3.6. Нидерландия	60
ВТОРА ГЛАВА. Методология, дизайн и резултати от изследването	68
2.1. Методология, дизайн и резултати от емпиричното изследване	68
2.1.1. Методология и дизайн на емпиричното изследване	68

2.1.2. Анализ на резултатите от оценка на статута и дейността на обществените съвети	76
2.1.3. SWOT-анализ на нагласите на заинтересованите субекти към статута и дейността на обществените съвети	134
2.1.4. Изводи от емпиричното изследване	152
2.2. Методология, дизайн и резултати от сравнително изследване на европейски модели за участие на общността в управлението на училището	156
2.2.1. Методология и дизайн на сравнителното изследване	156
2.2.2. Анализ на резултатите от сравнителното изследване	157
2.2.3. Изводи от сравнителния анализ.....	168
ТРЕТА ГЛАВА. Емпиричен модел за оптимизиране дейността на училищните обществени съвети в Република България	177
3.1. Научноизследователска методика за изграждане на модела	177
3.2. Функционални нововъдения относно статута и дейността на обществените съвети	179
Примерен образец 1 - Училищен правилник за дейността на обществения съвет. План на дейностите, времеви график на заседанията	181
Примерен образец 2 – Наръчник за ефективна дейност на обществения съвет	185
Примерен образец 3 - Методика за избор на участници в училищния обществен съвет	187
Примерен образец 3.1. - Формуляр за лично и мотивирано участие в обществения съвет	191
Примерен образец 4 - Модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет	192
Примерен образец 5 - Модел за комуникационна мрежа.....	196
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	205
ИЗВОДИ	207
ПРЕПОРЪКИ	211
ПРИНОСИ	212
ЛИТЕРАТУРА	213
ПРИЛОЖЕНИЕ 1.....	219

УВОД

Сериозното навлизане на иновациите и технологиите в българското образование предизвика фундаментални промени в традиционната образователна система. Процесите на цифровизация и автоматизация от последните десетилетия успяха да преформатират образованието и в социално-културен контекст, при това с дълбоки трансформации на ценности и парадигми. Еволюцията на технологичната глобализация и резултираните обществени потребности провокираха нова образователна цивилизационна ситуация и доказаха тезата за наложителна модификация на системата. Дигитализацията на учебния процес реформира и пренаписа действащите учебни програми, стратегии и стандарти и доведе до необходимостта от създаването на нов образователен закон, кореспондиращ на глобалните предизвикателства.

Законът за предучилищното и училищното образование от 2015 година, от една страна е легитимен отговор на динамичните промени в обществените отношения, а от друга – нормативен органон за създаване на свободни и активни личности, осъзнаващи социалната си значимост за демократичното гражданско общество. Целенасочените усилия на законодателя за създаване на споделени отворени пространства за всички субекти в релацията **училище – родители – местна общност** логично конституираха нов обществен орган за подкрепа и развитие на образователната институция и за граждански контрол върху управлението ѝ – Обществен съвет.

Изследователският интерес на докторантския труд е насочен от нововъведения с чл. 265 от Закона за предучилищното и училищното образование (Обн. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г.) структурен орган, защото – като всяка законодателна новост, бе посрещнат със смесени чувства от работещите в сферата на образованието специалисти. От една страна, подобен конструкт широко отваря училището към социума, с идеята за по-голяма нормативна свобода и автономност, равнопоставено

съвместно гражданско участие в управлението, прозрачност и отчетност в разходването на публичните средства и редица възможности за подобряване на академичните образователни резултати на институцията и професионалната реализация на учениците. Но от друга страна, българската педагогическа общност подходи с голяма доза недоверие и скептицизъм към функционалната значимост на Обществения съвет и по-скоро натовари негативно новосъздадения орган, приемайки го като безполезен и излишен. Тази теза аргументирано е повлияна от факта, че в образователната ни система от десетилетия съществува и функционира подобна структура - училищно настоятелство, която според научни изследователи, теоретици и педагози еднолично би могла да бъде още по-ефективна и полезна, ако се разширят и предефинират законодателните ѝ правомощия. Това обуславя актуалността на дисертационния труд.

Обект на изследването е Общественият съвет като форма на обществено участие в управлението на българското училище.

Предмет на изследването е дейността на Обществения съвет с оглед изграждане на модел за повишаване на ефективността му.

Научноизследователската цел на предложеното дисертационно изследване е чрез теоретично проучване на действащата нормативна уредба в контекста на предложения национален модел и работещи европейски модели за участие в управлението на училището, от една страна, и задълбочено емпирично изследване на установяване ролята на Обществения съвет в управлението на българското училище, от друга, да се предложи подобрен модел за ефективна дейност на настоящия.

Задачи на теоретично ниво на изследването:

- Да се установи историческото развитие на идеята за включване на общността в управлението на българското училище;
- Да се установи състоянието на нормативната и институционалната рамка за ролята на обществения съвет в управлението на българското училище;

- Да се проучат добри европейски практики на училищни обществени съвети;
- Да се направят изводи и обобщения относно възможностите за оптимизиране на ролята на обществения съвет в управлението на българското училище.

Задачи на емпирично ниво на изследването:

- Да се проучи мнението и нагласите на заинтересованите субекти – директори, учители и родители относно дейността на обществения съвет;
- Да се направи сравнителен анализ на добри европейски практики в установяването и функционирането на училищните обществени съвети като форма на включване на общността в управлението на училището;
- Да се изведат тенденции и практики за оптимизиране на ролята на обществения съвет в българското училище;
- Да се разработи модел за повишаване на ефективността на обществения съвет като форма на демократично управление на българското училище.

Дисертационното изследване се фокусира върху следните **научноизследователски въпроси:**

- Кои са основните проблемни области в нормативното устройство на обществения съвет от гледна точка на управлението на българското училище?
- Какви са нагласите на заинтересовани субекти към ролята на обществения съвет в управлението на българското училище?
- До каква степен устройството и дейността на българския обществен съвет съответства на добрите европейски практики?

- Какви са възможностите и перспективите за подобряване на дейността и функциите на обществения съвет в насока повишаване на ефективността на училищното управление?

Дисертационното изследване е реализирано на две нива със следните научноизследователски методи:

- **Теоретично ниво:**

- **Теоретичен контент-анализ** на националната нормативна уредба в системата на училищното образование с фокус върху обществения съвет и училищното настоятелство. **Логически синтез** на тенденциите, отразени в нормативните документи – европейски и национални стратегии за развитие на образованието, отчети и доклади за изпълнението им, закони, наредби, правилници;
- **Теоретичен контент-анализ, системен анализ, дедукция и индукция** в интерпретацията на различни литературни източници, представящи исторически факти, научни новости и тенденции в развитието на идеята за включване на общността в управлението на образователните институции, в т.ч. училища;
- **Теоретичен контент-анализ, абстрахиране и обобщение** на работещи ефективни модели за участие в управлението на училището в шест европейски държави – Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия

- **Емпирично ниво**

- **Авторска оценъчна скала с шест субскали** за проучване на мнението на заинтересовани субекти относно ролята на обществените съвети в управлението на училищните институции;
- **SWOT-анализ и контент-анализ** за проучване на мнението и нагласите на основни групи респонденти (административни

ръководители, учители и родители) относно силните и слабите страни, възможностите и заплахите пред дейността и развитието на обществените съвети в България;

- **Контент-анализ и сравнителен анализ** на действащи модели за училищно съуправление на шест европейски държави (Великобритания - Англия, Уелс и Северна Ирландия, Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия) по 10 критерии: най-стара традиция, най-ефективна и функционална структура, представителство на родители, определяне на състава и изборност, правомощия, мандатност и сменяемост, осъществяване на контрол върху дейността, санкционни мерки при неизпълнение на задълженията, заплащане на членовете за участие в училищния орган, осигуряване на обучение.
- **Моделиране** за изграждане на ефективен, научнообоснован и съобразен с действащата нормативна уредба и добрите европейски практики модел за дейността на обществения съвет в България.

ПЪРВА ГЛАВА. Роля на обществения съвет в управлението на училището – тенденции и перспективи

1. Историческо развитие на идеята за включване на общността в управлението на българското училище

За българската образователна традиция общественото начало в управлението на училището е добре познато и разпознаваемо в лицето на училищните настоятелства. Исторически преглед показва, че такива обществени органи в България съществуват още през епохата на Възраждането и „... датират от периода на създаване на новобългарското училище, като национален институт, автономен в рамките на местната българска общност“ [Цоков 2011: 35]. Местното училищно настоятелство е изборният орган, който е отговорен за организацията и управлението на обществените училища, а след Освобождението през 1878 г., според разпоредбите по учебно дело, училищното настоятелство във всяка община се грижи за училищата, издържани от общината. *„В рамките на държавната образователна система, изградена след Освобождението, се запазват и развиват основните управленски структурни звена на местно ниво - "специална" отделена от административната, училищна община, начело на която стои партиципативен орган, избран тайно и пряко от населението в общината - училищно настоятелство“* [Цоков, пак там]. Чрез него тогавашното Министерство на народното просвещение осъществява по непряк начин управлението и надзора на училищата като членовете му се избират заедно от общинските съветници по реда, предвиден в изборителния закон за общинските съвети. Училищното настоятелство се грижи за правилното събиране и изразходване на училищните суми, за образуване на фондове, съставя училищния бюджет и го представя на общинския съвет за утвърждаване, назначава учителите и обслужващия персонал в началните училища. През 1934 г. с наредба на Министерство на народното просвещение училищното настоятелство се ликвидира като орган, който защитава

автономията на училището и се превръща в общинска комисия със съвещателни функции като председател е кметът на общината, а членове са директорите на училищата, свещеникът, общинският лекар и един гражданин, посочен от общинския съвет.

Почти половин век по-късно този орган е възстановен в системата на народната просвета в специално създаден нормативен документ – „Правилник за устройството и дейността на съветите за народна просвета и училищните настоятелства“ (1981 г.). Целите и правомощията му са ориентирани към координиране работата на обществеността за осъществяване на учебно-възпитателните задачи на училището. Обсъжда проблемите, взема решения и прави предложения пред съответните органи и организации по перспективите за развитие на детските градини и учебните заведения, подобряването на материалната база, създаването на местни учителски и стопански кадри, професионалното ориентирание, професионалната подготовка на учениците и настаняването им на работа. Съдейства за организирането и провеждането на извънкласната и извънучилищната дейност, спортните занимания и отдиха на учениците. Председателят е член на учителския съвет, а в състава му влизат видни представители на обществеността, стопански и обществени ръководители, дейци на науката и културата.

Може да се обобщи, че утвърдените традиции за активно и авторитетно включване на общността в управлението на училището *„са прекъснати в периода 1934-1991 г., когато образователната политика на авторитарната държава е насочена към централизация, унификация и идеологизация в управлението на училищата“* [Цоков, пак там], а след 1991 г. започват реформи, насочени към децентрализация на управлението на образователната система. Широко дефинирана **децентрализацията** е *„процес на прехвърляне на правомощия и ресурси за упражняване от по-високо към по-ниски равнища на публичното управление“* [Актуализирана стратегия за децентрализация 2006-2015: 5]. Приложен в контекста на управлението на образованието, *„процесът на децентрализация би следвало да се възприема не просто като*

прехвърляне на правомощия и ресурси от централната към регионалната и местната власт (респективно – към училището), а по-скоро като осигуряване на оптимални възможности, посредством адекватни законови и административни механизми, за участие на широк кръг от заинтересовани лица във вземането на решения по различни въпроси, касаещи образованието, училището и тяхното управление“ [Първанова 2015: 42].

Фундаментална част от демократичните промени в България след 1989 г. са децентрализацията на властта и укрепването на местното самоуправление, в унисон с общата тенденция в страните от Централна и Източна Европа на *„трансформацията на командно-административните методи и стил на управление и създаването на нови институции, които са по-близо до гражданите и предоставят по-качествени публични услуги.....“* [Джилджов 2004: 152]. Видими промени настъпват в държавната образователна политика в областта на училищното образование, с нова посока към демократизация и децентрализация на системата на народната просвета. *„Поетата траектория (път) се отнася и до включване и разширяване участието на местната общност в определени аспекти от управлението и развитието на учебните заведения“* [Ижбехов 2016: 84].

Националната нормативна рамка чрез Закон за народната просвета от 1991 г. предвижда създаването на училищен съвет към всяко училище като *„консултативен орган с обществено участие на всички заинтересовани страни – ученици, родители, представители на обществеността, да вземат участие (пряко или косвено – чрез представителство), при обсъждането на решения“* [Михова 2011: 65]. Въпреки законодателните намерения, този консултативен *„орган така и не се конструира в повечето училища, поради следващите промени в нормативната база“* [Цоков 2011: 223]. С изменение и допълнение на Правилник за прилагане на Закон за народната просвета и с обнародването на Правилника за устройството и дейността на училищните настоятелства, през 1995 г. е осъществена нормативна стъпка напред към възраждане и възстановяване на една от дългогодишните образователни

традиции – училищните настоятелства „*чрез тяхното институционализиране като изборни органи на обществеността за подпомагане и развитие на учебните заведения*“ [Ижбехов 2016: 84-85]. Следваща нормативна актуализация от 1998 г. бележи регрес по отношение на общественото участие в управлението на образованието, с което се поставя под въпрос цялостната децентрализация на образователната система. „*С изменение на чл. 15 се ликвидира Висшия учебен съвет, който функционираше като съвещателен орган с обществено участие към министъра на образованието и науката. Така на централно управленско равнище вече не действа управленски орган с обществено участие. Няма партиципативни органи и на регионално и муниципално управленско равнище, което показва недостатъчно включване на родители и общественост в управлението на образованието*“ [Цоков 2011: 226].

При преглед на различни документи, изследващи връзката и взаимодействието между местната власт, местната общност и училището експлицира общото мнение за недостатъчно, неактивно, непълноценно, дори противоречиво участие на заинтересованите страни в управлението на образователната институция. В доклад на Световната банка от 2010 г. като основна причина се сочи „*слабото участие на родителите и местната общност, с което се ограничава отчетността на училищните директори пред заинтересовани страни на местно ниво*“ [Преглед на реформите ..., 2010: 46], както и че „*родителите имат малко стимули да се включат в училищния живот, тъй като почти не виждат последствията от своите действия*“ [Преглед на реформите ... 2010: 51]. Друг видим дефицит е липсата на специално създадена институция или орган в българската национална рамка на отчетност на училищно ниво, който да осигури възможност за участие на местната общност в управлението на училищата. Сред идентифицираните причини за недостатъчно влияние на родителите и местната общност в училищното управление, визирани в доклада „Децентрализация на училищното образование в България“ от 2009 година е

„силната централизация на управлението, която не дава възможност за засилване на влиянието на най-пряко засегнатите от развитието на образователните услуги – учениците, родителите и местните общности“ [Децентрализация... 2009: 8]. Във връзка с направените констатации, адекватно звучи извода: *„За реализиране на действителна децентрализация в нашата образователна система, е необходимо създаване на органи с участие на обществеността (партиципативни органи) на всички управленски равнища. В структурата за управление на нашата образователна система липсват партиципативни образователни органи на общинско, областно и централно ниво“* [Цоков 2011: 165].

Достатъчно показателни за участието на българските общини в управлението и развитието на училищното образование са и данните от анализа на процеса на децентрализация по отношение на сектор „Образование“ в Стратегия за децентрализация 2016 - 2025 г. Видимата констатация е, че процесът на предоставяне на услугата „образование“ е централизиран, а отговорностите на общините са сведени по-скоро до *„задължения за осигуряване на достъп на децата до предучилищно и училищно образование и никакви или почти никакви правомощия по реалното управление на образованието от гледна точка на финансиране, определяне на учебно съдържание, начин на протичане на учебния процес и подбор на човешки ресурси“* [Стратегия ... 2016: 54-55].

Като краен извод се оформя тезата, че за периода до 2015 г., училищното настоятелство е единственият орган, който има легитимната роля да представлява местната общност в управлението на българското училище, но с ограничени функции – предимно консултативни и съветателни, без реално и определящо влияние върху училищния мениджмънт. Тази констатация се потвърждава и от аргумента, че *„съгласно действащата нормативна уредба училищните настоятелства имат само съветателни функции и не участват реално в управлението на училището, поради което се чувстват слабо обвързани с образователните процеси там.“* [Вацов 2016: 849]. И „докато

родителите все повече очакват училищното настоятелство да има по-сериозни управленски полномощия, то директорите и учителите го виждат в позицията на подкрепящ и съдействащ на училището субект с ограничени права“ [Първанова 2015: 1197]. От друга страна, степента на участие, функциите и правомощията, както на органите на местно самоуправление, така и на местната общност в управлението на училищното образование са по-скоро формални и незначими.

Училищното настоятелство като нормативен модел за приобщено, включващо единство от съмишленици, обединени от каузата за училищен прогрес и просперитет, на практика показва, че е с редица съдържателни дефицити. Ограничените правомощия на структурната единица, липсата на контролни функции върху училищния мениджмънт, слаб родителски интерес за активно участие, невъзможност за пряко влияние върху процесите на вземане на решения, са видимите съществени недостатъци, от една страна, а от друга, правят училищния орган слаб, непълноценен и неефективен. На този фон експлицира общностната необходимост от значима гражданска структура, упражняваща прозрачен контрол върху управлението на училището и гарантираща високо качество на предоставяните образователни услуги.

През 2015 година със Закона за предучилищното и училищно образование легитимно се конституира нов обществен орган за подкрепа и развитие на образователната институция и за граждански контрол върху управлението ѝ – Обществен съвет. Новосъздадените структури *„се явяват вътрешни за училищната организация и тяхната основна цел е да гарантират прозрачност и качество на основните процеси в училище, т. е. следва да се разглеждат като структурна иновация в управлението на образователните организации“ [Цоков 2017].*

Целта на училищната структура е свързана с подобряване на качеството на управление на образователните институции чрез ефективно демократично съ-участие на различни заинтересовани субекти. Основната концептуална идея и логика на съществуването на подобен колективен орган е именно

съзнателното създаване на условия за активни и прозрачно функциониращи общности към всяко училище и детска градина, кореспондиращи на видимата промяна в общественото развитие. Целенасочено се инициира включването на Обществените съвети като колективни органи, подпомагащи и контролиращи управлението на училището. Законът за предучилищното и училищното образование запазва легитимното съществуване на училищните настоятелства като доброволни и независими сдружения, сформирани по инициатива на директора, на родители или на общественици. Важно е обаче да се отбележи, че основната дейност на настоятелствата е не контролна, а съдействаща и подпомагаща – грижа за материалното осигуряване на образователната институция, привличане на допълнителни финансови и материални средства, участие при избора на учебници, съдействие при организиране на ученическото хранене, осигуряване на транспорт и решаването на други социално-битови проблеми на учениците и учителите, организиране на обучения на родителите по въпросите на възпитанието и развитието на техните деца; осъществяване на програми по проблемите на децата и учениците, за заниманията по интереси, организирания отход, туризъм и спорт, организират обществеността за подпомагане на училището и др. [Закон за..., 2015].

На пръв поглед между едновременно съществуващите в Закона за предучилищното и училищното образование органи – училищно настоятелство и обществен съвет съществуват функционални съвпадения. *„Общественият съвет е допълнителна нова структура, която дублира функции и дейности на вече съществуващи обществени структури за контрол и консултиране в образованието, каквито са училищните настоятелства и обществените съвети по образование“* [Вацов 2016: 855]. Поради това професионалният интерес на педагогическата колегия за ролята на Обществените съвети в управлението на българското училище години по-късно продължава да е голям.

2. Съвременна нормативна рамка на обществените съвети в българската образователна система

Нормативната воля на законодателя за съществуването на активно, равнопоставено и демократично включващо единство от всички заинтересовани страни – учители, родители, местната власт и общността, упражняващо граждански контрол върху управлението на образователната институция, легитимира създаването на обществени съвети. Новосъздадената единица съществува едновременно с училищното настоятелство – исторически добре познат и ефективно функциониращ в образователната сфера орган. Законовата наличност на двете организационни структури изисква теоретичен преглед на нормативните документи, предпоставящи функционалната им значимост за управлението на училището.

Законът за народната просвета конституира училищното настоятелство като доброволно сдружение за подпомагане развитието и материалното осигуряване на образователната институция. В състава му се включват представители на родителите, както и видни общественици или личности, имащи отношение към развитието на съответното училище. Въпреки огромното желание на законодателя да създаде структура от заинтересовани за благоденствието на училището лица, всъщност в голямата си част училищните настоятелства се състоят основно от представители на родители на ученици в училището, без особено широко представителство на местната общност или бизнеса като цяло. Може да се каже, че настоятелството е спомагателен и консултативен орган към училището, без контролиращи и санкциониращи функции, без право на реално участие в управлението и влияние в процесите на вземане на решения. Практиката показва, че такъв орган има периферна и несъществена роля в управленския мениджмънт на училището, касаеща основно осигуряване на допълнителни финансови и материални средства, които единствено и изцяло може да насочва и разпределя в полза на училището [Закон за народната просвета,].

От друга страна, ефективното и пълноценно функциониране на Обществения съвет предполага дългосрочно, трайно и благоприятно развитие на взаимоотношенията между училищното ръководство, родителите, учителите и местната общност. Прякото участие, съвместното обсъждане и решаване на проблемите, споделянето на отговорности, прозрачност в отчетността са водещите характеристики на съвременните организации. *„Социалното участие в образованието трябва да се счита за упражнение в гражданство и показател за демократична нормалност; трябва да послужи за намаляване на дистанцията между гражданите и институциите и да направи организационните процеси по-прозрачни“* [Bris, Sallán 2007: 117]. В този смисъл Общественият съвет удовлетворява демократичната концепция за доброволно включване, осъзната гражданска активност, взаимно сътрудничество и поемане на отговорност за бъдещото развитие и благоденствие на училищната общност.

3. Нормативен преглед на законовата рамка, регламентираща органите на включване на общността

С § 25 от Закона за изменение и допълнение на Закон за народната просвета (Обн. ДВ, бр. 90 от 24 септември 2002 г.) се създава нова глава шеста: НАСТОЯТЕЛСТВА. Регламентирани са като независими доброволни сдружения за подпомагане на развитието и материалното осигуряване на училището, детската градина и обслужващите звена. Задължително се създават като юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и организират дейността си при условията и по реда на Закон за юридическите лица с нестопанска цел и в съответствие с разпоредбите на този закон, на устава или учредителния си акт.

Следват две актуализации и внесени промени, касаещи целта и правомощията на настоятелствата. Първата е в новосъздадения Закон за предучилищното и училищното образование (Обн. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г.) – в Глава седемнадесета, чл. 306 – чл. 309, а втората –

чрез внесени изменения и допълнения в същия Закон, обнародвани в ДВ, бр. 82 от 18.09.2020 г., където допълнително се създават три нови члена – чл. 309а, чл. 309б и чл. 309в., изцяло касаещи законовото разходване на приходите, генерирани от дейността на настоятелството, упражняващите контрол лица и органи, както и създаването на процедура за предоставяне и стопанисване на имущество при ликвидация на настоятелството.

Глава четирнадесета от Закона за предучилищното и училищното образование легитимира създаването на нова структура, целяща по-активно и ангажирано гражданско участие във функционирането и развитието на различни образователни институции в системата на предучилищното и училищното образование – Обществени съвети. Съгласно чл. 270 от ЗПУО, условията и редът за създаването, устройството и дейността на обществения съвет се уреждат с правилник, издаден от министъра на образованието и науката. Такъв влиза в сила с обнародването му в ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г. В § 1. от Заключителни разпоредби на Правилника законодателят е поставил императивен срок, в който директорите на училищата определят поименните състави на обществените съвети – 31 декември 2016 г.

3.1. Същност и създаване.

Глава седемнадесета, чл. 306 от ЗПУО регламентира съществуването на настоятелствата като независими доброволни сдружения за подпомагане дейността на образователната институция, които могат да бъдат създавани към всяко училище, детска градина или център за подкрепа за личностно развитие. Настоятелство може да се създава и към група детски градини, училища и центрове за подкрепа за личностно развитие в населеното място, към които няма създадено настоятелство по ал. 2. Настоятелствата се създават като юридически лица с нестопанска цел за осъществяване на общественополезна дейност и организират дейността си при условията и по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел и в съответствие с разпоредбите на този закон, на устава или на учредителния си акт.

До последната актуализация на Закона за народната просвета (Обн. в ДВ, бр. 80 от 16 октомври 2015 г.) няма нормативна промяна по отношение на настоятелствата. Такава се констатира с новия Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г. Новите моменти касаят определението и фиксираните правомощия. Най-актуалните законодателни промени относно настоятелствата се появяват с последната промяна в Закона за предучилищното и училищното образование (изм. и доп. ДВ, бр. 82 от 18.09.2020 г.), а именно:

- В нова ал. 4 към чл. 308 се регламентира, че директорът и заместник-директорите на училището, детската градина или центъра за подкрепа за личностно развитие не може да бъдат членове на органите за управление на настоятелството, докато заемат съответната длъжност, но може да участват в заседанията им със съвещателен глас.
- Създава се нова алинея, конкретизираща каква е основната цел на съществуването на настоятелствата - подпомагане, подкрепа и съдействие за развитие на детската градина, училището или центъра за подкрепа за личностно развитие.
- Създават се нови 3 члена (чл. 309а, чл. 309б и чл. 309в), касаещи:
 - законовото разходване на приходите от имуществото, включително приходите от земеделски земи, само за дейности, насочени към постигане на основната си цел и в полза на училището.
 - кои са отговорните длъжностни лица и институции, оправомощени да осъществяват контрол върху настоятелствата за спазване на разпоредбите на Закон за предучилищно и училищно образование и подзаконовите нормативни актове по прилагането му (министърът на образованието и науката, оправомощени от него длъжностни лица, регионалните управления на образованието), както и вменените им права и задължения при извършване на проверки (гарантиран свободен достъп до всички дейности и до всички документи, да изискват в определени от тях срокове справки,

заверени копия от документи и друга информация във връзка с извършването на проверките, включително на електронен носител). Същите дават задължителни указания за отстраняване на констатираните нередности.

- определяне на алгоритъм за предоставяне и стопанисване на имуществото, останало след удовлетворението на кредиторите при ликвидация на настоятелството.

Глава четиринадесета, чл. 265 от ЗПУО конституира обществените съвети като активни и демократично функциониращи общности, конкретизира, че обществения съвет е орган за подпомагане на развитието на детската градина и училището и за граждански контрол на управлението им. Общественият съвет се определя като доброволна и независима организация на общността, която обединява всички релевантни и съпричастни към образованието субекти за целенасоченото изграждане на модерна образователна среда, гарантираща качествено образование чрез действено участие в управлението и вземане на адекватни решения.

3.2. Органи на управление. Състав.

Органите на настоятелството са общото събрание и съветът на настоятелите. Членовете на съвета на настоятелите се избират от общото събрание за срок до 4 години, а те от своя страна си избират председател. В състава му са поканени да се включат видни общественици, дарители, представители на юридически лица, родители и учители.

Новосъздадената структура в ЗПУО от 2015 година в лицето на обществените съвети предпоставя включването в дейността си на всички заинтересовани субекти, маркиращи видимото участие на демократичното гражданско общество в сферата на образованието:

1. родители;
2. професионално доказани личности от различни области на обществения живот, изявени общественици, спомоществователи,

- бивши възпитаници, които не са родители на ученици от училището;
3. представител на работодателите за училищата, които извършват обучение за придобиване на професионална квалификация, определен от областния управител по предложение на представителните организации на работодателите;
 4. представител на финансиращия орган.

С право на съвещателен глас в заседанията участват поне трима представители на ученическото самоуправление и представител на настоятелството, като могат да бъдат канени и служители на училището, на регионалното управление на образованието, експерти, представители на работодателите, на синдикатите, на юридическите лица с нестопанска цел и други заинтересовани лица.

В чл. 5 ал. 1 от Правилник за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата (Обн. ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г.) се регламентира кой не може да бъде член на обществения съвет. Това е лице, което е:

1. осъждано за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията;
2. член на настоятелството на детската градина или на училището;
3. в трудово или облигационно правоотношение с детската градина или училището, изпълнител или в трудово правоотношение с изпълнител по договор, възложител по който е училището, детската градина, първостепенният разпоредител с бюджет или кметът на район в градовете с районно делене.

Ограничение относно участието в състава на настоятелствата се поставя едва в последната актуализация на Закон за предучилищното и училищното образование. В чл. 308, ал. 4 се посочва, че директорът и заместник-директорите на училището не могат да бъдат членове на органите за управление на настоятелството, докато заемат съответната длъжност, но може да участват в заседанията им със съвещателен глас.

3.3. Правомощия.

В първоначалното си създаване в Закона за народната просвета (Обн. ДВ, бр. 90 от 24 септември 2002 г.), фиксираните правомощия на настоятелствата в чл.46в са конкретизирани последователно в 16 пункта, логично гарантиращи постигането на поставените цели, а именно:

1. обсъждат и правят предложения пред съответните органи за развитието или за решаването на текущи проблеми на училището, детската градина или обслужващото звено;
2. съдействат за осигуряване на допълнителни финансови и материални средства за училището, детската градина или обслужващото звено и контролират целесъобразното им разходване;
3. подпомагат изграждането и поддържането на материално-техническата база на училището, детската градина или обслужващото звено;
4. участват при избора на учебници от педагогическия съвет, по които ще се обучават учениците от училището, и при възможност осигуряват закупуването им;
5. съдействат при организиране на ученическото хранене, осигуряване на транспорт и решаването на други социално-битови проблеми на децата, учениците, учителите от училището, детската градина или обслужващото звено;
6. подпомагат създаването и реализирането на възпитателно-образователни програми по проблемите на децата и учениците;
7. подпомагат училищните и общинските органи за осъществяването на задължителното училищно обучение;
8. съдействат за реализирането на извънкласните и извънучилищните форми, организирания отпих, туризъм и спорт с децата и учениците;
9. съдействат за включване на родителите при организирането на свободното време на децата и учениците;

10. предлагат мерки за подобряване на дейността на детската градина, училището или обслужващото звено;
11. организират обществеността за подпомагане на детската градина, училището или обслужващото звено;
12. сигнализират компетентните органи при извършени нарушения в системата на народната просвета;
13. организират и подпомагат обучение на родителите по въпросите на възпитанието и развитието на техните деца;
14. подпомагат дейността на училището в противодействието му срещу наркоманията и други вредни влияния върху децата и учениците;
15. подпомагат социално слабите деца и ученици;
16. съдействат на комисиите за борба срещу противообществени прояви на малолетните и непълнолетните.

Значителна нормативна промяна се констатира с новия Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г. В него осезаемо са редуцирани маркираните в Закона за народната просвета правомощия на училищните настоятелства, като отпадат 9 и остават само 7:

1. съдействат за осигуряване на допълнителни финансови и материални средства за детската градина, училището или центъра за подкрепа за личностно развитие и контролират целесъобразното им разходване;
 2. подпомагат изграждането и поддържането на материално-техническата база на детската градина, училището или центъра за подкрепа за личностно развитие;
 3. съдействат при организиране на ученическото хранене, за осигуряване на
1. транспорт и при решаването на други социално-битови проблеми на децата, учениците, учителите от училището, детската градина или центъра за подкрепа за личностно развитие;
 4. съдействат за реализирането на програми по проблемите на децата и
 2. учениците, за заниманията по интереси, организирания отход,

туризъм и спорт с децата и учениците;

5. организират и подпомагат обучения на родителите по въпросите на възпитанието и развитието на техните деца;
6. организират обществеността за подпомагане на детската градина, училището или центъра за подкрепа за личностно развитие;
7. сигнализират компетентните органи при извършени нарушения в системата на предучилищното и училищното образование.

В чл.269 ал.1 от ЗПУО, както и в чл.16 ал.1 от Правилника законодателят регламентира задълженията, дейността и правомощията на състава на обществения съвет, а именно:

1. одобрява стратегията за развитие на детската градина или училището и приема ежегодния отчет на директора за изпълнението ѝ;
2. участва в работата на педагогическия съвет при обсъждането на програмите за превенция на ранното напускане на училище и за предоставяне на равни възможности и за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи, както и при обсъждане на избора на ученически униформи;
3. предлага политики и мерки за подобряване качеството на образователния процес въз основа на резултатите от самооценката на институцията, външното оценяване – за училищата, и инспектирането на детската градина или училището;
4. дава становище за разпределението на бюджета по дейности и размера на капиталовите разходи, както и за отчета за изпълнението му - за институциите на делегиран бюджет и за частните детски градини и частните училища, които получават средства от държавния бюджет;
5. съгласува предложението на директора за разпределение на средствата от установеното към края на предходната година превишение на постъпленията над плащанията по бюджета на училището или детската градина;

6. съгласува училищния учебен план;
7. участва с представител на родителите в комисиите за атестиране на директорите при условията и по реда на държавния образователен стандарт за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;
8. съгласува избора от учителите на учебниците и учебните комплекти, които се предоставят за безвъзмездно ползване на учениците;
9. сигнализира компетентните органи, когато при осъществяване на дейността си констатира нарушения на нормативните актове;
10. дава становище по училищния план-прием;
11. участва с представители в създаването и приемането на етичния кодекс на училищната общност;
12. участва с представители в провеждането на конкурса за заемане на длъжността „директор“ в държавните и общинските детски градини и училища;
13. участва с представители в заседанията на педагогическия съвет с право на съвещателен глас.

Широкият спектър от задължения и дейности се допълва в ал.2, маркираща правото на Обществения съвет да дава становища и по други въпроси по искане на директора, на педагогическия съвет, на регионалното управление на образованието или на съответния министър – първостепенен разпоредител с бюджет. Включена е клауза, че при неодобрение от обществения съвет на актовете по ал. 1, т. 1 и т. 6 (за одобряване на стратегията за развитие на детската градина или училището и приема ежегодния отчет на директора за изпълнението ѝ и съгласуването на Училищния учебен план) същите се връщат с мотиви за повторно разглеждане от педагогическия съвет. При повторното им разглеждане педагогическият съвет се произнася по мотивите и взема окончателно решение.

3.4. Контрол върху дейността на училищното настоятелство и обществения съвет.

С въведените нормативни промени в ЗПУО от 2020 г., в чл. 309б се легитимира осъществяването на контрол върху функционирането и дейността на училищните настоятелства по спазване на действащите законовите разпоредби. И това са министърът на образованието и науката, оправомощени от него длъжностни лица и регионалните управления на образованието. В ал. 2 на същия член са разписани делегираните им от законодателя права при извършването на проверки, а в ал. 4 – задълженията им в случай на констатирани нередности.

В Закона за предучилищното и училищното образование, както и в Правилника за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата липсват нормативните текстове, касаещи упражняване на регламентиран и легитимен контрол от вътрешна или външна институция върху дейността на обществените съвети. Липсват мерки и санкции в случай на неизпълнение на задълженията на председателя и членовете.

4. Обзор на нормативната уредба.

При преглед на нормативни документи, касаещи анализ на ситуацията в образователната система в България се наблюдава тенденция на запазване на съществено място на взаимодействието между училище – родители. В доклада на Световната банка „България: Преглед на реформите в образованието, свързани с училищната автономия“ от 2010 г. не се отрича факта, че България бележи голям напредък в реформите, насочени към по-голяма училищна автономия. Въпреки положителния факт, че децентрализирането дава свобода на родителите да избират училището и да получават информация за успеха и развитието на детето си, реформите не водят до по-високо ниво на участие на родителите и общността във вземането на решения. Критиката е, че родителите не са мотивирани да участват, тъй като нямат официално право на

глас при вземането на училищни решения, не влияят на директора по въпроси, свързани с управлението на училищния бюджет, а и липсват легитимни механизми за търсене на отговорност от училищното ръководство за резултатите от обучението. В отговор на преодоляване на визираните слабости и едно от основните предизвикателства пред системата – ниското ниво на участие на родителите, в доклада са маркирани няколко решения:

- овластяване на училищните настоятелства и създаване на стимули за активното им участие в процесите на вземане на решения на ниво училище;
- определяне на ясни правила и насоки за работата на училищните настоятелства, така че неговите членове да са наясно със своята роля и да виждат резултати и последствия от своето участие;
- задължителност на училищните настоятелства, с изграден капацитет, който да позволява по-силното участие на родителите и общността.

Прави силно впечатление факта, че едно от същностните предложения в доклада, визиращ допълнителни реформи в образованието, които биха могли да се включат в новия проектозакон на училищното образование (има се предвид ЗПУО) е запазването на правния статут на училищните настоятелства, но с вече разширени правомощия – да утвърждава стратегията и плана за развитие на училището и училищния бюджет. По една или друга причина, в Закон за предучилищното и училищното образование тези права са делегирани на Обществения съвет. Но друга от критиките получава решение, тази за подобряване на отношенията на отчетност между заинтересованите страни. Общественият съвет се явява тази организационна единица, която предоставя легитимна възможност на родителите и представителите на общността да контролират управлението на училищата и ефективното използване на ресурсите от училищните директори.

Докладът налага важният извод: за повишаване на качеството на образованието в България трябва да се засилят отношенията на отчетност между родителите, местната общност, училищните директори и вземащите

решения на местно и централно ниво. А така описаните субекти съвпадат със състава на Обществения съвет, легитимиран в новия образователен закон. В Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.), приета с Решение на Народното събрание през 2006 г. като един от основните проблеми на училищното образование се посочва свръхцентрализацията на управлението на системата и че практически отсъстват възможности за гражданско участие и контрол върху управленските решения. Има нужда от промяна на модела в посока децентрализация. Гражданският контрол е маркиран като главно условие за осъществяването на този процес, а механизмите за обществен контрол върху управлението на училището са предоставени пряко на две организационни структури:

- на съществуващите училищни настоятелства, но с фокус върху преосмисляне на техния статут и роля, засилване и разширяване на правомощията им, например - участие в подготовката на делегирания бюджет на училището, изразяване на становище по отчета за изпълнението му, както и по програмата за развитие на училището, участие чрез свои представители в процедурата по назначаване и освобождаване на директор на училището и при подбора на педагогическия персонал. Целта е всяко училище не просто да има училищно настоятелство, но то да се превърне в орган с реални и ефективни правомощия в областта на финансовата и управленската дейност;
- създаване на училищни съвети, които да включват представители на родителите, учителите и общината, които в перспектива биха могли да се развият като колективни органи за управление на училището.

В Доклад за изпълнение на Националната програма 2007 г. се отчита като реално изпълнение сключването на Споразумение за реализация на пилотен проект за децентрализация на управлението в системата на училищното образование през октомври 2006 г. между Министерство на

образованието и науката и Национално сдружение на общините в Република България в десет общини в страната, с което се предвижда:

1. създаване на училищен съвет към всяко училище, съставен от представители на общината, на РИО, на учителите и родителите, който да има важно значение в управлението на училището ;
2. засилване на ролята на общината в процеса на откриване и закриване на училища; преминаване на професионалните училища на територията на пилотните общини на общинско финансиране.

В резултат на поети ангажменти за партньорство и сътрудничество, МОН, съгласувано с НСОРБ, разработва правила за създаването и дейността на училищните съвети. След приключване на пилотните проекти е трябвало да бъде извършен анализ на резултатите и в съответствие с тях да се пристъпи към поетапно въвеждане на системата във всички общини. Но в Доклад за изпълнение на Националната програма 2008 г. отсъства всякаква последваща информация и отчет по този въпрос.

В унисон с приоритетните цели на Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.) е и приетата Програма за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009 – 2013 г.). В раздел „Финансиране“, секция „Финансова децентрализация“ са маркирани няколко значими за постигане на поставените цели усилия, като едно от тях е именно *„осигуряване на условия за родителско и гражданско участие в управленската и финансовата дейност на училищата“* [Програма ... 2009: 36].

Очаква се отговорностите да бъдат споделени, както по отношение формиране и разходване на училищния бюджет, така и по отношение упражняването на административни права в управлението. За по-голяма прозрачност, отчетност и контрол върху разходването на финансовите ресурси в училището, трябва да има равнопоставено гражданско участие от всички заинтересовани страни. Така смисълът от децентрализацията на системата на

училищното образование и предоставянето на правомощия на по-ниските нива на управление – местната власт в лицето на общините и училищните директори ще е по-осезаем и видим.

Динамиката в развитието на обществените отношения, белязана от новите глобални тенденции и предизвикателства пред образователната система от 2020 г. налага нови условия на взаимодействие между реалните потребители на образователни услуги. Изисква се адекватна и гъвкава нормативна реакция от законодателя, с промяна на стереотипите, визията, рамката.

С решение на Министерски съвет от 24 февруари 2021 година се приема Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030). Документ, който трасира желаната посока за развитие и приоритетите на българското образование в следващите десет години. Поставените цели са в синхрон с перспективите, заложи в актуални стратегически документи на глобално и европейско ниво, очертаващи споделената визия за висококачествено, приобщаващо, ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот учене, и съобразявайки се с утвърдената българска образователна традиция.

Силно впечатление прави факта, че в приоритетните области на стратегическата рамка фундаментална и значима роля се определя на активното сътрудничество и системно взаимодействие с родителите. Видима е тенденцията за създаване на балансирана, подкрепяща, хармонична и ефективна училищна общност, с общосподелени ценности и визия за благоденствието и успешното развитие на училището. На този фон се открояват няколко същностни посоки на партньорство:

- при възпитателната работа – в контекста на формирането на личностни качества, ценности, нагласи и мотиви, способстващи за пълноценна социална интеграция;
- при превенция и справяне с агресията и насилието в образователните институции - родителите като активен партньор на педагогическите

- специалисти, образователните медиатори и социалните работници;
- при изграждане на ценности и формиране на ценностно-ориентирано поведение - за възпитанието на децата като достойни граждани на България, Европа и на света;
 - при кариерното ориентиране – за подготовка на комплекс от знания, умения, компетенции, нагласи, кореспондиращи на професиите на бъдещето, предопределени от дигитализацията, технологичните иновации, изкуствения интелект.

В стратегическата рамка са фиксирани 9 приоритетни области за развитие на образованието и обучението до 2030 година, които силно демонстрират желанието на законодателя да създаде нова образователна парадигма с ценностен облик. Четвъртата приоритетна ос – „Сплотени училищни общности и системна работа с родителите“, поставя на фокус създаването на политики за пълноценно, равнопоставено и демократично включващо единство от всички участници в образователния процес (ученици, учители, родители), местната власт, институции и граждански организации, имащи отношение към образованието.

Развитието на нормативната база, касаеща включването на гражданските структури в управлението на училището, показва ясна и модерна визия за споделено участие на всички заинтересовани. Описаните ангажименти не са декларативни, а следват логиката и тенденцията, видима във всички релевантни нормативни документи, доказващи силната необходимост от активно демократично гражданско общество, с осъзната кауза за обединеност, съпричастност и мисъл за бъдещето на поколенията.

5. Водещи европейски модели за включване на общността в управлението на училището

Образователните реформи в Европа стартират през 80-те години на XX век като целенасочена промяна по оста: от силна централизация към децентрализация в управленската сфера и по-голямо участие на местните

органи в процесите на вземане на решения. Училищната автономия е съпроводена от гражданско участие на местно ниво, с търсенето на образователна свобода от страна на местните заинтересовани страни (директори на училища, родители и пр.).

Училищните управителни органи с обществено участие – училищни съвети, училищни настоятелства са традиция за образователните системи в Европа. Появяват се в страни със стабилна демокрация и активно гражданско общество, където традиционните административни модели на училищно управление се заменят от граждански, в които мониторинга и контрола върху управлението е предоставен на обществото. *„Първите обществени управляващи органи в училище се появяват в страни със силна гражданска позиция и устойчива демократическа политическа система“* [Вацов 2016: 847]. Включването на заинтересованите страни в живота и дейността на училището е същностен белег за наличие на хармонично пространство от равнопоставени субекти с общосподелени визия, ценности и приоритети.

Прегледът на съществуващите практики на съучастие в училищния мениджмънт преминава през диагностика на степените на автономност на образователните институции. *„В повечето европейски страни училищна автономия се случва едновременно със създаването на нови училищни управителни органи, които имат правомощията или да вземат решения, или да ги консултират“* [Вацов, пак там]. Политиката за управленска свобода и самостоятелност за вземане на решения бележи 40-годишен период в Европа, а реформите дават отражение върху развитието на множество теоретични школи.

5.1. Нормативна регламентация и модели на училищни/обществени съвети в Европа.

Всички държави имат собствени национални политики в полза на колективното участие на родителите. Видовете и нивата на представителство на родителите в управителните или консултативни органи варират в

различните страни.

Законодателството и образователните реформи от 90-те години на миналия век дават нова законова основа на участието на родителите в образователните системи в повечето европейски държави. Изследване за ролята им в образователните системи в Европейския съюз от 1997 г. констатира, че училищната автономия и участието на родителите в управлението са в центъра на текущите дебати за ново образователно законодателство. През 1995 г. Испания приема закон (LOPEG), регламентиращ по-голямо участие на родителите в управлението на отделните училища. През същата година Ирландия и Исландия потвърждават представителството на родителите. През 1996 г. Швеция прилага разпоредби, определящи правата на общините да създават местни съвети, в които родителите са мнозинство. Австрия и Шотландия също въвеждат разпоредби във връзка с ролята на родителите през 1996 г. На национално и средно - регионално/местно ниво, родителите не винаги са представени в консултативни органи, дори когато съществуват. Германската общност само на Белгия и Италия имат консултативен съвет на национално или централно ниво (Pädagogische Kommission и Consiglio Nazionale della Pubblica Istruzione), на които родителите не са представени [The role of parents... 1997: 10].

За разлика от тях, в някои страни има органи, състоящи се от изключителното представителство на родители. Те обикновено са установени на национално ниво и тяхната роля е да се консултират с министъра, както е в Белгия (френската общност), Ирландия, Австрия, Швеция и Норвегия. Този тип тяло се среща на средно (регионално/местно) и/или училищно ниво в Германия, Швеция, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия. Германия, Швеция и Норвегия са единствените от тези страни с изключително представителство на родителите на всички нива.

Формите на представителство варират, в зависимост от по-широкия контекст, в който функционират подобни органи на участие. В повечето страни, най-общо казано, родителите имат малцинствено представителство на

всяко от трите нива (централно, средно ниво – регионално/местно и училище). Рядко се наблюдава паритет с други групи. Среца се само на междинно ниво в Австрия (Kollegien der Landesschulräte и Kollegien der Bezirksschulräte) и на училищно ниво във Фламандска общност в Белгия (Participatie Raad), в Испания (Consejo Escolar de Centro), в Италия (Consiglio di interclasse), в Холандия (Medezeggenschapsraad) и в Австрия (Schulforum и Schulgemeinschaftsausschuß). В Ирландия, на средно ниво, органите на участие, предложени в Бялата книга от 1995 г., също се основават на паритет. [пак там: 14]

Представителство на по-голяма част от родителите се среща на училищно ниво само в две държави – Дания и Шотландия. Въпреки това ролята на родителите в съответните органи се различава съществено. Датското училищно настоятелство (Skolebestyrelse) има важни правомощия за вземане на решения. От друга страна, шотландските училищни съвети имат предимно консултативна функция; тяхното влияние създава деликатен баланс на силите, вероятно делегирани със съгласие, но винаги под контрола на шотландските местни власти (SLA).

Органи, съставени изключително от родители могат да бъдат намерени на всички нива: на централно ниво (Френска общност на Белгия, Ирландия, Австрия, Швеция и Норвегия) и на средно ниво и/или училищно ниво (в почти всички провинции в Германия, Швеция, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия).

Най-общо се открояват **четири типа представителство на родителите:**

- изключително (изцяло от родители);
- мнозинство (родителите са повече от половината членове);
- паритет (баланс в броя на членовете от няколко групи);
- малцинство (родителите са по-малко от половината членове).

На национално ниво, родителите обикновено са малцинство в представителните органи или в някои случаи органите представляват единствено и само родителите.

5.2. Правомощия на органите за участие, които включват родители.

Открояват се два вида власт: консултативна и вземаща решения. Първата се разбира като право на информация, както и правото или задължението за даване на мнение, спонтанно или при поискване. Втората включва всички участващи процеси, включително предварително одобрение, вземане на решения и изпълнение на решението. Органите за участие, които включват родители на национално или междинно – регионално/местно ниво са предимно консултативни, с редки изключения, като например в Австрия, на ниво провинции и области, в Лихтенщайн на държавно и регионално/местно ниво и в Норвегия на общинско ниво. Например, в Австрия, както колегиалното събрание на федералните власти на ниво провинции (Kollegien der Landesschulräte) и колегиалното събрание на областно ниво (Kollegien der Bezirksschulräte) приемат укази и общи директиви и играят важна роля при назначаването на учители и директори в средното образование, а представителите на родителите в тези органи имат пълно право на глас. От друга страна, органите за участие на училищно ниво често получават правомощия, които обхващат и вземането на решения.

Тези компетенции са **два вида**:

- Решения, касаещи редица аспекти на вътрешното ежедневно управление на училището, напр. съставяне на дневни разписания, организиране на извънкласни дейности, поддържане на добър диалог между родител - учител и контрол на разходите;
- Решения, свързани с ключови аспекти от цялостното функциониране на образователната система, включително разпределението на бюджета на училището, определяне на броя на преподавателския и непедагогическия персонал и набирането и подбора им (в някои случаи и избора на директор) и определянето на учебни програми и методи на преподаване.

Решенията от първия тип се вземат от органи на участие в повечето страни, предимно на училищно ниво. Вторият вид се среща само в Дания, Гърция, Испания, Ирландия, Австрия, Португалия, част от Обединеното кралство (Англия и Уелс и Северна Ирландия), Лихтенщайн и Норвегия. В датския училищен съвет родителите са главните вземащи решения, тъй като те съставляват мнозинството членове. Имат правомощия да вземат решения за училищния бюджет и за избор на директор.

Изборът или освобождаването на директор е една от функциите на училищния съвет в Испания (Consejo Escolar de centro) и Португалия (Conselho de escola), в които участват родителите, макар и с малцинство. В Ирландия управителните съвети участват в назначаването на директори. Управителните органи в Англия и Уелс и съветите на управителите в Северна Ирландия не само участват в назначаването на директор, но също така отговарят за определянето на общите цели на училището и управлението на персонала (определяне на броя, подбор и набиране, назначаване и освобождаване на персонал) и ресурси. Управителите на родителите са напълно ангажирани в тези процеси на вземане на решения, въпреки че те имат само малцинствено представителство.

В Гърция, в училищния комитет (Scholiki Epitropi) представителите на родителите могат да упражнят правото на вето, ако не са в съгласие с ръководството на училището, при условие че това се основава на достатъчно добро познаване на действащото законодателство, за да поддържат своята гледна точка пред останалите членове.

През 1996 г. Швеция също въвежда различни видове съвети, в които участват родителите, като първоначално имат информационна и консултативна роля, въпреки че са оправомощени да вземат определени решения [пак там: 16].

5.3. Модели за включване на общността в управлението на училището, прилагани в европейските държави

5.3.1. Обединено кралство

- **Нормативна институционална рамка**

Обединеното кралство включва Великобритания (Англия, Уелс, Шотландия) и Северна Ирландия. Образователните системи на Англия, Уелс и Северна Ирландия имат сходни характеристики, докато тази на Шотландия се разглежда самостоятелно, поради различия в законодателството си. Образователната система на Великобритания е една от най-подчертано децентрализираните системи в света. Училищната система се характеризира с „двойна система“ от публично финансирани училища. Включва държавни училища, финансирани с безвъзмездни средства от централното правителство чрез местните власти (LA) и академии, които имат споразумения с централното правителство за директно финансиране и са независими от органите на местната власт. Статистика от ноември 2020 г. сочи, че 78,1% от средните училища и 36,3% от началните училища са академии (или безплатни училища). Държавните училища и академиите са обект на едни и същи нормативни регулаторни рамки по отношение на отчетност, оценяване, проверка, специални образователни потребности, прием в училище и училищна дисциплина.

Структурата на местното самоуправление е различна в цялата страна. Отговорността за образованието, доколкото е на местната власт, е на 150 местни власти от най-високо ниво, които са или окръжни съвети, или унитарни власти. В рамките на местните власти вземането на решения в областта на образованието се споделя между изпълнителната власт (местно избрания кмет/лидер и кабинета), комисии за контрол и съвет от избрани членове. Местните образователни органи носят отговорност за всички държавни училища в техния район по отношение на:

- разпределението и мониторинга на финансирането за училищата;

- координацията на приема, включително разпределянето на броя на местата, налични във всяко училище;
- работодатели са на целия персонал в училищата на общността;
- носят отговорност за образователните постижения на учениците;
- имат право на присъствие и съвети във връзка с наемането на учители и уволнението на всеки член от персонала;
- собственици са на училищната земя и помещения в обществени училища.

Законът за образованието от 1996 г. изисква местните власти да назначават представители на Английската църква и Римокатолическата църква в своите комисии по образование, докато Законът за училищните стандарти и рамковия закон от 1998 г. легитимира включването на представители на родителите в такива комисии.

В Англия, Уелс и Северна Ирландия, училищните управители са членове на управителния орган (**Governing Body, Board of Governors, School Board**) в училище. В държавните училища те носят отговорност за повишаване на училищните стандарти чрез трите си ключови роли:

- определяне на стратегическата насока за развитие на училището;
- осигуряване на прозрачност и отчетност на управлението;
- действие като „критичен приятел“.

Ключовият фактор „**критичен приятел**“ е от изключителна важност за разбирането на философията на съуправлението. Терминът „критичен приятел“ е познат от критическите педагогически образователни реформи през 70-те години на XX век и възниква от самооценъчната дейност, която се приписва на Дезмънд Нутал. Една от най-широко използваните дефиниции е: *„Критичният приятел може да бъде определен като доверен човек, който задава провокативни въпроси, предоставя данни, които да бъдат разгледани от друг обектив, и предлага критика на работата на човек, но като приятел. Критичният приятел отделя време, за да разбере напълно контекста на представената работа и резултатите, за които човекът или групата*

работи. Приятелят е застъпник за успеха на тази работа“ [Costa and Kallick 1993: 49].

Идеята за критичното приятелство е мощен корективен инструмент за градивна и конструктивна критика в училищното съуправление. Основава се на концепцията за безусловно подкрепящ човек, който може да задава трудни и директни въпроси и чрез аналитично мислене да прецени дадена ситуация.

Може би, най-популярното определение дава Джон МакБийт, професор по лидерство в образованието в Кеймбриджския университет: *„Критичният приятел е мощна идея, може би защото съдържа присъщо напрежение. Приятелите носят висока степен на безусловно положително отношение. Критиците, поне на пръв поглед, са условни, негативни и нетолерантни към провала. Може би критичният приятел се доближава най-много до това, което може да се счита за „истинско приятелство“ – успешен брак на безусловна подкрепа и безусловна критика“*.

Управителните съвети играят изключително важна роля в подкрепата на училищата, за да гарантират, че учениците имат всички възможности да развият пълния си потенциал в грижовна и стимулираща учебна среда. Тъй като училищата са отговорни за това, което правят, управителите трябва да работят в тясно партньорство с директора, персонала, родителите и учениците, за да наблюдават и оценяват ефективността на тяхното училище за осигуряване на най-качествено образование за всички ученици. Те са най-голямата доброволческа сила в страната.

- **Структура и състав**

В Англия, Уелс и Северна Ирландия всяко държавно училище има управителен орган, състоящ се от определен брой различни категории управители (**Governors**) в зависимост от вида и размера на училището. Те не са заплатени, но могат да им бъдат възстановени разходи в определени случаи. Съгласно раздел 50 от Закон за правата на заетостта от 1996 г., работодателите трябва да предоставят на всеки, който е на работа и служи като управител,

разумно време за почивка, за да изпълнява пълноценно задълженията си на управител. Работодателите могат да решат дали тази почивка се дава със или без заплащане.

Управителите на училища и академии в Англия формират една от най-големите доброволчески групи в страната и като част от управителния съвет те допълват и подобряват училищното лидерство, като предоставят подкрепа и гарантират, че всички законови задължения са изпълнени, назначават директор и държат училището отговорно за подобряване на образователните резултати на учениците.

В образователното законодателство са определени следните категории:

- **Управители на родители:** родители на деца в училището;
- **Управители на персонала:** членове на училищния персонал;
- **Управители на власти:** излъчени от местните власти;
- **Управители на общности:** членове на местната общност (назначавани от останалата част от управителния орган);
- **Управители на фондация, партньорство и спонсори:** представители на всички спонсориращи органи.

Пропорциите варират за различните типове училища, но например, в общинските училища, които обикновено са собственост на местната власт, разпоредбите предписват, че управителите на родителите трябва да бъдат най-малко една трета от общия състав, управителите на персонала да са поне двама, но не повече от една трета от състава, включително директора; управителите на местната власт са 20% и управителите на общността – най-малко 20% от общия брой. Минималният брой членове е 9, максималният е 20 (управителите на спонсорите са допълнителни и са над тази бройка). Назначават се за максимум четири години, като този мандат може да бъде подновен.

Директорът на всяко училище е служебен щатен управител, но може да откаже да заеме длъжността. Ако реши да не е член на управителния орган, мястото остава вакантно.

Управителите на персонала (различни от директора) се избират от училищния персонал и трябва да получават заплащане от училището. Поне един щатен управител трябва да е учител, а ако има трима или повече щатни управители, поне един трябва да е член на помощния персонал. Ако нито един член от съответната категория не се кандидатира за избор, вакантното място може да бъде заето от избрано лице от другата категория управители.

Управителите на родителите могат да бъдат избрани измежду родители на учениците в училището или ако не са избрани достатъчно, могат да бъдат назначени от управителния орган, за да запълнят всички останали свободни места. Такива назначени лица не трябва да са родители на деца, които в момента посещават училището – ако не се намерят подходящи кандидати, те могат да бъдат родители на бивши ученици или на всяко дете в училищна възраст. Така назначените родители могат да бъдат отстранени от длъжностите си с мнозинство от гласовете на управителния орган.

Асоциираните членове могат да бъдат назначавани от управителния орган като членове на комисии и могат да включват ученици, училищни служители или всеки друг, който според управителния орган може да допринесе за работата му. Техните правомощия се решават от управителния орган и също са ограничени от закона по отношение на въпроси, свързани с бюджета, приема, дисциплината на учениците и избора или назначаването на управители. Асоциираните членове не са управители и не са включени в училищния управителен орган.

По закон управителните органи заседават най-малко три пъти годишно като пълноправен управителен орган, където текущата дейност на комисиите, управителния орган и училището се обсъжда, докладва и където решенията се вземат с мнозинство. По-голямата част от работата на управителите обаче се извършва на ниво комисии.

Председателят ръководи управителното тяло. Той се избира от членовете на Управителния съвет, въпреки че не всеки, който работи в училището може да се кандидатира за поста. Промяна в нормативната уредба

от 2003 г. разрешава мандатът на председателя да бъде определен на повече от една година. Председателят се подпомага в работата си от един или повече заместник-председатели, на които могат да бъдат делегирани задачи или отговорности. Определени функции, включително подписването на училищния бюджет, могат да се изпълняват само от председателя. Процесът на избор на председател и заместник-председател и техният мандат трябва да бъдат определени в правилника на управителния орган. Управителното тяло може да отстрани председателя и/или заместник-председателя с мнозинство при гласувано недоверие.

Служителите подпомагат управителите в работата с управителното тяло. В много училища тази роля се комбинира с тази на стипендиант или административен служител, въпреки че те също могат да бъдат наети единствено на такава длъжност. В някои области може да се предоставят чиновнически услуги от местния орган за образование. Служителят получава възнаграждение за работата си и се счита за неразделна част от Управителния съвет, въпреки че няма право да гласува. Тяхната роля е преди всичко да предоставят съвети и тълкуване на регулаторната и административна рамка, в която работят управителите, да изготвят и разпространяват протоколи и дневен ред, да водят записи и да се справят с кореспонденцията.

Комисиите са част от повечето ръководни органи. Те са елемент от структурата и помагат на ръководния орган да изпълнява своите функции за наблюдение и оценка. Членството и мандата на комисиите трябва да се определят ежегодно. Комисиите по финанси, персонал, прием, здраве и безопасност, учебни програми и сграден фонд са най-често срещаните. Други области, обхванати от комисиите, могат да включват маркетинг, дисциплина и управление. Много ръководни органи формират работни групи за справяне с конкретни проблеми. Гъвкави законови промени от 2003 г. предоставят делегирани правомощия на определени комисии за вземане на решения относно училището, които не изискват никакво одобрение от пълния управителен орган.

- **Правомощия и отговорности**

Членовете имат широк спектър от управленски отговорности и играят централна роля в планирането, развитието, наблюдението и оценката на всички аспекти на училищния живот. Ролята на училищния съвет е да осигурява стратегическо управление и да действа като „критичен приятел“, подпомагайки работата на директора и другия персонал. Работят като добре организиран и синхронизиран екип от съмишленици, с ясна визия и стратегически цели, ориентирани към осигуряване на качествено образование за всички ученици. Ключов приоритет е повишаването на образователните стандарти, а това има най-голям шанс да се случи, когато има големи очаквания към постиженията на учениците. При определянето на училищните цели и политики залагат на ефективни начини на преподаване и учене.

Училищата имат делегиран бюджет за покриване на заплати, текущи разходи, поддръжка и оборудване. Управителният орган отговаря за управлението на този бюджет. В неговите правомощия е да назначи директора, да реши колко и какви видове персонал да се наеме, кое оборудване да се модернизира или замени и какви са приоритетите за прилагане на нови стратегии и инициативи. Управителите (Governors) също имат роля в наблюдението на напредъка на училището и в определянето на приоритетни годишни цели за представянето на училището. В компетенциите на управителите е да преразгледат училищните изключения при определени обстоятелства и да имат правото да възстановят изключен ученик или да намалят срока на изключване. Най-общо, управителните съвети са отговорни пред родителите, местната общност и местните власти по отношение на:

- цялостното представяне на училището;
- стратегическата посока и визия на училището;
- избора на директор;
- вземане на решения относно бюджета и персонала на училището, включително политиката за управление на изпълнението;
- гарантира, че националната учебна програма е добре реализирана;

- решава как училището може да насърчи духовното, моралното и културното развитие на подрастващите;
- осигуряването на всички ученици, включително и тези със специални нужди.

Членовете на управителното тяло са основния, активно функциониращ двигател за това как работи училището. Начинът, по който вършат работата си, влияе върху интересите на учениците, служителите и авторитета на училището в общността. Подкрепят и предизвикват директорите, като събират мнения, задават въпроси и обсъждат кое е най-доброто за институцията. Те трябва да са готови да дават и приемат съвети и да са лоялни към решенията, взети от управителния съвет като цяло. Докато действат в рамките на закона и приемат подходящи съвети, управителите са защитени от всякаква финансова отговорност за решенията, които вземат.

• Контрол

На национално ниво в Англия функционира Служба за стандарти в образованието, услугите за деца и уменията (**Ofsted**). Подобни функции в рамките на своите образователни системи изпълняват: Инспекторат по образование и обучение в Северна Ирландия, Образование Шотландия (предишен Инспекторат по образованието на Нейно Величество) в Шотландия и Estyn в Уелс.

Ofsted е независим, неминистерски правителствен отдел, който се отчита директно на Парламента и е отговорен за инспектирането и регулирането на образованието и обучението за учащи от всички възрасти и за инспектирането и регулирането на услугите за деца и млади хора. Неговите регулаторни правомощия обхващат грижите и услугите за децата, Службата за консултантска подкрепа на съда за деца и семейството, държавни училища, доставчици на обучение на учители, колежи и доставчици на обучение и умения в Англия. Прави преглед на работата на Независимия училищен инспекторат.

По отношение на училищните инспекции, от инспектор на Ofsted се

изисква да докладва за постиженията на учениците, качеството на преподаването, качеството на ръководството и управлението на училището, както и поведението и безопасността на учениците. Едно от нормативните му задължения е да проследи ролята и въздействието на управителите и попечителите в училищния мениджмънт. Тя се оценява като част от преценката за ефективността на лидерството и управлението, като всеки доклад на проверяващия съдържа отделен параграф, който се отнася до управлението на училището.

В качеството си на национален легитимен контролиращ орган, инспекторите на Ofsted са задължени да проучат как управителите изпълняват всяка от регламентираните си ключови функции - яснота на визията, духа и стратегическата посока на училището и дали работата на управителите в това отношение подпомага училището да осигури висококачествено образование за своите ученици. Наръчник за училищна инспекция (School inspection handbook) е документа, описващ основните дейности по време на инспекции на държавни училища и академии в Англия, съгласно раздел 5 от Закон за образованието от 2005 г. В раздел Управление (чл. 278 – чл. 285) са разписани задълженията на инспектиращите лица, свързани с установяване наличие на уверено, стратегическо лидерство, стабилна отчетност, надзор и увереност за образователни и финансови резултати при ефективното управление на училищните органи.

- **Обучение**

Управителите и служителите могат да получат обучение и подкрепа от местните власти, от централното правителство или от други организации. В Англия и Уелс съществуват редица организации, уебсайтове и ресурси, които подкрепят управители и управителни органи в тяхната дейност. Такива например са:

- **Националната асоциация на управителите** – представителен орган за училищните управители в Англия. Тя е независима, благотворителна организация. Управителите могат да се присъединят

като физически лица, като членове на управителен орган или чрез асоциацията на местните управители. Губернаторът на Уелс е гласът на управителите на училища в Уелс. Финансира се от Уелското събрание.

- **The School Governors' One-Stop Shop (SGOSS)** е финансирана от правителството благотворителна организация, натоварена с набиране на управители в ръководни органи в Англия. Получава подкрепа и от бизнес организации. Услугата SGOSS е безплатна за местните власти, доброволци, работодатели и училища.
- **GovernorLine** предлага безплатни, поверителни съвети, информация и подкрепа на училищни управители, чиновници и лица, участващи пряко в управлението на държавните училища в Англия. GovernorLine е безплатна услуга, предоставяна от организация, наречена WorkLife Support по договор с правителството на Обединеното кралство.

5.3.2. Австрия

- **Нормативна институционална рамка**

В австрийската образователна система училищната автономия означава децентрализация на компетенциите за вземане на решения. Училищата могат сами да решават определени въпроси с участието на училищните партньори (учители, родители/законни настойници, ученици), за разлика от онези области, чието изпълнение е централно уточнено въз основа на законови изисквания и постановления. В рамките на тези свободи училищата могат да определят своите приоритети и да се открояват от другите училища. С това обаче е свързано изискването на образователната политика и администрацията, че развитието на училището е преди всичко отговорност на отделното училище.

В зависимост от типа училище, училищните партньори се срещат в класен форум, училищен форум или комисия/комитет на училищната общност, за да обсъдят или да участват в решаването на важни въпроси.

Изборът на представители на клас и училище, и участието в училищните партньорски комитети са основни елементи на училищната демокрация. Училищните партньорства се изразяват и на надучилищно ниво в сътрудничеството между Федералното министерство на образованието, науката и изследванията и националните асоциации, представляващи родители, учители и ученици. В основното и специалното училище като форма на ангажирано представителство за съвместно вземане на решения относно интересите на образователната институция съществува училищния форум (Schulforum). Като законов орган на автономията в средните училища в Австрия функционира комитет на училищната общност (SGA). Съставът и правомощията му са регламентирани в § 64 от Закона за училищното обучение.

- **Структура и състав**

Партиципативната организационна структура наброява 10 члена и включва: директора на институцията и по трима представители на учителите, учениците и родителите/законните настойници. Съществуват специфики относно пропорцията и числеността на представителството на родителите в различните по вид училища. Например, в професионалните гимназии представителите на родителите трябва да са 20 % от броя на учениците. Ако не могат да бъдат избрани членове или не са в необходимия брой, само действително избраните представители на учители, ученици и законни настойници принадлежат към комитета на училищната общност.

В закона са конкретизирани изискванията и критериите за определяне на представителите от трите групи, които се избират на следния принцип:

- Учителите се излъчват от педагогическия състав в рамките на първите три месеца на всяка учебна година. Може да се избират за срок от две години, като едновременно се излъчват и трима заместници.
- Представителите на учениците са съответно председателят на училищния съвет и двамата му заместници. Излъчват се и заместници.

- Представителите на родителите са законните настойници на учениците от съответното училище, които се избират през първите три седмици на учебната година за периода до следващите избори. Едновременно с избирането на представителите на законните настойници се избират трима заместници.

Изборът е таен, като се спазва принципа на пропорционалност в представителството. За избран се счита кандидатът с най-голям брой точки от гласуването.

- **Правомощия. Функции.**

Законодателят предоставя широк спектър от легитимни правомощия на органите по представителство и участие, а именно:

- провеждането на многодневни училищни прояви;
- обявяването на училищни събития;
- създаване на насоки за повторно използване на учебници;
- планиране и провеждане на родителски срещи;
- провеждане на повторни изпити;
- определяне на предсрочни частични изпити на окончателните изпити;
- домашния ред;
- разрешение за извършване на събирания;
- одобрение за участие на ученици в училищни и извънучилищни събития;
- приемането на правилник за училищно-автономните учебни програми;
- одобряване на пилотни проекти;
- становище при въвеждане на пилотни проекти в общообразователните училища;
- становище при определяне на броя на учениците в групи или паралелки;

- становище относно организационната форма на политехническото училище;
- становище за автономно учебно време;
- становище при определяне на ваканциите в училищата за туризъм;
- провеждането на събития на училищния съвет;
- организиране на събития, свързани с училищното здравеопазване;
- сътрудничество с училища или извънкласни институции;
- становище относно разхода на бюджетни средства и ремонтни дейности.

Директорът е председател на комитета на училищната общност и в неговите правомощия е да свиква заседание, ако една трета от членовете на училищната общност поиска това, както и в случаите, когато е необходимо вземането на конкретно решение. Всяка учебна година се заседава най-малко два пъти, като първата среща е до две седмици след определянето на състава. Всеки член има право на един глас, а въздържането от гласуване не е разрешено. С право на съвещателен глас е представителят на класа. Допустимо е в заседанията да участват според нивото си на компетентност и разискваните въпроси и други лица - учители, представители на класа, председателят на асоциацията на родителите, образователни съветници, училищен лекар, ръководител на общезитие, училищни администратори, административен персонал и др. В изпълнение на своята годишна дейност, комитетът на училищната общност изготвя процедурен правилник.

Австрийският национален образователен закон легитимира създаването на консултативен съвет на училищния клъстер за училища, които се ръководят в организационно обединение. В състава на този орган освен представители на учителите, учениците и родителите, участват и представители на регионалните партньори за сътрудничество в извънкласната младежка работа, местните асоциации за култура, спорт и др., местната структура за социална работа, училищата, включени в училищния клъстер, регионалните промишлени и търговски структури и регионалните социални партньори.

- **Обучение**

Възможности за съвместно обучение има при първоначално обучение и програми за обучение без откъсване от работа за учители, родители и ученици. Някои частни родителски асоциации предлагат обучения за участие на родителите в рамките на училището.

5.3.3. Естония

- **Нормативна институционална база**

Училищното управление в Естония е силно децентрализирано и включва две нива на администрация: държавата и общините. Докато правителството и Министерство на образованието и научните изследвания отговаря за националната образователна политика и цялостната стратегия на образователната система, три типа доставчици предлагат конкурентни образователни услуги: държавата (доминираща в професионалното образование), общините (доминиращи в предучилищното и общообразователното образование) и частни. Голяма част от децата посещават държавни училища, въпреки че частните училища получават публично финансиране. Естонската училищна система е високопроизводителна. Степента на обхват в предучилищното образование е висока, участието в училищното образование е почти универсално, представянето на учениците в средната степен е сред най-добрите в Европа.

Училищата притежават широки нива на автономия, в резултат на която директорите носят пълна отговорност за качеството на образованието, финансовото управление, назначаване и освобождаване на учители, определяне на учителските заплати и отношенията с училищната общност и широката общественост. Те се назначават и освобождават от принципала на училището. Приетият през 2010 г. Закон за основните училища и гимназиите, (Подглава 3 Управление на училищата, § 71. - § 73.) регламентира органите за управление на всяко училище в Естония: директор, учителски съвет и настоятелство. Като легитимен и постоянен орган функционира училищно

настоятелство (**Board of trustees**), чиято основна цел е да осигурява съвместната дейност на ученици, учители, принципал, родители, възпитаници и организации, подпомагащи училището при насочване, планиране и наблюдение на обучението и възпитанието, както и създаване на по-добри възможности за преподаване и образование. Тази структура работи по правилник, установен от собственика на училището (принципала), който може да бъде държавата, селска община или градска управа.

- **Състав**

Съставът и броят на членовете на консултативния орган в училищното управление варира в зависимост от собственика на институцията (държавата, общината), вида на училището и етапите на обучение, като за общото образование е настоятелството, за професионалните учебни заведения е Съветът, а за държавните училища – държавни училищни съвети.

Настоятелството на основно училище се състои от:

- собственика на училището;
- учителския съвет;
- представители на родители;
- възпитаници;
- външни организации, подпомагащи училището, при което представителите на родителите, възпитаниците и организациите, подкрепящи училището, са мнозинство.

Ако в училището е сформиран ученически съвет, настоятелството включва и представителя, определен от ученическия съвет. Съществуват и училища, в чийто състав не се включват представители на родителите. При квотното представяне най-малко двама са представителите на учителския съвет.

Вместо настоятелство, в държавните училища се формират държавни училищни съвети, които се състоят от девет члена и включват специалисти и родители. Правата и задълженията, установени за настоятелството, са валидни и за държавните училищни съвети.

В професионалните учебни заведения Съветът е висшият колегиален орган за вземане на решения, организиране на дейностите и планиране на развитието. Съветът включва директора на училището, заместник-директорите, ръководители на структурни обединения и служители, отговарящи за широки групи от проучвания, представител на ученическия съвет и представител на служителите. Училищният директор ръководи работата на Съвета. Консултативният орган има най-малко седем членове и се формира от ръководството на училището за пет години.

Съветите на професионалните училища ръководят дейността на училището и решават въпроси, свързани с развитието, активите и бюджета на училището. Министърът, който ръководи министерството, към чиято област на управление принадлежи институцията, формира борда в случай на държавно училище. При общинско професионално училище настоятелството се формира от общинската или градската управа. Професионалното училище има и консултативен орган – орган, свързващ професионалното училище и обществото, чиято функция е да съветва институцията относно планиране на развитието и организирането на учебната и стопанско-икономическата дейност.

- **Правомощия. Функции.**

Законодателят делегира редица правомощия на настоятелството, като голяма част от тях са свързани с даване на съгласие и изразяване на становище за одобрение по отношение на:

- стратегия на училището;
- правилник за дейността на училището;
- училищния учебен план;
- училищния план-прием;
- броя на учениците в паралелка;
- училищни ваканции;
- конкурси за заемане на длъжностите главен учител, учители, помощен и административен персонал;

- процедура за провеждане на конкурс за заемане на длъжността „директор“;
- проектобюджет на общинско училище;
- процедура за вътрешно оценяване на училището;
- принципи на възнаграждение, преустройство и закриване на училището.

Собственикът на училището установява реда за организиране на конкурс за заемане на вакантна длъжност на ръководител на училището и предварително представя процедурата на настоятелството, за да може настоятелството да изрази становището си по нея. Директорът се избира след обявен от принципала на училището публичен конкурс. Представителите на родителите, възпитаниците и подпомагащите училището организации, които са членове на настоятелството, не трябва да бъдат служители на училището. Настоятелството избира измежду своите членове председател и заместник-председател. Заседанията на настоятелството се провеждат най-малко веднъж на всеки четири месеца през учебната година.

• **Контрол**

Министерство на образованието и науката, в качеството си на надзорен орган, упражнява административен контрол върху законосъобразната дейност на училищата и техните собственици с цел осигуряване на равен достъп до основно и средно образование, организацията на преподаването и образованието и тяхното качество и ефективност. Законът му делегира правото със свой представител да участва в заседанията на учителския съвет, училищното настоятелство и родителите.

За своята административна и управленска дейност директорът на училището се отчита пред съвместния орган за управление.

5.3.4. Испания

• **Нормативна институционална база**

В глава V от Органичен закон 10/2002 от 23 декември за качеството на

образованието (Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de Calidad de la Educación), относно държавните органи, органите за участие в контролно-управленските и координационните органи на обществените образователни центрове, се регламентира функционирането на структура, която целенасочено и легитимно участва в управлението и контрола на ниво училище - училищният съвет (**Consejo Escolar de centro**). Такъв орган на съучастие в управленския мениджмънт съществува и на национално, и на общинско/регионално ниво.

- **Състав**

Съставът на училищния съвет основно зависи от вида, етапите на обучение и подготовката, която предоставя училището, както и от броя на учителите и учениците, но като цяло се състои от:

- директор;
- главен учител;
- съветник или представител на общината;
- определен брой учители, избрани от учителския съвет, които не могат да бъдат по-малко от една трета от общия брой на членовете;
- определен брой родители и ученици, избрани съответно помежду си, който не може да бъде по-малък от една трета от общия брой на членовете;
- представител на административно-помощния персонал;
- секретарят на училището, който е и секретар на училищния съвет, с право на съвещателен глас.

В състава на съвета на училищата, които предоставят професионално обучение или пластични изкуства и дизайн, могат да се включат и представители на бизнес организации или предприятия, а в специалните училища - представител на персонала за допълнителна образователна грижа. Според закона съществуват определени изисквания за избор на ученици за представители в съвета. Всяка образователна администрация сама определя общия брой на членовете на училищния съвет, в зависимост от броя на

учениците, както и упражняването на контрол върху процеса на избор на представители.

- **Правомощия. Функции.**

Училищният съвет в Испания като партиципативен орган от всички заинтересовани страни има следните правомощия:

- дава предложения до ръководния екип за годишния план, одобрява образователния и управленски проект;
- изготвя доклади по искане на компетентната администрация за дейността на училището;
- участва в процеса на прием на ученици;
- утвърждава вътрешния правилник за дейността на училището;
- участва в разрешаването на дисциплинарни конфликти и налагането на санкции и гарантира, че те отговарят на действащите разпоредби;
- утвърждава проектобюджета;
- насърчава опазването и обновяването на училищните съоръжения и оборудване;
- предлага насоки за сътрудничество за образователни и културни цели с други училища и организации;
- анализира и оценява цялостната дейност на училището, неговото развитие и резултатите от оценката, извършена от образователната администрация;
- получава информация за предложенията за назначаване и освобождаване на членовете на ръководния екип;
- участва в процедурата по избор на директор и при необходимост, след предварително съгласие на членовете, прието с мнозинство от две трети, може да предложи отмяна на назначаването на директора;
- предлага мерки и инициативи, които благоприятстват училищния микроклимат;
- всички други, които са предписани от образователната

администрация.

Училищният съвет заседава най-малко веднъж на три месеца и винаги, когато е свикан от директора или поискано от поне една трета от членовете му, като организирането на заседания в началото и в края на учебната година са задължителни. Присъствието на сесиите е задължително за всички членове.

Процедурата за избор на членове на училищния съвет се провежда през първото тримесечие на учебната година и се подновява наполовина на всеки две години. За организиране на изборната процедура се създава избирателна комисия.

Съществува и орган за участие на учителите – съвет на преподавателите. Този орган отговаря за планирането, координирането, информирането и вземането на решения по всички аспекти на обучението, председателства се от директора и включва всички учители. Определен процент от учителите участват в процедурата по избор на директор.

- **Обучения**

В Испания не се предлагат публични програми за обучение. Министерски доклад от 1994 г. признава трудността да се осигури публично обучение за всички родители. В някои случаи, държавата предоставя помощ за финансиране на програми за обучение на родителите, за да могат те да се включат в образованието на децата си. Двете национални конфедерации на родителските асоциации получават субсидии и имат отдел за обучение (La Escuela de Padres y Madres).

5.3.5. Дания

- **Нормативна институционална рамка.**

В Дания образованието е отворено и достъпно за всички, като цяло е публично финансирано и има за основна цел да гарантира, че всички хора придобиват знания, компетентности и квалификации, допринасящи за пълноценното им личностно и професионално развитие.

Характерните черти на датската образователна система са:

- **Образование за всички:** предоставяне на висококачествено образование на всички нива
- **Високи стандарти:** за да се гарантира качество, всички държавни образователни институции се одобряват и оценяват на текуща основа
- **Учене през целия живот:** гарантирано образование за всички граждани през целия живот
- **Активно участие:** учениците и студентите имат право да формират собствено мнение и задължението да участват в обществените дебати
- **Работа по проекти:** работата по проекти и интердисциплинарните дейности са неразделна част от датското образование

Министерство на децата и образованието отговаря за създаването на рамката на учебните програми в началното и средното ниво. След това съдържанието на курсовете се финализира от самите учители с техните ученици. Министерството наблюдава общинското основно и прогимназиално училище (Folkeskole) в сътрудничество с общинските съвети. В областта на професионалното образование и обучение секторните комисии с еднакво представителство на заинтересованите организации на пазара на труда играят важна роля при определянето и развитието на професионалните квалификации и определянето на условията за обучение. В Дания има **три нива на управление и администрация:**

- **централно ниво:** правителството чрез ресорното министерство носи цялостната отговорност за образователните политики, предоставянето на образователни услуги и за определянето на обща посока на образователната система
- **регионално ниво:** всеки от петте региона има избран регионален съвет и председател на съвета
- **местно ниво:** 98-те общини са местните власти и всяка има избран общински съвет и кмет

На централно ниво две министерства отговарят за образованието:

- **Министерство на децата и образованието** – отговаря за

образованието и грижите в ранна детска възраст (ECEC), основното и прогимназиалното образование (Folkeskolen), горното средно образование, професионалното образование и обучение, образованието за възрастни на ниво ISCED 2-3 и неформалното образование за възрастни

- **Министерство на висшето образование и науката** – отговаря за висшето образование (ниво ISCED 4-7), науката и иновациите

Държавата управлява общественото образование главно чрез местните власти – за предучилищно образование (børnehaveklasse) и основно задължително училищно образование (folkeskole), като по-голямата част от гимназиите се администрират пряко от държавата.

На местно ниво общинският съвет взема всяко решение за цялостната училищна система на общината и за отделното училище като компетентността на общинския съвет се ограничава само от правомощията, които Законът за народните училища дава на училищното настоятелство и на директора на училището.

Общинският съвет определя цели и рамки за дейността на училищата и решава за:

- субсидии за училищната система и финансова рамка за отделните училища;
- училищна структура: брой училища, нива на клас в отделните училища, специално образование и специална образователна помощ, преподаване в свободното време и схеми за училищно свободно време;
- спиране на свободния избор на училище в много специални случаи
- разделението на общината на училищни райони;
- броят на учебните дни, продължителността на учебния ден, учебните часове на учениците, рамката за формиране на класове и специалното образование;
- общи насоки за сътрудничество на училищата с местната общност,

предложения за образование за възрастни и културни дейности;

- доброволни хранителни схеми.

Другите задачи на Общинския съвет включват:

- определя устав за съвета на училищната система на общината;
- одобрява училищните програми;
- изготвя качествени доклади, които описват нивото на училищната система и отделните училища;
- наемане и уволнение на ръководители, учители и възпитатели;
- схемите за грижи след училище;
- възможност за делегиране на правомощия.

Общинският съвет има възможност да делегира редица правомощия на директора на училището и/или училищното настоятелство.

• Състав

Традиционно в Дания родителите имат фундаментална роля и значение в управлението на училищата, като училищното настоятелство е най-важният орган, определящ принципите за дейността на училището, в т.ч. принципите за организация на обучението и за сътрудничество между дома и училището. Директорът отговаря пред училищното и общинското настоятелство. Училищното настоятелство е част от стратегическото управление на училището и се състои от 5 до 7 представители на родителите, двама на учителите, двама на учениците, един представител на общината (без право на глас) и директора на училището (без право на глас), излъчени на следния принцип:

- **Представители на родителите** трябва да бъдат избрани от и измежду лицата, които имат попечителство над деца, записани в училището. Представителите на родителите трябва да са мнозинство;
- **Представители на преподавателския състав и административно-помощния персонал** трябва да се избират от и измежду служителите в училището, като в училищното настоятелство трябва да има поне двама.

Те могат да бъдат избрани от директора чрез съвместна предизборна акция, където всички служители могат да гласуват за всички кандидати. Всеки служител има един глас. Избрани са двамата служители, които са получили най-много и втори по брой гласове.

Представители на учениците трябва да се избират от и измежду учениците в училището, като в училищното настоятелство трябва да участват поне двама.

Общинският съвет може да реши до две места в училищното настоятелство да бъдат предоставени на представители на местната бизнес общност, на местни институции за обучение на младежи или на местни сдружения с право на глас и мандат една година. Председателят на училищното настоятелство се излъчва измежду представителите на родителите. Изборният период на представителите на родителите е основно четири години. Мандатът на останалите членове е една година, като в конкретни случаи Общинският съвет може да увеличи изборният срок. По искане на училищното настоятелство, в състава му може да се включи и представител на общинския съвет. Лицето участва по предназначение, тоест без право на глас, но с право на изказване и право на получаване на всички материали.

В работата на училищното настоятелство се включват и т.нар. контактни родители, познати още като класни съвети. Те не фигурират в нормативната уредба и нямат формална компетентност, но въпреки това в Дания съществува традиция да се избират между 2 до 5 родители от клас за контакт и връзка между всички субекти - родители, училищен персонал и училищно настоятелство.

- **Правомощия. Функции.**

Като изключително значим за датската образователна система орган, училищното настоятелство притежава голям набор от правомощия и основните му функции са свързани с:

- организация и управление на учебния процес (годишен хорариум,

дневно разписание, специално образование, предоставяне на избираеми предмети);

- изготвяне на правилника за поведение в училище;
- изготвяне на предложение за учебни програми за утвърждаване от общинския съвет;
- определя принципите за сътрудничество под формата на партньорства с образователни институции, организации или фирми;
- сътрудничеството между училището и дома и споделената отговорност;
- информирание на семействата за ползата от обучението;
- разпределение на работата между учителите;
- съвместни събития за ученици в учебните часове;
- извънкласни и извънучилищни дейности;
- одобрява бюджета на училището;
- одобрява учебните помагала;
- определя правила за ред и набор от ценности за училището;
- дава становище на общинския съвет относно назначаването на други ръководители освен училищния ръководител, както и учители и възпитатели;
- дава становище на общинския съвет за експериментална и развойна дейност, доколкото тя надхвърля поставените от общинския съвет цели и рамки;
- решава дали в училището трябва да бъде създадена схема за хранене, включително в програмата за следучилищна възраст;
- дава становище по всички въпроси, отправени до него от общинското настоятелство;
- представя годишен отчет за дейността си.

Училищното настоятелство изработва и приема правила за избор на представители на родителите. Общинският съвет може да приеме процедурен

правилник за отделното училищно настоятелство или може да остави дизайна на целия или на части от правилника на членовете на партиципативния орган. Правилата се определят в съответствие със заповед на училищното настоятелство. Целта на правилата, определени за избор на представители на родителите е да гарантира провеждане на легитимни, демократични избори, с висока избирателна активност и сериозно участие на родителската общност. За целта, всеки родител, имащ желание да се кандидатира и участва в изборната процедура, попълва и предоставя на директора и/или на председателя на училищното настоятелство специален шаблон, имащ функцията и на предизборен плакат, в който представя себе си и мотивира своето представителство в училищния орган.

Съгласно законовата уредба в Дания училищното настоятелство извършва дейността си в рамките на целите, определени от общинския съвет, като контролира почти всички части от дейността на училището: физическите условия, състоянието на сградите и училищното обзавеждане, съдържанието, обхвата и качеството на обучението, учебните пособия, центровете за следучилищни активности, благосъстоянието на учениците, ръководството на училището и др., с изключение на специфичните въпроси на персонала и учениците. Те са в сферата на компетентност на директора. Училищното настоятелство може да получи от ръководителя на институцията всякаква информация, която е необходима за осъществяване на добра супервизия. Систематичният надзор на училищното настоятелство върху дейностите на училището е както право, така и нормативно задължение, но е едно от нещата, които определят настоятелствата като такива с голямо влияние.

- **Обучения.**

Училището и Обществото е национална родителска асоциация, състояща се от 15 независими местни департамента, наричани регионални асоциации, която организира курсове в цялата страна с цел укрепване на училищното настоятелство в тяхната работа. Темите могат да бъдат: сътрудничество училище – дом, контакт с родители, правомощията на

училищното настоятелство и финансовата децентрализация. Участието на членовете на училищното настоятелство в курсовете се заплаща от индивидуалния бюджет на училището (т.е. косвено публично финансиране).

5.3.6. Нидерландия

- **Нормативна институционална рамка.**

Цялостната отговорност за образователната система в Нидерландия се носи от държавата, по-специално от министъра на образованието, културата и науката и държавния секретар на образованието, културата и науката. Министерство на образованието, културата и науката определя нормативни изисквания за образованието в ранна детска възраст, основното и средното образование и средното професионално образование и има цялостен контрол върху общото средно образование на възрастни (VAVO). Министърът на образованието определя нормативната рамка, в която трябва да работят отделните училища. Характерна особеност на нидерландската образователна система е връзката между централизираната образователна политика и децентрализираната администрация и управление на училищата, т.е. от една страна тя е силно централизирана, а от друга страна – силно децентрализирана. Централната власт очертава образователните политики, при надлежно спазване на разпоредбите на Конституцията, законите и подзаконовите актове. Административно, територията на Нидерландия е разделена на 12 провинции. Една провинция изпълнява основно законови надзорни и съдебни задачи. Ролята ѝ по отношение на управлението и съдържанието на образованието е ограничена, отчасти защото не може да бъде компетентен орган на образователна институция. Администрацията и управлението на училищата в основното и средното образование и училищата за средно професионално образование е на местно ниво.

Законът за участие в училищата определя правата и задълженията на съветите за участие в основното и средното образование. Те са основният орган, отговорен за функционирането на училището, за качеството на

образованието, включително и за постигане на стратегическите цели. Съветът се формира от законово признат компетентен орган. Компетентният орган е този, който отговаря за прилагането на законодателството и наредбите в училищата. Съветът на държавното образователно заведение е общината. От 1997 г. общината има възможност да избира измежду няколко форми на управление за държавната образователна институция.

Задачите и правомощията на общината като местна власт са:

- изготвяне на годишни планове за приспособяване и финансиране на сгради за основно и средно образование;
- ежегодно приемане на планове за нови държавни и специални училища за основно и средно образование;
- разпределяне на бюджетите за борба с неравностойното образование и изготвяне на местен план за неравностойно положение;
- образование за възрастни в специфични целеви групи;
- общинската схема за превоз на ученици;
- прилагане на Закон за задължителното образование: следене за спазването на задължителното образование и регистриране на преждевременно напускане на училище.

Всички училища имат законово признат компетентен орган – училищно настоятелство (**School Board**). Компетентният орган администрира и управлява училището или училищата, за които отговаря. В легитимните административни правомощия на настоятелството е управлението на училището чрез определяне на образователната политика, кадровата политика и политиката за прием на ученици. Освен това включва и грижата за материалната осигуреност на институцията, особено поемането на разходите за издръжка и персонал. Възможно е да се делегират част от правомощията на ръководството на училището, но единствено отговорен остава компетентният орган.

- **Състав. Структура.**

В Нидерландия успешно функционират партиципативните структури:

на национално ниво – Консултативен комитет за основно и средно образование (Primary and Secondary Education Consultative Committee) и на училищно ниво - Училищно настоятелство (School Board) и Съвет за участие (Participation Council).

Легитимното съвместно участие на учители, ученици и родители в основното и средното образование е заложено в Закон за участие в училищата. Законово регламентиран и признат орган за управление на училищата е Съвета за участие. Училищният съвет за участие се състои от равен брой представители, излъчени от три групи: родители, учители и ученици (при навършени 13 години) и варира между 6 и 18 в зависимост от големината и вида на институцията. При избора на представители са приложими следните възможности:

- всяка от групите излъчва свои представители;
- всеки може да направи индивидуална номинация;
- всеки може да бъде номиниран от организация.

Изборът на членовете на съвета за участие се извършва с тайно гласуване. Мандатът се определя във вътрешните правила на структурата, като обикновено е 2 или 3 години. Законът не поставя условия за броя заседания на година и начина, по който се случват. Но практиката сочи, че членовете се срещат един път в месеца за обсъждане и решаване на текущи проблеми и задачи.

В началното образование в състава на партиципативния орган са включени членовете на персонала и на родителите и се избират от всички служители и родители, свързани с училището. В средното образование учениците, навършили 13 години също са част от този орган. На национално ниво съветите за участие и съответните им служители и родителски секции са представени от различни профсъюзи и групи по интереси, като например Асоциацията на общественото образование (VOO) и Общообразователната асоциация (AOB).

- **Задължения и правомощия.**

Участието на учители, родители и ученици в основното и средното образование е заложено и регулирано в законодателството. Участието на служителите е упражняване на влияние чрез участие, в организирана и законово установена форма, в обсъждания по теми, свързани с организацията, в която участва представителството на служителите. Правомощията на компетентния орган (училищното настоятелство) включват:

- създаване на училище;
- избор на учебни пособия;
- включване на факултативни предмети в учебния план;
- определяне на седмичното разписание;
- назначаване и освобождаване на училищни ръководители, учителски и помощен персонал;
- кадровата политика и аспектите на условията на заетост на персонала, свързан с училището;
- прием и изключване на ученици;
- правила за поведение на учениците;
- вътрешната организационна структура на училището;
- естеството на извънкласните дейности;
- участие в проекти;
- формата и характера на отношенията между училището и институциите;
- използването на училищната сграда от трети лица;
- управление на финансовите ресурси и грижа за администрацията;
- закриване на училище или училищен отдел.

По своя преценка училищното настоятелство може да поеме разходите за административна подкрепа на съвета за участие, както и да отпусне надбавка за присъствие на членовете от квотата на родителите и учениците.

Училищният съвет за участие е основен орган за сътрудничество с компетентния орган (училищното настоятелство) и има не само

информационно-консултативни, но и управленски функции. В неговите компетенции е да:

- изразява мнение, консултира и взема решения по всички въпроси, свързани с училището;
- получава информация за годишния бюджет и неговото разпределение;
- прави предложения и представя становищата си на компетентния орган;
- участва с представители от групите на родителите и учителите в избора на директор;
- предпазва от всякакъв вид дискриминация и насърчава равенството между половете, както и участието на хора с увреждания и имигранти;
- предоставя писмен отчет за дейността си;
- получава писмена информация относно трудовата заетост, договорите с лицата, работещи в училището, състава на компетентния орган, организацията в училището, устава на управление и основните положения на установената политика;
- дава становище и съгласува:
 - ✓ промяна на образователните цели на училището;
 - ✓ училищния учебен план, учебната програма, правилник за обучение и изпити;
 - ✓ политиката по отношение на извършването на подпомагащи дейности от родителите в полза на училището и образованието;
 - ✓ правила в областта на политиката за безопасност, здраве и благосъстояние;
 - ✓ процедурата за жалби, приложима в училището;
 - ✓ промяна на материалната база на училището или преобразуване на училището или на част от него;
 - ✓ приемане на училищния правилник;
 - ✓ определяне на учебното време;
 - ✓ създаване или изменение на наредба за обработка и защита на

личните данни на родители и ученици;

- ✓ установяване или промяна на политиката по отношение на дейности, които се организират извън учебните часове под отговорността на компетентния орган;
- ✓ установяване или промяна на политиката по отношение на обмена на информация между компетентния орган и родителите.

- **Контрол.**

На практика, в нидерландската образователна система тези органи са саморегулиращи се, защото ако някой от членовете проявява незаинтересованост и неангажираност, се заменя с друг представител от неговата квота.

- **Обучения.**

Нидерландия има законодателство, което изрично признава необходимостта от обучение на персонала и родителите, за да изпълняват ефективно и успешно своите роли в рамките на съвета за участие (Medezeggenschapraad). Компетентният орган поема разходите за обучения и консултации с експерти на членовете на този орган, както и за други разумни разходи, произтичащи от дейността им.

При литературния обзор на нормативната институционална рамка в България и в шесте европейски държави се откриха следните **изводи по първа глава:**

1. В България училищното настоятелство е исторически наложения и разпознаваем модел за включване на общността в управлението на училището още от епохата на Възраждането.
2. След 1991 г. реформите, насочени към децентрализация на управлението на образователната система трансформират държавната политика в областта на училищното образование. Осигуряват се оптимални възможности за по-голяма институционална автономност, за създаване на адекватни

законови и административни управленски механизми, делегират се правомощия за включване на широк кръг от заинтересовани субекти в процесите на вземане на решения по различни въпроси, касаещи образованието, училището и техния мениджмънт.

3. В националната законодателна рамка паралелно съществуват два органа за обществено включване в управлението на училището - училищно настоятелство и обществен съвет, но сферите им на дейност и правомощия не съвпадат.
4. В обследваните нормативни документи са констатирани значителни слабости на образователната ни система по отношение на активното участие и сътрудничество с родителската общност.
5. В националните стратегически документи експлицира необходимостта от създаване на сплотени училищни общности и системна работа с родителите, с фокус върху създаването на политики за пълноценно, равнопоставено и демократично включващо единство от всички участници в образователния процес (ученици, учители, родители), местната власт, институции и граждански организации, имащи отношение към образованието.
6. Новосъздаденият Обществен съвет е законодателното решение за действен ансамбъл от заинтересовани субекти, които пълноценно и активно да подпомагат училищните дейности и да упражняват граждански контрол върху управлението на институцията.
7. Европейската законодателна регламентация във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия предлага ефективно работещи модели на обществено съучастие в училищния мениджмънт.
8. И шестте европейски образци доказват фундаменталната значимост на училищния орган, открояващ се с гарантирана нормативна свобода в правомощията, с балансирано представителство на заинтересовани лица с преобладаващо

родителско мнозинство, с ефективен контрол и персонален самоконтрол при съуправлението и с повишен капацитет на състава чрез нормативно регламентирани обучения.

Тези изводи обуславят необходимостта от провеждане на емпирично изследване, чрез което да се установи, от една страна, какво е отношението на работещите в системата на образованието и родителите към Обществения съвет, а от друга – какъв е чуждия опит и кои са водещите европейски практики на училищни партиципативни органи. Крайните резултати ще изведат тенденциите за функционално оптимизиране и усъвършенстване на настоящия национален модел.

ВТОРА ГЛАВА. Методология, дизайн и резултати от изследването

2.1. Методология, дизайн и резултати от емпиричното изследване

2.1.1. Методология и дизайн на емпиричното изследване

Обект на изследването са заинтересовани субекти, ангажирани с дейността на обществения съвет като форма на общественото участие в управлението на българското училище.

Предмет на изследването са нагласите и мнението на заинтересованите субекти – административни ръководители, учители и родители, към дейността на обществения съвет с оглед изграждане на модел за повишаване на ефективността му.

Целта на емпиричното изследване е да се проучат и систематизират нагласите и мнението на административни ръководители и учители от системата на училищното образование, както и на родители на ученици в училищна възраст към дейността, функциите и ролята на обществения съвет в управлението на българското училище като предпоставка за разработване на модел за подобряване на ефективността му.

Реализацията на изследователската цел е свързана със следните **задачи**:

- Да се проучи мнението и нагласата на заинтересовани субекти – учители, административни ръководители, родители – за дейността на обществените съвети;
- Да се направи сравнителен анализ на добри европейски практики в установяването и функционирането на училищните обществени съвети като форма на включване на общността в управлението на училището;
- Да се изведат тенденции и практики за оптимизиране на ролята на обществените съвети в българското училище.

Изследването е осъществено по следните **критерии и показатели**:

1. Критерий: Ефективност на обществения съвет

Показатели:

- Необходимост
- Функционална ефективност

2. Критерий: Организиране и структура на обществените съвети

Показатели:

- Нормативен механизъм на учредяване и утвърждаване
- Състав – брой и вид членове, квоти
- Кадрово осигуряване
- Мандатност

3. Критерий: Функции на обществения съвет

Показатели:

- Административни
- Координационни
- Регулиращи
- Контролни

4. Критерий: Правомощия и отговорности

Показатели:

- Права на обществения съвет
- Задължения на обществения съвет

5. Критерий: Контрол на дейността на обществения съвет

- Механизми за контрол
- Органи за контрол

6. Критерий: Профил на членовете на обществения съвет

Показатели:

- Компетентности, свързани със задълженията в обществения съвет
- Личностни качества
- Подготовка и обучения

За реализация на изследването са използвани следните **методи и инструментариум:**

- **Оценъчна скала** за проучване на мнението на заинтересовани субекти относно ролята на обществените съвети в управлението на училищните институции;
- **SWOT-анализ** за установяване на нагласи на заинтересовани субекти относно дейността на училищните обществени съвети;
- **Контент-анализ** на получени емпирични данни;
- **Сравнителен анализ** за извеждане на тенденции във възприемането и функционирането на обществените съвети.

Инструментариумът на изследването в рамките на избраните научноизследователски методи е следният:

- **Оценъчна скала (Приложение 1)**

За целите на изследването е създадена авторска оценъчна скала, която съдържа 40 твърдения, разпределени в шест субскали:

- **Субскала 1 „Ползи и ефективност“** – съдържа 6 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно необходимостта от обществен съвет и неговата ефективност – от 1 до 6;
- **Субскала 2 „Права и задължения“** – включва 9 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно правата и задълженията на обществения съвет – от 7 до 15;
- **Субскала 3 „Състав“** – състои се от 7 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно състава на обществения съвет – от 16 до 22;
- **Субскала 4 „Контрол на дейността“** – съставена е от 7 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно контрола на дейността на обществения съвет – от 23 до 29;
- **Субскала 5 „Компетентност на членовете“** – съдържа 4 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно компетентността на членовете на обществения съвет – от 30 до 34;

- **Субскала 6 „Качества и характеристики на членовете”** – съставена е от 5 твърдения за установяване на мнението на респондентите относно качествата на членовете на обществения съвет – от 35 до 40.

Всяко твърдение се оценява по 5-степенна Ликертова скала, като:

- 1 - да;
- 2 - по-скоро да;
- 3 - не мога да преценя;
- 4 - по-скоро не;
- 5 - не.

Скалата не съдържа твърдения с реверсивно скалиране.

Скалата е унифицирана за всички групи изследвани.

Статистическият анализ на получените данни се осъществи в три етапа:

- Оценка на вътрешната съгласуваност на скалите чрез определяне на Алфа на Кронбах (Cronbach, 1988);
- Факторен анализ – KMO and Bartlett's Test и екстракция на главните фактори;
- Статистически анализ в трите групи – средна оценка, мода, медиана, стандартно отклонение и проценти.

Статистическият анализ е осъществен с програмата SPSS.

Получените резултати от скалата са представени с количествени стойности, като е направен съдържателен анализ и интерпретация на получените резултати.

• **SWOT-анализ и контент-анализ**

В изследването е приложен класическият вариант на SWOT-анализа. От респондентите се изисква да оценят дейността на обществените съвети съобразно силните страни, слабите страни, възможностите и заплахите от външната среда.

За анализ на резултатите от SWOT-анализа е използван количествен и качествен контент-анализ. Качественият анализ включва извеждане на

категории чрез смислово обединяване на най-често изказаните мнения по четирите критерия на SWOT-анализа. Количественият анализ на мненията, изразен в проценти, показва, колко от изследваните са изказали мнение от съответния вид. На качествен анализ подлежат мненията във всяка от категориите, които са изказани от над 50% респонденти. Изчислен е усредненият ранг на категориите мнения, както и този на видовете твърдения в категорията. Усредненият ранг представлява средна стойност, изчислена на база позицията, която съответното смислово твърдение заема сред изказаните от всеки респондент.

Изследователската извадка включва 775 респонденти, разпределени в следните групи:

- 203 учители от всички етапи и степени на училищното образование;
- 203 административни ръководители в сферата на училищното образование – директори и заместник-директори;
- 369 родители на деца в училищна възраст (7 – 18 г.).

Поради спецификата на изследването, формираната изследователска извадка е разделена на групи, които участват в различни етапи на изследването. По този начин се осигурява по-широк и независим обхват на мнения и нагласи по изследваните проблеми.

Чрез оценъчна скала е проучено мнението на 103 административни ръководители, 103 учители от сферата на училищното образование и 269 родители на ученици от 1. до 12. клас.

Чрез SWOT-анализ са изследвани нагласите и отношението на 100 административни ръководители, 100 учители и 100 родители на ученици в 1. – 12. клас.

На таблица 1 са представени демографските характеристики на групата на административните ръководители, съобразно участието им в различните етапи на изследването.

Таблица 1. Разпределение на административните ръководители според демографските фактори в %

Демографски фактори на групата		Оценъчна скала	SWOT-анализ
Позиция	Директор	67	69
	Зам.-директор	33	31
Образователна институция	Начално училище	4,9	3
	Основно училище	27,2	29
	Средно училище	28,2	31
	Професионална гимназия	16,5	12
	Профилирана гимназия	17,5	20
	Обединено училище	5,8	5
Населено място	Областен град	47,6	45
	Град	36,9	35
	Село	15,5	20

На таблица 2 са представени демографските характеристики на групата на учителите, съобразно участието им в различните етапи на изследването.

Таблица 2. Разпределение на учителите според демографските фактори
в %

Демографски фактори на групата		Оценъчна скала	SWOT-анализ
Позиция	Начален учител	30,1	32
	Учител по предмет 5. – 7. клас	28,2	30
	Учител по предмет 8. – 12. клас	35,9	34
	Ресурсен учител	5,8	4
Образователна институция	Начално училище	2,9	2
	Основно училище	37,9	39
	Средно училище	37	37
	Професионална гимназия	6,8	9
	Профилирана гимназия	11,6	11
	Обединено училище	3,8	2
Населено място	Областен град	59,6	61
	Град	26,9	28
	Село	13,5	11

На таблица 3 са представени демографските характеристики на групата на родителите, съобразно участието им в различните етапи на изследването.

Таблица 3. Разпределение на родителите според демографските фактори в %

Демографски фактори на групата		Оценъчна скала	SWOT-анализ
Позиция	Родител на ученик 1. – 4. клас	29,4	28
	Родител на ученик 5. – 7. клас	37,9	34
	Родител на ученик 8. – 12. клас	22,7	25
	Родител на повече от един ученик	10	3
Образователна институция	Начално училище	10	8
	Основно училище	49,1	48
	Средно училище	18,2	12
	Професионална гимназия	17,1	16
	Профилирана гимназия	4,1	12
	Обединено училище	1,5	4
Населено място	Областен град	61,2	53
	Град	23,3	31
	Село	14,5	16

Отделните групи респонденти са балансирано представени от гледна точка на необходимите за изследването параметри. Търсен е ефектът на широко, но не и количествено разширено представителство на всички

заинтересовани страни.

Може да се каже, че изследваната извадка и представените в нейните рамки групи имат нужната представителност с оглед спецификата на провежданото изследване.

Изследването е организирано в два етапа.

През **първия етап** на изследването е направено проучване сред 103 педагогически специалисти, работещи в сферата на училищното образование; 103 директори и заместник-директори на училища от различен тип; 269 родители на деца в училищна възраст (7 – 18 г.) посредством оценъчна скала. Получените резултати са обработени със статически, количествени и качествени методи. Те са основа за провеждане на по-задълбочено качествено изследване на нагласите на респондентите към ролята на обществените съвети в управлението на училището.

Вторият етап включва SWOT-анализ на дейността на обществените съвети. В изследването участват 300 респонденти, от които 100 учители от различни етапи и степени на училищното образование, 100 родители на деца в училищна възраст (от 7 до 18 г.) и 100 административни ръководители на училищни институции – директори и заместник-директори. Резултатите са обработени с количествен и качествен контент-анализ.

2.1.2. Анализ на резултатите от оценка на статута и дейността на обществените съвети

В тази част са представени резултатите от първата част на изследването – проучване, осъществено чрез оценъчна скала. Оценъчната скала е създадена за целите на изследването, ето защо първоначално е установена нейната статистическа валидност и надеждност. В допълнение, приложените статистически процедури дават основание за изказване на обосновани предположения, ценни за по-нататъшния съдържателен анализ на дисертационното изследване.

Вътрешната консистеност (съгласуваност) на скалата и съдържащите я субскали е проверена с извеждане на коефициент **Алфа на Кронбах (α на Кронбах)**. Възприетите стойности при тълкуване на коефициентите са показани по-долу [Cronbach, 1988]:

0,9 – 1,0	Отлична
0,8 – 0,9	Много добра
0,7 – 0,8	Добра за практически цели
0,6 – 0,7	Средна
0,6 и надолу	Нищожна

Коефициентът на вътрешна съгласуваност на скалата и на включващите я субскали е показана на таблица 4.

Таблица 4. Стойност на α на скалата и съдържащите я субскали

Субскали	К	α	α
Субскала 1: Ползи и ефективност	6	0,665	0,904
Субскала 2: Права и задължения	9	0,823	
Субскала 3: Състав	7	0,657	
Субскала 4: Контрол на дейността	7	0,660	
Субскала 5: Компетентност на членовете	5	0,663	
Субскала 6: Качества на членовете	6	0,693	

Както се вижда, коефициентът Алфа на Кронбах е 0,904, което – според възприетите референтни стойности, показва отлична вътрешна съгласуваност на айтемите (твърденията) в скалата (Таблица 4).

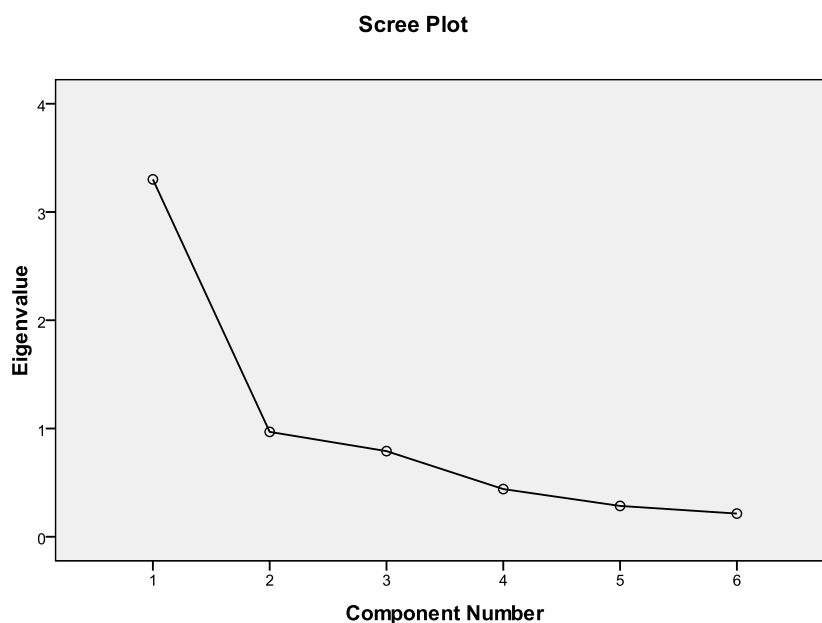
Всички субскали, с изключение на Субскала 2: Права и задължения, показват средна вътрешна съгласуваност. Субскала 2 е с много добра вътрешна съгласуваност (Таблица 4).

Това означава, че по критериите за ползи и ефективност, състав, контрол на дейността, компетентност и качества на членовете на обществения съвет, отделните групи респонденти ще имат различна оценка по скалата. Очаква се оценката на правата и задълженията на този обществен орган да бъдат по-съгласувани между отделните групи.

За да се удостовери с по-висока надеждност описаната тенденция, е направена екстракция на главните фактори за всяка отделна субскала. Тъй като оценката на надеждността с процедурата алфа на Кронбах показва неустойчивост при отделните субскали, е осъществен и факторен анализ с процедурата КМО and Bartlett's Test. Целта на факторния анализ е да се изолират само главните фактори в отделните субскали и да се покаже принадлежността на всяко твърдение към тях, с което се открояват важни статистически тенденции, подкрепящи последващия съдържателен анализ.

- **Анализ на резултатите от Субскала 1: Ползи и ефективност**

Латентната структура на Субскала 1 показва пречупване при втория компонент. Това означава, че е допустимо приемането на двукомпонентна факторна матрица (Фигура 1).

Фигура 1. Латентна структура на Субскала 1: Ползи и ефективност

Двата установени фактора в субскала 1 съдържат неравностоен брой компоненти. Вторият фактор има само един компонент – твърдението „Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището“. Статистически, това дава основание да се изкаже предположение, че оценката на това твърдение ще се различава от станалите в тази субскала (Таблица 5).

**Таблица 5. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 1:
Ползи и ефективност**

Component Score Coefficient Matrix^a		
Твърдения	Component	
	1	2
Училището има нужда от Обществен съвет	,284	
Общественият съвет изпълнява своите нормативно установени функции	,255	
Общественият съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност	,243	
В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност	,234	
Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището		,992
Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет	,123	
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. Coefficients are standardized.		

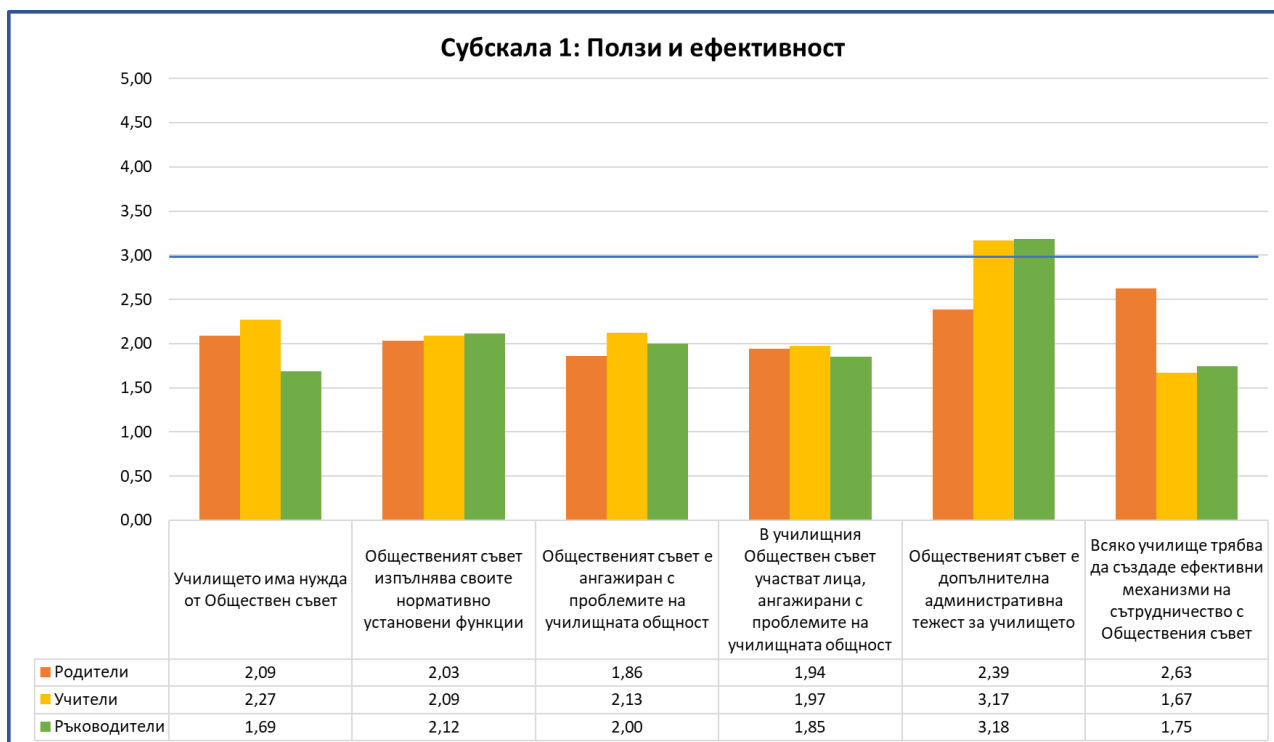
Най-добре приобщеното твърдение в тази субскала е също „Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището“, което означава, че в допълнение към различната оценка, която би следвало да получи това твърдение в сравнение с останалите, тази оценка ще бъде доста сходна при отделните групи респонденти (Таблица 6).

**Таблица 6. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 1:
Ползи и ефективност**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Училището има нужда от Обществен съвет	1,000	,704
Общественият съвет изпълнява своите нормативно установени функции	1,000	,770
Общественият съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност	1,000	,808
В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност	1,000	,742
Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището	1,000	,987
Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет	1,000	,227
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

Тази статистическа зависимост се отнася в голяма степен и за останалите твърдения, с изключение на последното – „Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет“, тъй като то е с отличаващо се ниска приобщеност към субскалата (Таблица 6).

Проверката на получените резултатите във всяка група доказват статистическите предположения. На фигура 2 са представени резултатите от скалираните отговори на твърденията в Субскала 1.

Фигура 2. Средна оценка на твърденията в субскала 1 според групите респонденти

Оценката на твърдението „Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището“ се отличава от тази на другите твърдения – тя варира от по-скоро утвърдителна – в групата на родителите, до почти неутрална – в групата на учителите и директорите (Фигура 2).

Всички твърдения са получили почти равностойна оценка от респондентите в отделните групи. Тези оценки са в диапазона „по-скоро да“. Статистически изказаното предположение се потвърждава и в този случай, тъй като изключение прави само оценката на твърдението „Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет“, където оценката на учителите и административните ръководители е категорично в положителния регистър на скалата, докато тази на родителите категорично показва, че те нямат преценка (Фигура 2).

На таблица 7 се вижда, че коефициентът на извадкова адекватност е много добър.

**Таблица 7. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 1:
Ползи и ефективност**

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,841
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1267,697
	df	15
	Sig.	,000

Това означава, че вследствие на факторния анализ общата надеждност на Субскала 1 се е повишила значително (Таблица 1 и Таблица 7):

$$\alpha = 0,665 < 0,841 = \text{КМО}$$

Последното е основание да се направят валидни съдържателни анализи на получените резултати в отделните групи респонденти.

Модата на всички твърдения в Субскала 1 в групата на административните ръководители (директори и зам.-директори) е 1 (Таблица 8), което означава, че по всички твърдения в субскалата най-често даваната оценка е „да“.

**Таблица 8. Статистически величини Субскала 1: Ползи и ефективност –
административни ръководители**

Твърдение *		1	2	3	4	5	6
N	Valid	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		1,6893	2,1165	2,0000	1,8544	2,6311	2,0874
Median		1,0000	2,0000	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,31380	1,28568	1,23669	1,18328	1,71493	1,55366
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	1,0000	2,0000	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000
	75	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	5,0000	3,0000

*Легенда:

1. Училището има нужда от Обществен съвет
2. Общественият съвет изпълнява своите нормативно установени функции
3. Общественият съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност
4. В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност
5. Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището
6. Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет

Според представения на таблица 8 статистически анализ (Таблица 8) може да се изведе следната тенденция за групата на административните ръководители:

1. Според средната оценка, изведената медиана и процентното съотношение на получените оценки твърденията „Училището има нужда от Обществен съвет“ и „В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност“ са с най-висока положителна оценка, тъй като при средна оценка в диапазона „по-скоро да“, повече от половината административни ръководители са дали положителна оценка на тези твърдения.
2. Твърденията „Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището“ и „Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми за сътрудничество с обществения съвет“ се отличават от останалите в скалата на административните ръководители – те са с най-високо стандартно отклонение и показват колебание в разпределението на оценките на респондентите след 75-тия процентил (Таблица 8).

От направените анализи може да се направи извод, че административните ръководители са убедени в ползата от Обществения съвет, но имат нееднозначно мнение относно ефективността му.

В групата на учителите модата на всички твърдения в Субскала 1, с изключение на твърдение 5 в групата на учителите е 1 (Таблица 8), което означава, че по всички твърдения в субскалата най-често даваната оценка е „да“, докато на твърдението „Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището“ най-често даваната оценка е „не мога да преценя“ (Таблица 8).

**Таблица 9. Статистически величини Субскала 1: Ползи и ефективност –
учители**

Твърдение*		1	2	3	4	5	6
N	Valid	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		2,2718	2,0874	2,1262	1,9709	3,1650	1,6699
Median		2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	1,00
Std. Deviation		1,44300	1,18078	1,16046	1,08877	1,40096	,95372
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000
	50	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000
	75	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000	2,0000

**Легенда:*

1. *Училището има нужда от Обществен съвет*
2. *Общественият съвет изпълнява своите нормативно установени функции*
3. *Общественият съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност*
4. *В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност*
5. *Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището*
6. *Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет*

Тенденцията в тази група е следната:

1. Категоричното мнение на учителите е, че „Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет“. Това твърдение е с много ниско стандартно отклонение. Медианата и модата са „да“ и около 75% от респондентите са дали отговор „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 9).
2. Учителите не могат да преценят, до каква степен Общественият съвет е административна тежест за училището – медианата, модата и средната оценка на това твърдение са категорично „не мога да преценя“, като около 50% от изследваните учители са дали оценка „не мога да преценя“, а останалите отговори, формиращи мнението на до 75% от изследваните, се разпределят между „по-скоро да“ и „по-скоро не“ (Таблица 9).
3. Оценката на останалите твърдения варира в рамките на „по-скоро да“ – около половината изследвани са дали тази оценка. Мнението на останалите до 75% се разпределя между категорично „да“ и „не мога

да преценя“ (Таблица 9).

Изводът в тази група е, че учителите приемат наличието на Обществен съвет и необходимостта от сътрудничество между него и училището, но нямат необходимата убеденост в неговата ефективност.

По модален признак резултатът на родителите е идентичен с този на учителите – оценка „не мога да преценя“ е дадена на твърдението „Общественният съвет е допълнителна административна тежест за училището“. За всички останали твърдения модата е отговор „да“ (Таблица 10).

Таблица 10. Статистически величини Субскала 1: Ползи и ефективност – родители

Твърдение*		1	2	3	4	5	6
N	Valid	269	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		2,0929	2,0335	1,8625	1,9442	3,2268	1,6766
Median		2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	3,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	1,00
Std. Deviation		1,21046	1,18558	1,14264	1,21889	1,37565	,99037
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000
	50	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	3,0000	1,0000
	75	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	5,0000	2,0000

*Легенда:

1. Училището има нужда от Обществен съвет
2. Общественният съвет изпълнява своите нормативно установени функции
3. Общественният съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност
4. В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност
5. Общественният съвет е допълнителна административна тежест за училището
6. Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Общественния съвет

При родителите тенденцията е близка до тази на учителите:

1. Най-категорично положително е оценено твърдението „Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Общественния съвет“. То е с най-малко стандартно отклонение, медианата е оценка „да“, както и над 75% от родителите са дали оценка „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 10).
2. Категорична липса на преценка родителите проявяват по отношение на административната тежест, която би могъл да представлява

общественият съвет – над 50% са дали отговор „не мога да преценя“, останалите оценки, формирани на базата на 75% от групата, са „по-скоро да“ и „не“ (Таблица 10).

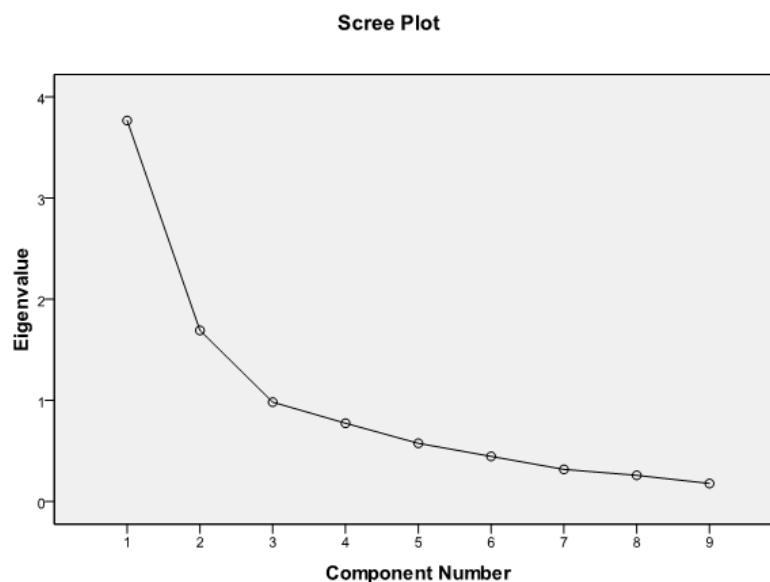
3. Статистически може да се потвърди тезата, че родителите са по-скоро съгласни относно ангажираността на обществения съвет с проблемите на училищната общност и включеността в неговия състав на лица, ангажирани с проблемите на тази общност. Тезата е валидна при минимално стандартно отклонение, медиана 1 (отговор „да“) и над 50% отговори категорично „да“ и около 25% отговорили „не мога да преценя“ (Таблица 10).
4. По-неустойчиво е мнението в групата относно нуждата от Обществен съвет и реалното изпълнение на нормативно установените функции на този орган – тук средната оценка е „по-скоро да“, медианата също е в този отговор, но резултатите в групата се разсейват и към отговори „да“ и „не мога да преценя“ (Таблица 10).

Изводът е, че родителите са по-скоро приемащи, отколкото разбиращи необходимостта от обществен съвет, както и ефективността на неговото функциониране.

От направените анализи на Субскала 1: Ползи и ефективност, може да се потвърди, че всички групи респонденти по-скоро приемат идеята за обществените съвети. Те са най-вече съгласни, че училището и общественият съвет трябва да си сътрудничат чрез изграждане на ефективни механизми, но не са обединени в мнението си, до каква степен общественият съвет успява да изпълни ефективно своите функции.

- **Анализ на резултатите от Субскала 2: Права и задължения**

Субскала 2 е с изявена полегата латентна структура (Фигура 3). Статистически е валидно предположението, че в тази субскала твърденията ще попаднат в един водещ фактор.

Фигура 3. Латентна структура на субскала 2: Права и задължения

Факторната матрица показва, че действително всички девет твърдения са обособени в един фактор (Таблица 11).

Таблица 11. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 2: Права и задължения

Component Matrix ^a		
Твърдения	Component	
	1	2
Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация /в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет/	,554	
Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата	,513	
Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти	,672	
Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности	,613	
Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития - конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.	,623	
Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно	,580	
Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор	,750	
Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите	,732	
Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти	,740	
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. 2 components extracted.		

Следва да се допусне, че оценките на респондентите по всички девет твърдения в субскалата ще бъдат с близки стойности.

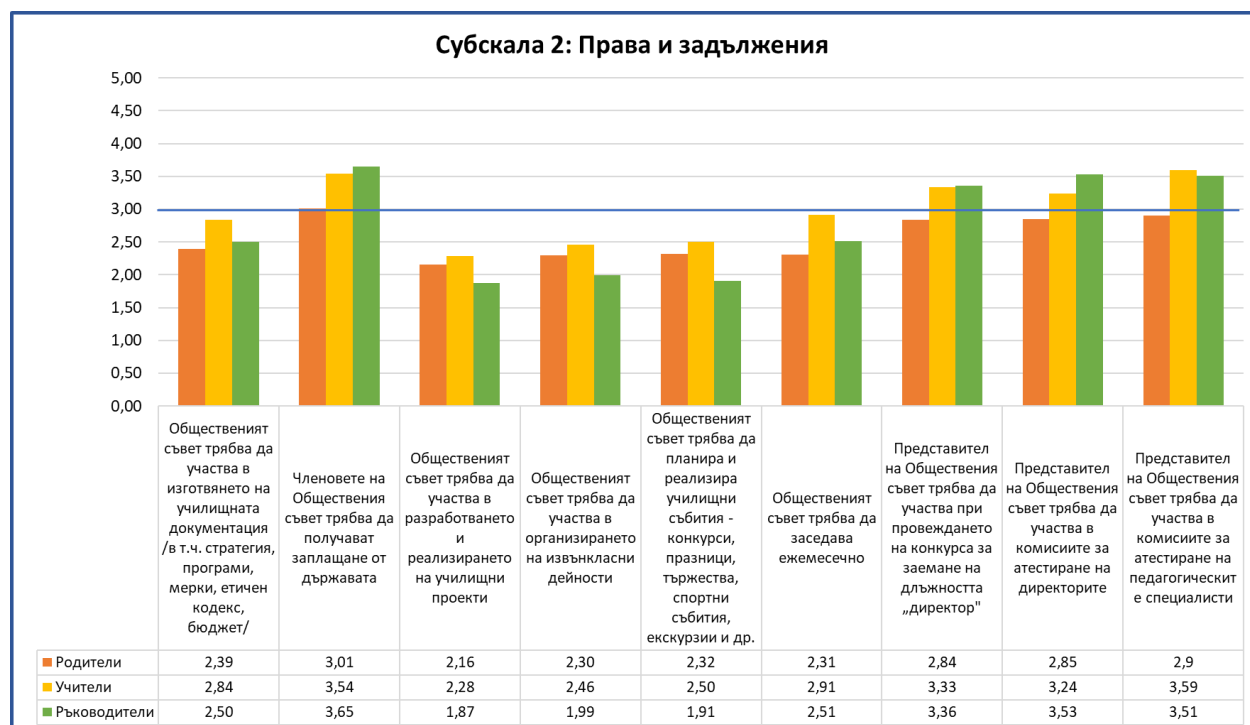
Може да се допусне също така, че в рамките на фактора най-силно приобщените айтеми, а именно „Представител на общественения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор“ и „Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите“, ще са с най-близки стойности помежду си (Таблица 12).

**Таблица 12. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 2:
Права и задължения**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация /в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет/	1,000	,312
Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата	1,000	,264
Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти	1,000	,678
Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности	1,000	,722
Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития - конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.	1,000	,675
Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно	1,000	,369
Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор	1,000	,820
Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите	1,000	,831
Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти	1,000	,790
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

От друга страна, най-слабо приобщената айтема: „Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата“, трябва да очертава тенденция в оценката, която е относително по-различна от тази на останалите айтеми (Таблица 12).

Проверката на статистическите хипотези са потвърждава, макар и относително.

Фигура 4. Средна оценка на твърденията в Субскала 2: Права и задължения според групите респонденти

Действително мненията на отделните групи респонденти варират в тесни граници (Фигура 4), но се забелязва, че оценката на учителите и административните ръководители преминава неутралната граница между потвърждаването и отхвърлянето на твърдението. По двете твърдения, чиято приобщеност към скалата е висока, съществува по-малка разлика в оценките на респондентите и тя клони към „не мога да преценя“, докато при твърдението с най-слаба приобщеност, учителите и административните ръководители по-убедително изразяват съгласие, докато родителите са категорично без мнение (Фигура 4).

Тази скала се отличава с много добрата си вътрешна консистентност – коефициентът Алфа на Кронбах е 0,823 (Таблица 13). Факторният анализ потвърди тази тенденция, а приложената процедура КМО и тест на Бартлет увеличи надеждността на субскалата до отлична (Таблица 13).

Таблица 13. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 2: Права и задължения

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,927
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1873,105
	df	36
	Sig.	,000

Това означава, че оценката на респондентите за правата и задълженията на Обществените съвети ще бъде изведена с голяма степен на достоверност.

Статистическите величини, получени в групата на директорите, ясно открояват тенденция за диференциране на мненията около три групи твърдения (Таблица 14).

Таблица 14. Статистически величини Субскала 2: Права и задължения – административни ръководители

Твърдение*		7	8	9	10	11	12	13	14	15
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mean		2,4951	3,6505	1,8738	1,9903	1,9126	2,5146	3,3592	3,5340	3,5146
Median		2,0000	4,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	4,0000	4,0000	4,0000
Mode		1,00	5,00	1,00	1,00	1,00	1,00	5,00	5,00	5,00
Std. Deviation		1,52671	1,55745	1,28093	1,21667	1,21354	1,50726	1,65004	1,65574	1,66783
Percentiles	25	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	2,0000	2,0000
	50	2,0000	4,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	4,0000	4,0000	4,0000
	75	4,0000	5,0000	2,0000	2,0000	2,0000	4,0000	5,0000	5,0000	5,0000

*Легенда

7. *Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация /в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет/*
8. *Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата*
9. *Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти*
10. *Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности*
11. *Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.*
12. *Общественият съвет трябва да заседава ежесмесечно*
13. *Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор*
14. *Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите*
15. *Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти*

1. Като тенденция директорите приемат силно положително следните права и задължения на обществените съвети:

- Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти – при средна оценка 1,87 (между „да“ и „по-скоро да“), мода и медиана в оценка „да“ и минимално стандартно отклонение от 1,28, над 75% са посочили „да“ и „по-скоро да“ като оценка (Таблица 14);
 - Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др. – при средна оценка 1,91 (между „да“ и „по-скоро да“), мода и медиана в оценка „да“ и минимално стандартно отклонение от 1,21, над 50% са посочили твърдо „да“ като оценка, а до 75% са оценили твърдението положително (Таблица 14);
 - Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности – при средна оценка 1,99 („по-скоро да“), мода „да“ и медиана в оценка „по-скоро да“ и минимално стандартно отклонение от 1,22, над 75% са посочили „да“ и „по-скоро да“ като оценка (Таблица 14).
2. Административните ръководители приемат условно положително следните правомощия на обществените съвети:
- Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация (в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет) – при средна оценка 2,50 (между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“), мода „да“, медиана в оценка „по-скоро да“ и стандартно отклонение от 1,58, около 50% са посочили „да“ и „по-скоро да“, а останалите до 75% от групата са дали оценка „по-скоро не“ (Таблица 14);
 - Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно – при средна оценка 2,51 (между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“), мода „да“, медиана в оценка „по-скоро да“ и минимално стандартно отклонение от 1,51, около 50% са посочили твърдо „да“ и „по-

скоро да“, а останалите оценки на до 75% от изследваните в групата са „по-скоро не“ (Таблица 14).

3. Административните ръководители отхвърлят следните права и задължения на обществените съвети:

- Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти – при средна оценка 3,60 (между „не мога да преценя“ и „по-скоро не“), мода „не“, медиана „по-скоро не“ и стандартно отклонение 1,26, над 50% са посочили „по-скоро да“ и „по-скоро не“, а останалите до 75% - „не“ (Таблица 14);
- Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата – при средна оценка 3,54 (между „не мога да преценя“ и „по-скоро не“), мода „не“, медиана „по-скоро не“ и стандартно отклонение 1,21, в 50% от случаите оценката е или „по-скоро да“ или „по-скоро не“, но останалите оценки до 75% са категорично „не“ (Таблица 14);
- Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор – при средна оценка 3,33 („не мога да преценя“), мода „не“, медиана „по-скоро не“ и стандартно отклонение 1,39, над 50% са посочили „не мога да преценя“, а останалите отговори се колебаят между категорично „не“ и „по-скоро да“ (Таблица 14);
- Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите – при средна оценка 3,24 („не мога да преценя“), мода „не“, медиана „по-скоро не“ и стандартно отклонение 1,37, над 50% са посочили „по-скоро да“ и „по-скоро не“, а останалите до 75% са дали отговор „не“ (Таблица 14).

Категорично се налага изводът, че административните ръководители

приемат правата и задълженията на обществения съвет предимно като помощ в организирането на допълнителни образователни дейности. Донякъде допускат, че общественият съвет може да има отношение към управлението на училището в частта стратегическо планиране, както и че е допустимо ежемесечното провеждане на заседания на този орган.

Административните ръководители, обаче, отхвърлят идеята за намеса на този орган в контролни и конкурсни дейности, касаещи персонала на училището, както и възможността участието в обществения съвет да се възнаграждава чрез заплащане.

При учителите отново се очертават три тенденции. В тази група обаче, по-категорично се отхвърля само едно твърдение – „Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти“. Това твърдение е със средна оценка 3,60 (между „не мога да преценя“ и „по-скоро не“, но при минимално стандартно отклонение от 1,26, мода „не“, медиана „по-скоро не“ над 50% са посочили „по-скоро не“ и още 25% „не“ може да се твърди, че голяма част от учителите не са съгласни представител на обществения съвет да участва в тяхното атестиране (Таблица 15).

Таблица 15. Статистически величини Субскала 2: Права и задължения – учители

Твърдение*		7	8	9	10	11	12	13	14	15
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mean		2,8447	3,5437	2,2816	2,4563	2,4951	2,9126	3,3301	3,2427	3,5922
Median		3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000
Mode		2,00	3,00	2,00	2,00	2,00	3,00	3,00	3,00	5,00
Std. Deviation		1,31177	1,21087	1,14119	1,18633	1,24360	1,27654	1,39599	1,36817	1,26365
Percentiles	25	2,0000	3,0000	1,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000
	50	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000
	75	4,0000	5,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000	5,0000	5,0000	5,0000

*Легенда

7. Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация /в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет/
8. Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата
9. Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни

проекти

10. *Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности*
11. *Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.*
12. *Общественият съвет трябва да заседава ежесмесечно*
13. *Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор*
14. *Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите*
15. *Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти*

Учителите приемат относително положително следните правомощия на обществения съвет:

- Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти – средната стойност по скалата е 2,28, модата и медианата са „по-скоро да“, като при минимално стандартно отклонение от 1,14, около 50% са посочили „да“ и „по-скоро да“, а останалите оценки са предимно „не мога да преценя“ (Таблица 15);
- Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности – при средна оценка 2,46, модата и медианата са „по-скоро да“, като при стандартно отклонение от 1,18, над 50% са посочили „по-скоро да“, а останалите до 75% - „не мога да преценя“ (Таблица 15);
- Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др. – при средна стойност 2,5, модата и медианата са „по-скоро да“, като при стандартно отклонение от 1,24, над 50% са посочили „по-скоро да“ (Таблица 15).

Изследваните учители по-скоро нямат преценка относно следните правомощия на обществения съвет:

- Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация (в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет) - при средна стойност 2,84, модата и медианата са „не мога да преценя“, като при стандартно отклонение от 1,31, 50% са

посочили „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, а останалите до 75% са дали оценка „по-скоро не“ (Таблица 15);

- Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата – при средна стойност 3,54, модата и медианата са „не мога да преценя“, като при стандартно отклонение от 1,21, над 50% са посочили „не мога да преценя“, а останалите до 75% - „не“ (Таблица 15);
- Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно – средната оценка 2,91, модата и медианата са „не мога да преценя“, при стандартно отклонение от 1,28, 50% от отговорите се разпределят между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, а останалите оценки до 75% са „по-скоро не“ (Таблица 15);
- Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите – при средна оценка 3,24, модата и медианата са „не мога да преценя“, стандартното отклонение е 1,37, 50% са посочили „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, а останалите до 75% от оценките са „не“ (Таблица 15);
- Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор – при средна оценка 3,33, модата и медианата са „не мога да преценя“, стандартното отклонение е 1,4, 50% са посочили „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, а останалите оценки на до 75% от респондентите са „не“ (Таблица 15).

Изводът е, че учителите – подобно на директорите, приемат добре правото на обществения съвет да подпомага различни допълнителни образователни дейности на училището. За разлика от директорите, учителите по-скоро нямат преценка относно контролните правомощията на обществения съвет или правото да получават възнаграждения. Единственото категорично отхвърляне е на правото на обществения съвет да участва в оценяването на

дейността на учителите като представителство в комисиите по атестиране.

Според модата и медианата, оценката на родителите на правата и задълженията на обществения съвет очертава две тенденции. Първата тенденция е за условно приемане на определени правомощия, а втората – за липсата на преценка относно правата и задълженията на обществените съвети. В тази група се наблюдава най-значимо стандартно отклонение от средната стойност (Таблица 16).

Таблица 16. Статистически величини Субскала 2: Права и задължения – родители

Твърдение*		7	8	9	10	11	12	13	14	15
N	Valid	269	269	269	269	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mean		2,3866	3,0112	2,1599	2,3048	2,3160	2,3086	2,8401	2,8513	2,8996
Median		2,0000	3,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000
Mode		1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00	3,00	3,00
Std. Deviation		1,40865	1,48997	1,29021	1,35355	1,34406	1,32624	1,46619	1,43002	1,39065
Percentiles	25	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	2,0000
	50	2,0000	3,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	3,0000	3,0000	3,0000
	75	3,0000	5,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	4,0000	4,0000	4,0000

*Легенда

7. Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация /в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет/
8. Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата
9. Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти
10. Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности
11. Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.
12. Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно
13. Представител на обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността директор
14. Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите
15. Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти

Първата тенденция е изведена на база статистическите резултати от оценката на твърденията:

- Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти – средната оценка е 2,16, модата е „да“, медианата – „по-скоро да“. Стандартно отклонение е

1,29, 50% от респондентите в групата са поставили оценка „да“ и „по-скоро да“. Останалите оценки до 75% са „не мога да преценя“ (Таблица 16);

- Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейности – средната оценка на това твърдение е 2,30, модата е „да“, медианата – „по-скоро да“. При нормално стандартно отклонение от 1,35, 50% от родителите са посочили оценка „да“ и „по-скоро да“. Останалите до 75% от оценките са „не мога да преценя“ (Таблица 16);
- Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно – средната оценка е 2,31, модата е „да“, медианата – „по-скоро да“. При стандартно отклонение от 1,33, 50% от родителите са посочили оценка „да“ и „по-скоро да“. Останалите оценки до 75% са „не мога да преценя“ (Таблица 16);
- Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития – конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др. – средната оценка е 2,32, модата е „да“, медианата – „по-скоро да“. При стандартно отклонение от 1,34, 50% от родителите са посочили оценка „да“ и „по-скоро да“. Останалите до 75% от оценките са „не мога да преценя“ (Таблица 16);
- Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация (в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет) – средната оценка на това твърдение е 2,39, модата е „да“, медианата – „по-скоро да“. При нормално стандартно отклонение от 1,4, 50% от родителите са посочили оценка „да“ и „по-скоро да“. Останалите оценки до 75% са „не мога да преценя“ (Таблица 16).

Втората тенденция се основава на статистическите резултати от твърденията:

- Представител на общественения съвет трябва да участва при провеждането на конкурс за заемане на длъжността директор – средната оценка на това твърдение е 2,84, модата и медианата са „по-скоро да“. При нормално стандартно отклонение от 1,47, 50% от родителите са посочили оценка „по-скоро да“ и „не мога да преценя“. Останалите оценки, формиращи мнението на още 25% от групата са „по-скоро не“ (Таблица 16);
- Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите – средната оценка е 2,85, модата и медианата са „по-скоро да“. При нормално стандартно отклонение от 1,43, 50% от родителите са посочили оценка „по-скоро да“ и не „мога да преценя“. Останалите 25% от оценките са „по-скоро не“ (Таблица 16);
- Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти – средната оценка е 2,89, модата и медианата са „по-скоро да“. При стандартно отклонение от 1,39, 50% от родителите са посочили оценка „по-скоро да“ и „не мога да преценя“. Останалите оценки са по-скоро отрицателни (Таблица 16);
- Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата – при средна оценка 3,01 („по-скоро да“), модата и медианата са „по-скоро да“. Стандартното отклонение от 1,49, 50% от родителите са посочили оценка „по-скоро да“ и „не мога да преценя“. Останалите оценки също са по-скоро отрицателни (Таблица 16).

Може да се обобщи, че родителите имат сходно на останалите респонденти отношение към правото и следващите го задължения на обществения съвет да участва активно в организирането на допълнителни образователни активности. Родителите, за разлика от останалите респонденти,

не могат да преценят, докъде трябва да стигат правомощията на обществения съвет, касаещи управлението и контрола в училищната институция.

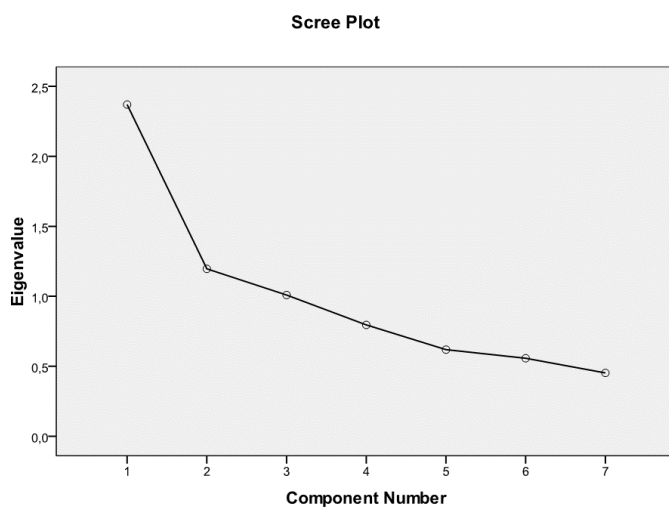
Оценката на респондентите за правата и задълженията на обществения съвет **могат да се обобщят по следния начин:**

Представителите на трите групи са обединени около положителното си отношение за участие на обществения съвет в допълнителни образователни дейности и инициативи (извънкласни, извънучилищни и проектни). Повечето представители на трите изследвани групи приемат положително и възможността общественият съвет да участва в изготвянето на стратегически училищни документи.

Голяма част от административните ръководители, обаче, категорично отхвърлят контролните правомощия на обществения съвет във всички аспекти на управленската дейност, докато учителите – само в тази, касаеща оценката на тяхната дейност. По другите въпроси, свързани с управление и контрол, учителите и родителите по-скоро не могат да преценят докъде трябва да се простират правомощията на обществения съвет.

- **Анализ на резултатите от Субскала 3: Състав**

Латентната структура на субскала 3 е с пречупване на втория фактор, т.е. очаквано твърденията в тази субскала ще се обединят около два фактора (Фигура 5).

Фигура 5. Латентна структура на субскала 3: Състав

В структурата на първия компонент попадат по-голяма част от твърденията в субскала 3. Те са с близки коефициенти и може да се предположи, че оценките на респондентите на тези твърдения ще бъдат с близки стойности (Таблица 17).

**Таблица 17. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 3:
Състав**

Component Matrix ^a		
Твърдения	Component	
	1	2
Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши	,573	
Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи	,697	
В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации	,661	
В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището	,637	
Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем		,504
Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура	,554	
Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват		,516
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. 2 components extracted.		

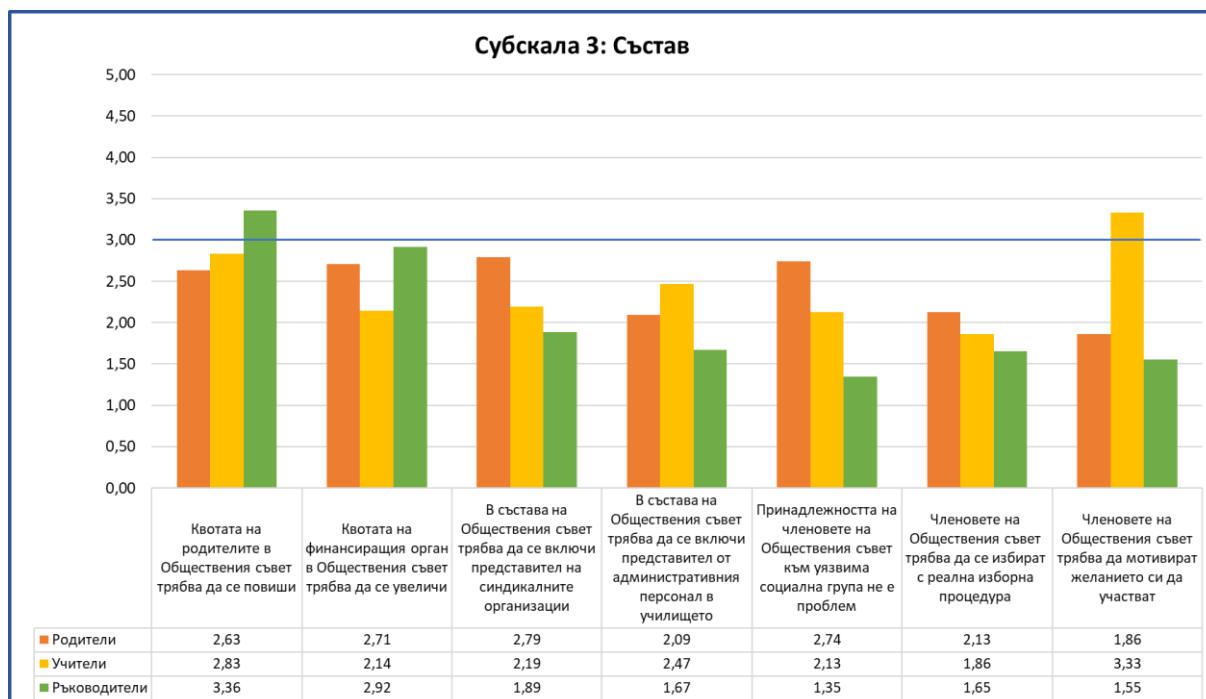
Вторият фактор съдържа 2 компонента, които също са с близки стойности (Таблица 17). Тези твърдения са и с най-ниска степен на приобщеност към скалата (Таблица 18), което означава, че статистически те

ще се различават от останалите по оценката, която са им дали отделните групи респонденти.

**Таблица 18. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 3:
Състав**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши	1,000	,641
Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи	1,000	,681
В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации	1,000	,632
В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището	1,000	,554
Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем	1,000	,352
Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура	1,000	,771
Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват	1,000	,345
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

Вижда се, че твърденията „Принадлежността на членовете на обществения съвет към уязвима социална група“ и „Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват“ показват най-голямо колебание между оценките на отделните групи респонденти (Фигура 6).

Фигура 6. Средна оценка на твърденията в Субскала 3: Състав според групите респонденти

Оценките на останалите твърдения също не са достатъчно консистентни. Скала 3 е със средна надеждност от гледна точка на вътрешната съгласуваност на твърденията.

Макар че коефициентът на извадкова адекватност е по-висок от този за вътрешна съгласуваност ($\alpha = 0,657 < 0,687 = \text{КМО}$), той пак е в диапазона на средната надеждност, което означава, че в оценките на отделните групи респонденти може да се очакват съществени различия (вж. Таблица 4 и Таблица 19).

Таблица 19. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 3

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,687
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	487,171
	df	21
	Sig.	,000

Оценката на състава на обществения съвет от страна на административните ръководители се обединява в три аспекта. Относително положителна оценка са получили пет твърдения – 18, 19, 20, 21 и 22, като при

три от тях – 20, 21 и 22, получените резултати са с отклонение под 1 (Таблица 20).

Таблица 20. Статистически величини Субскала 3: Състав – административни ръководители

Твърдение*		16	17	18	19	20	21	22
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,3592	2,9223	1,8932	1,6699	1,3495	1,6505	1,5534
Median		4,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Mode		5,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,65004	1,69595	1,34246	1,07911	,62165	,92576	,80108
Percentiles	25	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	4,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	75	5,0000	5,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000	2,0000

*Легенда

16. Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши
17. Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи
18. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации
19. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището
20. Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем
21. Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура
22. Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват

Всички тези твърдения са с мода и медиана „да“, а положителна оценка е дадена от над 75% от административните ръководители (Таблица 20).

Подредбата на твърденията според средната оценка и стандартното отклонение е следната:

- Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем;
- Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват;
- Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура;
- В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител

от административния персонал в училището;

- В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации.

Административните ръководители имат противоречиво мнение относно повишаването на квотата на финансиращия орган в Обществения съвет. Средната оценка на това твърдение е 2,92 („не мога да преценя“), но модата и медианата имат съществена разлика – при мода „да“, медианата е „не мога да преценя“, т.е. срезът на групата се различава от тенденцията в отговорите. От тук и разсейването на оценките е по-високо – 1,7 и отбелязва тенденция, при която половината административни ръководители действително са посочили „да“ и „не мога да преценя“, но оценката на останалите е отрицателна (Таблица 20).

По-стабилно клонящо към отхвърляне от повечето административни ръководители е повишаването на квотата на родителите в Обществения съвет. Средната оценка, която са дали на това твърдение е 3,36, което на пръв поглед информира, че те не могат да преценят, дали тази мярка е разумна. Модата обаче е „не“, а медианата е „по-скоро не“, което означава, че по-голяма част от респондентите са дали отрицателни оценки. Потвърждава го и процентното разпределение на отговорите в извадката – над 50% са дали отговор „по-скоро не“ и категорично „не“. Немалкото разсейване на резултата идва от онези 25%, които по-скоро приемат, че е възможно родителите да имат по-широко представителство в Обществения съвет (Таблица 20).

Като извод може да се посочи, че административните ръководители поддържат мнението, че общественият съвет трябва да е представен предимно от хора, близки до образователната система – административен персонал на училището и представители на синдикалните организации. Те също силно подкрепят идеята членовете на обществения съвет да се избират реално и да демонстрират висока мотивация за участие, без значение от социалната си принадлежност. Относно представителството на външни за училищната институция организации или субекти, те са по-склонни да отхвърлят тази идея,

като евентуално биха преосмислили позицията си по отношение на важна за финансовото благополучие на училищната организация институция.

В групата на учителите явно съгласие изпъква по едно твърдение – за необходимостта членовете на обществения съвет да мотивират желанието си да участват. Това твърдение е със средна оценка 1,86 („по-скоро да“) и мода и медиана „да“. Освен това е получило положителна оценка от над 75% от изследваните учители, като 50% са посочили категорично „да“, което означава, че в рамките на стандартното отклонение, учителите твърдо подкрепят тази идея (Таблица 21).

Таблица 21. Статистически величини Субскала 3: Състав – учители

Твърдение*		16	17	18	19	20	21	22
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,3495	2,8252	2,1359	2,1942	2,4660	2,1262	1,8641
Median		3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	2,0000	1,0000
Mode		4,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,28115	1,24008	1,22113	1,23716	1,27430	1,23415	1,21307
Percentiles	25	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	2,0000	1,0000
	75	4,0000	4,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	2,0000

*Легенда

16. Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши
17. Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи
18. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации
19. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището
20. Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем
21. Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура
22. Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват

По-условна положителна оценка получават следните твърдения:

- В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации;
- В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището;

- Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура.

Тези твърдения са с много близки средни стойности – съответно 2,14; 2,19 и 2,13. Също така стандартното отклонение на оценките е с близки стойности – съответно 1,22; 1,24 и 1,23. В допълнение 50% от изследваните са дали отговор „да“ и „по-скоро да“ и на трите твърдения, а останалите до 75% - „не мога да преценя“ (Таблица 21). Може да се направи заключение, че изследваните учители имат идентично по-скоро положително отношение към включването на представители на синдикатите и административния персонал на училището в обществения съвет, както и към избора на представители чрез реална процедура.

В групата на учителите въпросът за увеличаване на броя на родителите в състава на обществения съвет остава без преценка, но с лек уклон на отхвърляне. Макар че средната оценка на това твърдение е 3,34 – „по-скоро да“ и получените оценки се разделят в средния регистър (медианата е 3), често срещаният отговор е „по-скоро не“ – модата е 4, и около 25% от изследваните са дали този отговор (Таблица 21).

Възможен извод е, че учителите също, макар и не толкова категорично като административните ръководители, подкрепят идеите за по-широко участие на директни представители на образователната система в обществения съвет за сметка на други, странични такива. Те подкрепят донякъде идеята да се провеждат реални избори за обществен съвет, но много повече застават зад позицията желаещите да мотивират своето участие.

И в групата на родителите с голяма доза категоричност и силно положителна оценка се откроява твърдението, че членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват – над 50% от родителите подкрепят това твърдение с пълна категоричност (Таблица 22).

Таблица 22. Статистически величини Субскала 3: Състав – родители

Твърдение*		16	17	18	19	20	21	22
N	Valid	269	269	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		2,6283	2,7100	2,7881	2,0929	2,7398	2,1264	1,8550
Median		3,0000	3,0000	3,0000	2,0000	3,0000	2,0000	1,0000
Mode		3,00	3,00	3,00	1,00	3,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,36702	1,35683	1,33958	1,23185	1,26341	1,25737	1,10181
Percentiles	25	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	3,0000	3,0000	2,0000	3,0000	2,0000	1,0000
	75	3,0000	3,0000	4,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000

**Легенда*

16. *Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши*
17. *Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи*
18. *В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации*
19. *В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището*
20. *Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем*
21. *Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура*
22. *Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват*

Подкрепа срещат и идеите за провеждане на реални избори за обществен съвет, както и за включване на представител на административния персонал. Средните оценки са сходни и са в диапазона „по-скоро да“. При мода „да“ и медиана „по-скоро да“, над 50% от родителите са дали положителна оценка на тези твърдения, а около 25% са посочили, че не могат да преценят (Таблица 22).

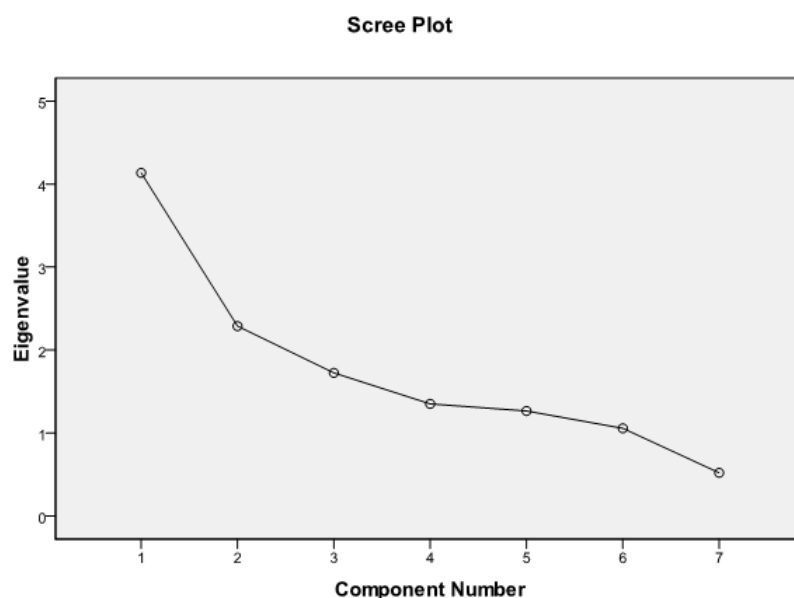
По-голямата част от родителите нямат реална преценка за квотното представителство на отделни групи в обществения съвет. Твърденията „Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши“, „Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи“ и „В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации“ са със средна оценка, клоняща към „не мога да преценя“. Медианата и модата също са в тази оценка, а основният процент от родителите са дали отговор „не мога да преценя“ на тези твърдения (Таблица 22).

Подобна е ситуацията с преценката на родителите относно принадлежността на членовете на обществения съвет към определени уязвими групи – при средна оценка 2,78 („не мога да преценя“), мода и медиана в същата оценка, посочените от респондентите оценки варират в диапазон от „по-скоро да“ до „по-скоро не“ (Таблица 22).

Обобщението на оценката в цялата изследвана извадка относно състава на обществения съвет следва да започне с потвърждаване на статистически изведената тенденция за разнопосочност на мненията на отделните групи изследвани. Представителите на трите групи са обединени и категорично подкрепят един основен аспект при формирането на състава на обществения съвет, а именно желаещите да участват да мотивират своето решение. Административните ръководители твърдо защитават интересите на училищната институция чрез категорична подкрепа на твърденията, че общественият съвет трябва да е представен от предимно вътрешноинституционални членове или такива, имащи отношение към просперитета на институцията, както и поради убедеността им, че реалният избор и мотивираност на участниците е важна. Донякъде солидарни с мнението на своите ръководители са и учителите, най-вече по отношение на изборите и механизмите за мотивирано участие. Макар че в това отношение подкрепа има и в мнението на родителите, при тях ясно се откроява тенденцията да нямат реално отношение към състава на обществения съвет.

- **Анализ на резултатите от Субскала 4: Контрол на дейността**

Латентната структура на четвъртата субскала е полегатата, което означава, че седемте съдържащи я твърдения са обединени в един фактор (Фигура 7).

Фигура 7. Латентна структура на Субскала 4: Контрол на дейността

Латентната структура, респ. коефициентите на компонентната матрица, показват, че ще има тенденция в обединяване на оценките на първите две твърдения, следващите три и последните две. Очаква се първите две твърдения да са с най-високи стойности по скалата, следващите три да са със средни, а последните две – с най-ниски стойности (Таблица 23).

Таблица 23. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 4: Контрол на дейността

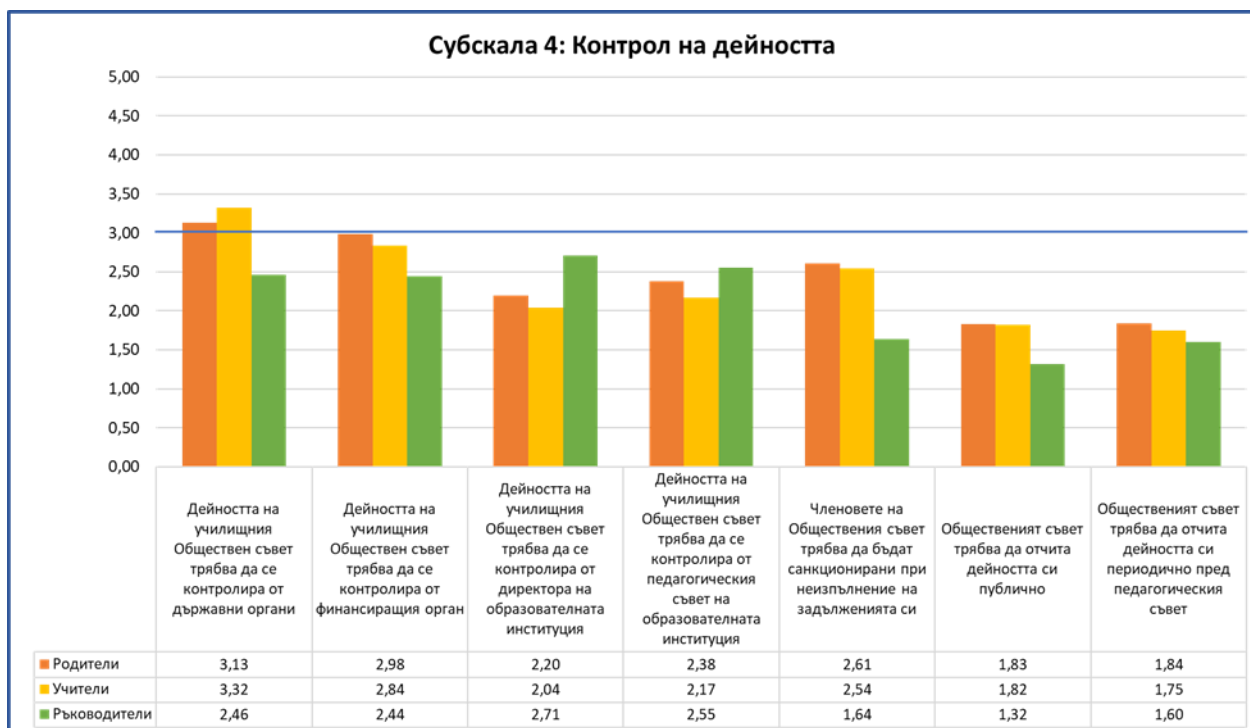
Component Matrix ^a		
Твърдения	Component	
	1	2
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи	,830	
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган	,987	
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция	,785	
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция	,761	
Членовете на Общественния съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си	,738	
Общественният съвет трябва да отчита дейността си публично	,534	
Общественният съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет	,645	
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. 2 components extracted.		

Най-слабо приобщените твърдения в тази скала са „Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция“ и „Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си“, което статистически очертава тенденция оценките на тези твърдения в отделните групи респонденти да имат разлика (Таблица 24).

**Таблица 24. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 3:
Контрол на дейността**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи	1,000	,711
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган	1,000	,617
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция	1,000	,752
Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция	1,000	,585
Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си	1,000	,425
Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично	1,000	,762
Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет	1,000	,719
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

Като доказателство на изведените статистически тенденции се вижда, че първите две, вторите три и последните две твърдения в скалата са с близки стойности, както и че оценките градира в низходящ ред в посока „не мога да преценя“ към „по-скоро да“ (Фигура 8).

Фигура 8. Средна оценка на твърденията в Субскала 4: Контрол на дейността според групите респонденти

В немалка част от оценките на отделните твърдения на респондентите се забелязва разлика (Фигура 8). Това вероятно се дължи на средната консистентност на скалата, съгласно коефициентът алфа на Кронбах – 0,660, както и същият диапазон на КМО коефициентът за адекватност – 0,681 (Таблица 4 и Таблица 25).

Таблица 25. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 4: Контрол на дейността

KMO and Bartlett's Test ^a		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,681
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	496,367
	df	21
	Sig.	,000

Изведените статистически величини сочат, че в оценките на отделните групи респонденти и по отделни твърдения ще има разлика.

На таблица 26, на която са изведени статистическите данни от скалата за групата на административните ръководители се вижда, че мнението им се

обединява в три насоки, макар и при средна положителната оценка на всички твърдения – модата е „да“.

Таблица 26. Статистически величини Субскала 4: Контрол на дейността – административни ръководители

Твърдение*		23	24	25	26	27	28	29
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		2,4563	2,4369	2,7087	2,5534	1,6408	1,3204	1,6019
Median		2,0000	1,0000	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,60133	1,71310	1,72996	1,55127	1,07425	,71693	,94288
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	2,0000	1,0000	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	75	4,0000	5,0000	5,0000	4,0000	2,0000	1,0000	2,0000

*Легенда

- 23. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи
- 24. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган
- 25. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция
- 26. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция
- 27. Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си
- 28. Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично
- 29. Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет

Първата насока е силно приемане на твърденията. Тази тенденция се отнася до публичността и санкционирането на дейността на обществените съвети, чрез силно положителната оценка на твърденията:

- Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си;
- Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично;
- Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет.

Тези твърдения са с оценка между „да“ и „по-скоро да“, минимално отклонение от средната стойност. Медианата е „да“, като над 75% от административните ръководители са им дали оценка категорични „да“ и 25% - „по-скоро да“ (Таблица 26).

Втората насока е за приемането на начините на контрол на дейността на обществения съвет чрез оценката на твърденията:

- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи;
- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган;
- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция;
- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция.

Оценката на тези твърдения се колебае в диапазона „по-скоро да“ и „не мога да преценя“. Отклонението на средните оценки е по-съществено, като и при четирите твърдения около 25% от изследваните са посочили „по-скоро не“ и „не“ като отговори (Таблица 26).

Изводът е, че административните ръководители са категорично съгласни с необходимостта от вътрешноинституционална и външна прозрачност и публичност на дейността на обществените съвети, но не са единодушни относно механизмите за контрол. Като тенденция се очертава по-скоро да се приема контролът да се осъществява от външни за институцията органи – държавни, общински, отколкото от вътрешноинституционални.

Според статистическите очаквания, съществува разлика в тенденцията за възприемането на контрола на дейността от административните ръководители и от учителите (Таблица 27).

**Таблица 27. Статистически величини Субскала 4: Контрол на дейността
– учители**

Твърдения*		23	24	25	26	27	28	29
N	Valid	103	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,3204	2,8447	2,0388	2,1650	2,5437	1,8155	1,7476
Median		3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
Mode		3,00	3,00	1,00	2,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,29262	1,35587	1,33521	1,18898	1,32677	1,11801	,96729
Percentiles	25	3,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
	75	5,0000	4,0000	3,0000	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000

*Легенда

- 23. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи
- 24. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган
- 25. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция
- 26. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция
- 27. Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си
- 28. Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично
- 29. Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет

В групата на учителите две твърдения се открояват като силно приети от учителите:

- Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично;
- Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет.

Тези твърдения са със средна оценка между „да“ и „по-скоро да“, медиана и мода „да“. Стандартното отклонение е с много ниски стойности, като над 75% от изследваните са посочили „да“ и „по-скоро да“ като отговор, което обобщено означава, че учителите приемат много положително мерките за вътрешноинституционална и външна публичност на дейността на обществените съвети (Таблица 27).

Друга открояваща тенденция, която съвпада със статистически отбелязаната е, следващите три твърдения да се колебаят в зоната на „по-скоро да“, но и с разлика в параметрите на оценката.

Твърдението „Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция“ е със средна оценка 2,04 – „по-скоро да“. Мнението на групата се разполюва именно в тази стойност – медианата е „по-скоро да“, но концентрацията на оценките е в отговор „да“ – модата е 1. При стандартно отклонение от 1,34, 50% от учителите са оценили твърдението с „да“ и „по-скоро да“, оценката на останалите до 75% е „не мога да преценя“ (Таблица 27).

Това означава, че учителите по-скоро приемат тезата дейността на общественния съвет да се контролира от директора.

Статистически, твърдението „Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция“ получава категорично оценка „по-скоро да“, тъй средната му оценка е 2,17, като модата и медианата са в тази оценка, 50% от изследваните са дали именно същата оценка, а останалите са разпределили мнението си между „да“ и „не мога да преценя“ (Таблица 27).

Различна е ситуацията с твърдението „Членовете на Общественния съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си“, където при средна оценка 2,54 (между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“), модата е „да“, но медианата е „не мога да преценя“. Оценките на групата са предимно „не мога да преценя“, а останалите – „да“. Това означава, че по отношение на санкциите към общественния съвет, мнение по-скоро няма, с малки изключения, където част от учителите (около 25%) считат, че такива категорично трябва да има (Таблица 27).

Изводът е, че учителите по-скоро са съгласни да се прилагат вътрешно институционални мерки за контрол над дейността на обществените съвети, но нямат категорично мнение относно необходимостта от санкции в случай на неизпълнение на задълженията.

Най-неустойчива е оценката, която са дали учителите на възможността за външен контрол на дейността на обществените съвети, като възможността те да се контролират от финансиращия орган е малко по-приемлива за

учителите, отколкото тази да се контролира от държавата, където при средна оценка 3,32, мода и медиана „не мога да преценя“, 75% са дали отговор „не мога да преценя“, а 25% категорично са отхвърлили тази възможност (Таблица 27).

Поредно потвърждение на статистическата зависимост за разделяне на оценките на респондентите по тази субскала в три тенденции се намира в оценката на родителите (Таблица 28).

Таблица 28. Статистически величини Субскала 4: Контрол на дейността – родители

Твърдения*		23	24	25	26	27	28	29
N	Valid	269	269	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0	0	0
Mean		3,1301	2,9777	2,2045	2,3755	2,6059	1,8327	1,8439
Median		3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
Mode		3,00	3,00	1,00	1,00	3,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,39354	1,34368	1,36283	1,28289	1,36894	1,18364	1,18044
Percentiles	25	2,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
	75	5,0000	4,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000

*Легенда

- 23. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи
- 24. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган
- 25. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция
- 26. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция
- 27. Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си
- 28. Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично
- 29. Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет

И при родителите най-положително е приета тезата за прозрачност и публичност на обществения съвет, както в рамките на училищната институция, така и в публичното пространство. Твърденията „Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично“ и „Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет“ са със сходни средни оценки – в диапазона между „да“ и „по-скоро да“, модата и медианата са „да“, а основната част от изследваните са дали отговор „да“ и на двете твърдения (Таблица 28).

Следващи по степен на приемане са твърденията:

- Дейността на училищния обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция - при средна оценка 2,2 („по-скоро да“), мода „да“ и медиана „по-скоро да“, 50% от родителите са дали оценка „да“, а останалите са разпределили отговорите си между „да“ и „не мога да преценя“ (Таблица 28);
- Дейността на училищния обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция – средната оценка е 2,38 (между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“). Отново 50% са дали отговор „по-скоро да“, а останалите са разпределили отговорите си между „да“ и „не мога да преценя“ (Таблица 28).

В групата на родителите без категорично мнение остават въпросите за контрола над дейността на обществения съвет и необходимостта от санкционни мерки. Трите твърдения, които обхващат тази част от скалата, имат различни вариации на статистически параметри, концентриращи средната оценка „не мога да преценя“:

- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи – средната оценка на това твърдение е 3,13 – категорично „не мога да преценя“. При отклонение от 1,4, модата и медианата са също „не мога да преценя“, както и 50% от получените оценки. Останалите се разпределят между „по-скоро да“ и „не“ (Таблица 28);
- Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган – средната оценка на това твърдение е 2,98 – съвсем близо до абсолютната стойност на „не мога да преценя“. При отклонение от 1,34, модата и медианата са също „не мога да преценя“, както и 50% от получените оценки. Останалите се разпределят между „по-скоро да“ и „по-скоро не“ (Таблица 28);

- Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си – при средна оценка 2,61 – в диапазона между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, стандартно отклонение от 1,4, модата и медианата са „не мога да преценя“, както и 50% от получените оценки. Останалите се разпределят между „да“ и „не мога да преценя“ (Таблица 28).

Изводите за оценката на контрола на дейността на обществените съвети от респондентите са, че всички се обединяват около мнението, че дейността на обществения съвет трябва да е публична и ясна както за училищната институция, така и за широката общественост.

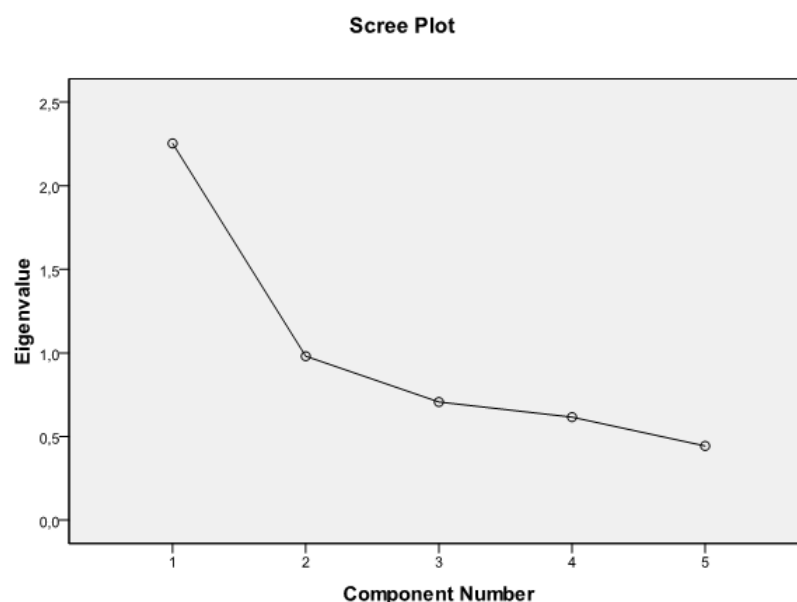
Условно добре се приемат и идеите, контролът върху дейността на обществения съвет да се осъществява вътре в самата институция – от нейния директор и от основния ѝ орган – педагогическия съвет.

Относно контрола на дейността на обществения съвет от външни за училищната институция органи, мненията в отделните групи не са еднозначни. Административните ръководители по-скоро приемат идеята, най-вече по отношение на намесата на финансиращия орган. Учителите се колебаят между приемането на тази възможност и това да не изразяват определено мнение. Родителите – като тенденция, нямат преценка по тези въпроси.

По отношение на възможността за санкции към членовете на обществения съвет, мнението също не е консолидирано. Административните ръководители са съгласни, че такива трябва да има, докато оценките в групите на учителите и родителите се колебаят между утвърждаване на идеята и липсата на мнение по въпроса.

- **Анализ на резултатите от Субскала 5: Компетентност на членовете**

Латентната структура на субскала 5 показва наличието на два фактора, които определят оценката на респондентите (Фигура 9).

Фигура 9. Латентна структура на Субскала 5: Компетентност на членовете

В първия компонент попадат четири твърдения, вторият се състои от едно (Таблица 29).

Таблица 29. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 5: Компетентност на членовете

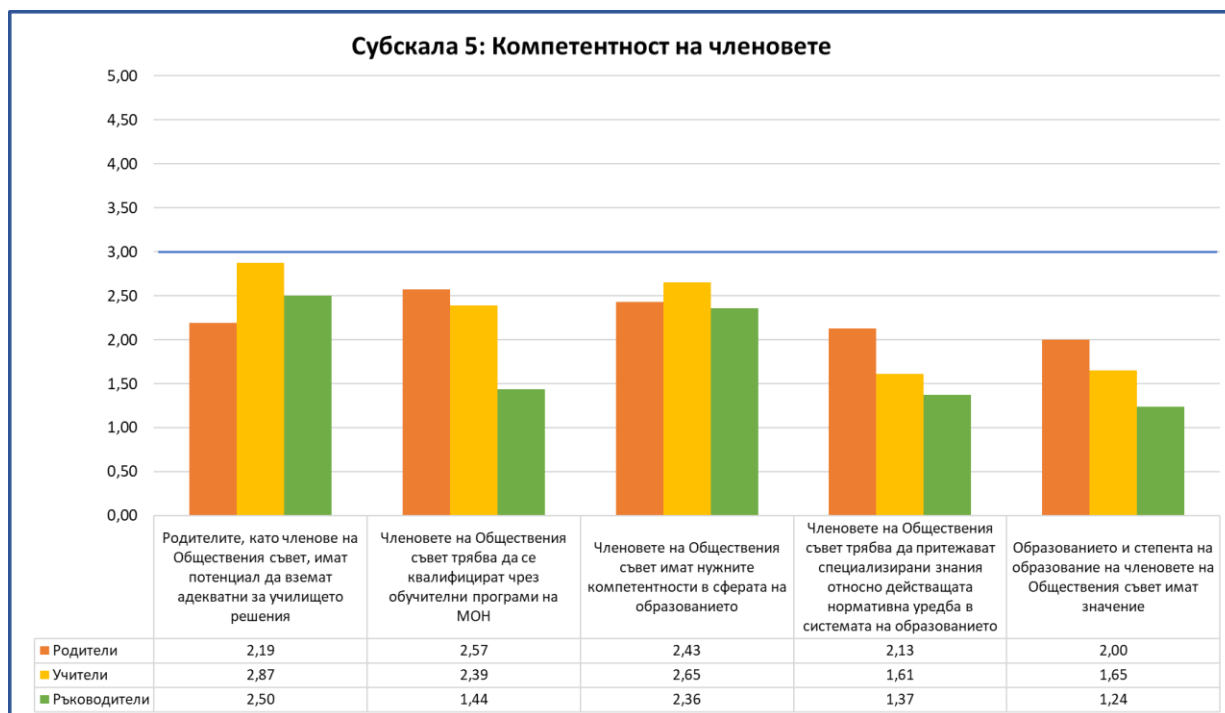
Component Matrix ^a		
Твърдения	Component	
	1	2
Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения		,870
Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН	,739	
Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието	,704	
Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието	,748	
Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение	,678	
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. 2 components extracted.		

Твърдението „Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения“, попада в отделен компонент на факторната матрица и е с най-ниска степен на приобщеност към субскалата. Очаква се оценките на това твърдение, както и – макар и в по-малка степен, оценките на твърдението „Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието“, да имат отклонение в отговорите на различните групи респонденти (Таблица 30).

**Таблица 30. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 5:
Компетентност на членовете**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения	1,000	,112
Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН	1,000	,505
Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието	1,000	,416
Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието	1,000	,650
Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение	1,000	,570
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

Разпределението на средните оценки в отделните групи по тази субскала показват, че очертаната тенденция е по-скоро валидна за първото твърдение (Фигура 10).

Фигура 10. Средна оценка на твърденията в Субскала 5: Компетентност на членовете според групите респонденти

Ето защо тенденцията ще бъде проследена чрез статистически анализ във всяка една от групите.

Статистическо потвърждение има и в тенденцията за повишаване на коефициента на извадкова адекватност в сравнение с този за вътрешна съгласуваност (Таблица 4 и Таблица 31):

$$\alpha = 0,663 < 0,735 = \text{КМО}$$

Таблица 31. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 5: Компетентност на членовете

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,735
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	401,560
	df	10
	Sig.	,000

На таблица 32, където са представени посочените статистически анализи за групата на административните ръководители, действително се наблюдава разлика в оценките на първото и третото твърдения спрямо останалите в субскалата.

Таблица 32. Статистически величини Субскала 5: Компетентност на членовете на общественния съвет – административни ръководители

Твърдения*		30	31	32	33	34
N	Valid	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,4951	1,4369	2,3592	1,3689	1,2427
Median		2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,53312	,84795	1,63811	,67141	,43082
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000
	75	4,0000	2,0000	4,0000	2,0000	1,0000

*.Легенда

- 30. Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения
- 31. Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН
- 32. Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието
- 33. Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието
- 34. Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение

Особено силна подкрепа получава твърдението „Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение“. То е с категорична средна оценка „да“ – 1,24. При минимално стандартно отклонение от 1,24, мода и медиана „да“, над 75% от изследваните са дали категоричен отговор „да“ (Таблица 32).

Също силно одобрение имат твърденията „Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН“ и „Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието“. Те са със средни стойности в диапазона на утвърдителната оценка, мода и медиана „да“, като при минимално стандартно отклонение основният процент от отговорите е „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 32).

Изводът е, че директорите ценят особено високо формалната компетентност на членовете на общественния съвет и подкрепят непрестанното развитие на тази компетентност.

Също добра оценка, макар и в по-ниска степен, получава общата компетентност на членовете на общественния съвет и в частност на родителите, като негови членове. Средните оценки на двете твърдения (30 и 32) също са близки по стойност – точно в средата между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, модата е „да“, но медианата е „по-скоро да“, като при наблюдавано по-сериозно стандартно отклонение, отговорите на около 50% от изследваните са „по-скоро да“, а останалите в рамките до 75% са разпределени между „да“ и „по-скоро не“ (Таблица 33).

Таблица 33. Статистически величини Субскала 5: Компетентност на членовете на общественния съвет – учители

Твърдение*		30	31	32	33	34
N	Valid	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,8738	2,3883	2,6505	1,6117	1,6505
Median		3,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
Mode		2,00	1,00	3,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,21816	1,24643	1,25017	,91000	,95700
Percentiles	25	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000
	75	4,0000	3,0000	3,0000	2,0000	2,0000

*Легенда

- 30. Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения
- 31. Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН
- 32. Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието
- 33. Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието
- 34. Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение

В скалата на учителите категорично и по особено сходен начин са приети две твърдения:

- Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието;
- Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение.

Средната оценка на тези твърдения е около 1,6 – в диапазона „да“ и „по-скоро да“. При минимално стандартно отклонение, мода и медиана „да“, над 75% от изследваните са дали оценка „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 33).

Това означава, че учителите също отдават голямо значение на формалните компетентности на членовете на обществения съвет.

Също относително съгласие учителите демонстрират относно нуждата от квалификация на членовете на обществения съвет. Твърдението „Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН“ е получило средна оценка 2,4 при мода „да“ и медиана „по-скоро да“, стандартно отклонение от 1,25 и получена оценка „по-скоро да“ от над 50% от изследваните (Таблица 33).

Учителите по-скоро нямат мнение относно потенциала на родителите за участие в обществения съвет, както и компетентностите в сферата на образованието на останалите членове.

Твърдението „Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения“ е получило средна оценка 2,9 – не мога да преценя. Модата на това твърдение е „по-скоро да“, но медианата е „не мога да преценя“. При стандартно отклонение от 1,22, 50% са посочили оценка „не мога да преценя“. Останалите отговори до 75% се разпределят между „по-скоро да“ и „по-скоро не“ (Таблица 33).

Твърдението „Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието“ е със средна оценка 2,65 и е в диапазона между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“, но отново повечето респонденти са посочили „не мога да преценя“ като отговор (Таблица 33).

Ситуацията в групата на родителите се различава. Всички твърдения варират в диапазона „по-скоро да“ според средната оценка. Останалите статистически величини, обаче, показват разликата в мнението на родителите по отделните аспекти на компетентността на участниците в обществения съвет (Таблица 34).

Таблица 34. Статистически величини Субскала 5: Компетентност на членовете на обществения съвет – родители

Твърдения*		30	31	32	33	34
N	Valid	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0
Mean		2,1933	2,5725	2,4349	2,1301	2,0000
Median		2,0000	3,0000	2,0000	2,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,27248	1,40871	1,26390	1,27321	1,25484
Percentiles	25	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	2,0000	3,0000	2,0000	2,0000	1,0000
	75	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000	3,0000

*Легенда

- 30. Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения
- 31. Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН
- 32. Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието
- 33. Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието
- 34. Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение

За силно прието може да се приеме твърдението, че образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение – то е със средна оценка в групата 2 – по-скоро да, медиана и мода „да“. При стандартно отклонение от 1,26, около 50% от изследваните са посочили „да“ като отговор. В рамките на между 50-75% се наблюдават и оценки „не мога да преценя“ (Таблица 34).

Добре приети са и твърденията относно общата компетентност на членовете на обществения съвет. Твърденията „Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието“ и „Родителите, като членове

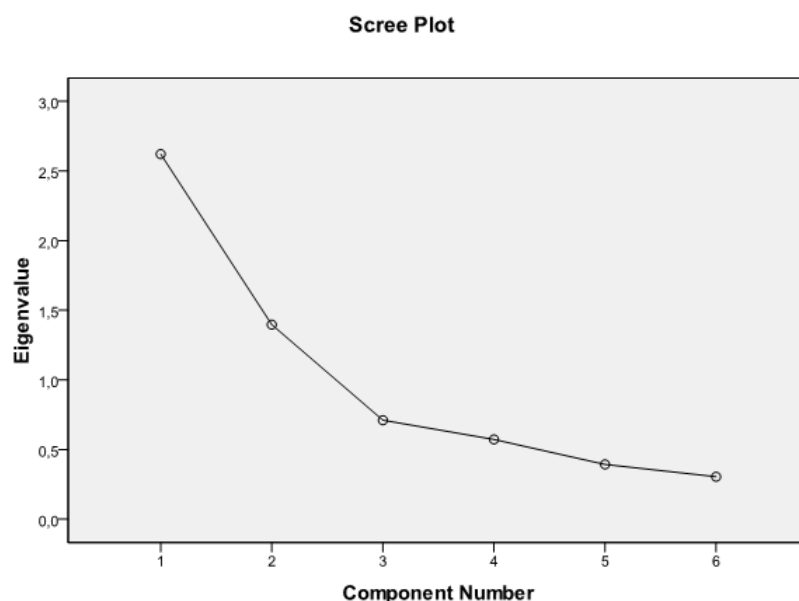
на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения“ са с близка средна стойност – съответно 2,13 и 2,19. Те са с мода „да“ и медиана „по-скоро да“. При стандартно отклонение от 1,27 в средните оценки и за двете твърдения, 50% от изследваните са дали положителни отговори – „да“ и „по-скоро да“, а останалите до 75% - „не мога да преценя“ (Таблица 34).

Най-противоречиво е мнението на изследваните родители относно нуждата от квалификация за членовете на Обществения съвет. Може да се твърди, че по-голямата част от родителите нямат преценка относно тази възможност, тъй като при средна стойност 2,58 (между „по-скоро да“ и „не мога да преценя“), мода „да“ и медиана „не мога да преценя“, значителният процент изследвани са отговорили „не мога да преценя“. Изводите са, че родителите категорично се обединяват около мнението за значението на образователната степен за функционалността на членовете на обществения съвет и донякъде приемат, че членовете на обществения съвет и представителите на тяхната група са относително подготвени за изпълнение на тези задължения. Те, обаче, не могат да преценят, до каква степен институционалната квалификация би допринесла за подобряване на компетентностите на членовете на обществения съвет.

Изводите за оценката на отделни аспекти от оценката на респондентите по критериите за компетентност на членовете на обществения съвет е, че представителите на училищната институция – административни ръководители и учители, имат по-сериозно отношение както към специалните, така и към общите компетентности на представителите на обществения съвет. Те силно подкрепят идеята представителите на обществения съвет да повишават своите компетентности чрез специализирани програми. Родителите приемат категорично тезата за високата обща образованост на членовете на обществения съвет, но са недотам убедени в други аспекти на подготовката на членовете на обществения съвет, както и нямат мнение за нуждата им от квалификация.

- **Анализ на резултатите от Субскала 6: Качества и характеристики на членовете**

Латентната структура на последната субскала 6 е полегата, което е показател за наличието на един определящ фактор (Фигура 11). Все пак, донякъде се забелязва пречупване около третия фактор. Което е основание да се построи матрица, при която да се отделят поне два статистически значими фактора.

Фигура 11. Латентна структура на Субскала 6: Качества и характеристики

Компонентната матрица от факторния анализ показва, че първите три твърдения от тази субскала формират един фактор, а останалите четири – втори (Таблица 35).

**Таблица 35. Компонентна матрица на водещите фактори в Субскала 6:
Качества и характеристики**

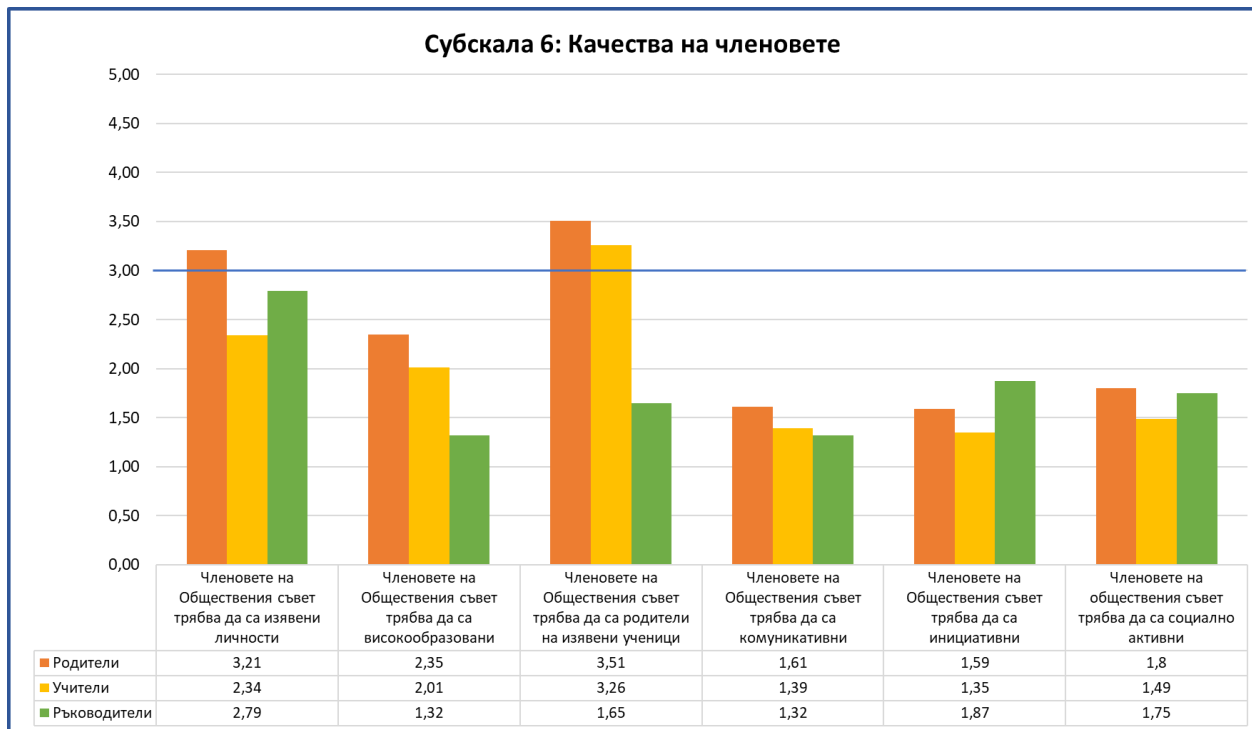
Component Matrix ^a		
Твърдения*	Component	
	1	2
Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности		,621
Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани		,674
Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици		,718
Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни	,829	
Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни	,745	
Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни	,795	
Extraction Method: Principal Component Analysis.		
a. 2 components extracted.		

Едновременно отчитане на попаденията в даден фактор и коефициента на приобщеност на всяко твърдение към субскалата дават основание да се твърди, че оценките на първите три твърдения, както и на предпоследното донякъде ще показват вариации между и вътре в изследваните групи (Таблица 36).

**Таблица 36. Коефициент на приобщеност на айтемите в Субскала 6:
Качества и характеристики**

Communalities		
Твърдения	Initial	Extraction
Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности	1,000	,510
Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани	1,000	,565
Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици	1,000	,777
Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни	1,000	,707
Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни	1,000	,690
Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни	1,000	,720
Extraction Method: Principal Component Analysis.		

На фигура 12 се вижда, че тази статистическа зависимост има донякъде основание по отношение на междугруповите оценки – твърдение едно и три изпъкват сред останалите като средни оценки, дадени от различните групи респонденти.

Фигура 12. Средна оценка на твърденията в Субскала 6: Качества и характеристики на членовете според групите респонденти

Коефициентът КМО също не е достатъчно висок и отличаващ се от алфата на Кронбах, за да се твърди, че оценките в субскалата са достатъчно консистентни (Таблица 4 и Таблица 37):

$$\alpha = 0,693 < 0,735 = \text{КМО}$$

Таблица 37. Коефициент на извадкова адекватност (КМО) на Субскала 6: Качества и характеристики на членовете

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,714
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	811,205
	df	15
	Sig.	,000

Статистическият анализ в групата на директорите показва, че качествата висока образованост и комуникативност са от първостепенно значение за административните ръководители (Таблица 38).

Таблица 38. Статистически величини Субскала 6: Качества и характеристики – административни ръководители

Твърдение*		35	36	37	38	39	40
N	Valid	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		2,7864	1,3204	1,6505	1,3204	1,8738	1,7476
Median		2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Mode		2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,44609	,71693	1,08202	,71693	1,28093	1,10008
Percentiles	25	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	75	4,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	2,0000

**Легенда*

35. Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности

36. Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани

37. Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици

38. Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни

39. Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни

40. Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни

Твърденията „Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани“ и „Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни“ са с еднакви статистически показатели – те са със средна оценка 1,32 („да“) и минимално стандартно отклонение от средната оценка за групата. Модата и медианата са „да“, както и над 75% от изследваните са ги оценили с „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 38).

Други две силно подкрепяни от административните ръководители качества са инициативността и активността. Съдържащите ги твърдения получават средна оценка около 1,8 – „по-скоро да“ и при мода и медиана „да“ над 75% са ги оценили с „да“ и „по-скоро да“ (Таблица 38).

Още по-значителна подкрепа получава твърдението, че „Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици“. То е със средна стойност на оценката в групата от 1,65 – по-скоро да, медиана и мода „да“, както и е положително оценено от 75% от изследваните в тази група (Таблица 38).

Единственото твърдение, което е оценено противоречиво е „Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности“ – това твърдение е получило средна оценка, близка до прага на „не мога да преценя“ (2,78), но като тенденция не може да се счита, че това е оценката на групата. Макар че медианата и модата са „по-скоро да“, отклонението в средната оценка е по-значително, както и в диапазона на 75% от групата оценките са „по-скоро да“ и „по-скоро не“ (Таблица 38).

Изводите са, че административните ръководители приемат качествата на членовете на обществения съвет като ценни, особено високото образование и комуникативността, добре приемат и някаква форма на социален престиж на родителите, като те да са родители на изявени ученици. Част от тях подкрепят и идеята в състава на обществения съвет да има изявени личности, но други пък я отхвърлят.

От статистическите данни, представени на Таблица 39 се вижда, че учителите приемат най-добре качеството инициативност.

Таблица 39. Статистически величини Субскала 6: Качества и характеристики – учители

Твърдение*		35	36	37	38	39	40
N	Valid	103	103	103	103	103	103
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		2,3398	2,0097	3,2621	1,3883	1,3495	1,4854
Median		2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Mode		1,00	1,00	4,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,24107	1,09808	1,30580	,76994	,80084	,83858
Percentiles	25	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	75	3,0000	3,0000	4,0000	2,0000	1,0000	2,0000

*Легенда

35. Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности

36. Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани

37. Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици

38. Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни

39. Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни

40. Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни

То е оценено средно с 1,35 („да“) и при минимално средно отклонение на оценката, мода и медиана „да“, 75% от изследваните категорично са оценили с „да“ (Таблица 39).

Другите качества – комуникативност и социална активност, също са оценени положително в групата на учителите. Те са със средна оценка от 1,4, в диапазона „да“ и „по-скоро да“, както и с мода и медиана „да“. При стандартно отклонение от под 1, над 75% от учителите са ги оценили с „да“ и „по-скоро да“.

Условно добре учителите приемат идеята членовете на обществения съвет да са изявени личности и високообразовани личности. Средната оценка на тези твърдения е в диапазона на „по-скоро да“, както и модата и медианата – съответно „да“ и „по-скоро да“. В случая обаче, след 75% от изследваните в групата се наблюдават и оценки „не мога да преценя“ (Таблица 39).

За учителите е по-скоро неприемливо членовете на обществения съвет да са родители на изявени ученици. Макар че средната оценка е 3,26 – „не мога да преценя“, както и медианата, модата е „по-скоро не“, както и оценките след 50% от изследваните са по-скоро отрицателни (Таблица 39).

В групата на родителите тенденцията е сходна с тази в предходните две групи. Едновременно добре приети са качества инициативност, комуникативност и социална активност (Таблица 40).

Таблица 40. Статистически величини Субскала 6: Качества и характеристики – родители

Твърдения*		35	36	37	38	39	40
N	Valid	269	269	269	269	269	269
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		3,2082	2,3532	3,5093	1,6134	1,5911	1,7955
Median		3,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000
Mode		3,00	1,00	5,00	1,00	1,00	1,00
Std. Deviation		1,34711	1,30363	1,37302	1,01075	,99066	1,12594
Percentiles	25	2,0000	1,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	50	3,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000
	75	4,5000	3,0000	5,0000	2,0000	2,0000	2,0000

**Легенда*

- 35. *Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности*
- 36. *Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани*
- 37. *Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици*
- 38. *Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни*
- 39. *Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни*
- 40. *Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни*

Те са със средна оценка между „да“ и „по-скоро да“, мода и медиана „да“ като при минимално отклонение от средния резултат над 75% от родителите са дали именно положителни оценки на включващите ги твърдения (Таблица 40).

Родителите приемат положително и високата образованост като качество на членовете на обществения съвет. Твърдението „Членовете на обществения съвет трябва да са високообразовани“ е със средна оценка 2,35 (по-скоро да), „медиана по-скоро да“ и мода „да“, а повече от половината изследвани са дали положителна оценка (Таблица 40).

Липса на мнение, клонящо към отхвърляне получават твърденията, според които членовете на обществения съвет трябва да са изявени личности или родители на изявени ученици. Макар че средните оценки на тези твърдения са между „не мога да преценя“ и „по-скоро не“, ясно се вижда, че има наличие и на немалко отрицателни оценки, особено твърдението „Членовете на обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици“, което в 50% от случаите получава отговор „не мога да преценя“, но в останалите е оценено с „не“ (Таблица 40).

Като основни качества на членовете на обществения съвет обобщено цялата извадка приема инициативността, комуникативността и социалната активност. Предимно директорите считат, че е ценно членове на обществения съвет да са родители на изявени ученици. Другите респонденти я приемат резервирано, както и по-скоро изразяват несъгласие с идеята в обществения съвет да членуват изявени личности.

2.1.3. SWOT-анализ на нагласите на заинтересованите субекти към статута и дейността на обществените съвети

Проведеното изследване с помощта на оценъчна скала доказва, че в мнението и нагласите на трите групи респонденти има допирни точки, но и различно отношение към шестте области, касаещи дейността и статута на обществените съвети.

В областта на ползите и ефективността на училищната структура, респондентите са относително съгласни, че това е нужен и донякъде ефективен орган за включване на общността в управлението на училището, но дават неубедителни и противоречиви оценки за неговата ефективност.

Относно правата и задълженията, представителите на трите групи имат положително отношение предимно към участието на обществения съвет в допълнителни образователни дейности и инициативи (извънкласни, извънучилищни и проектни), както и допускат възможността общественият съвет да участва в изготвянето на стратегически училищни документи. Административните ръководители не приемат контролните правомощия на обществения съвет, както и учителите – що се отнася до оценката на тяхната дейност. По всички останали въпроси, касаещи управление и контрол, учителите и родителите по-скоро не изразяват преценка.

Всички респонденти категорично посочват мотивирането на желанието за участие в обществения съвет като важен фактор за неговата ефективност. Административните ръководители и учителите по принцип подкрепят твърденията, че в състава на обществения съвет трябва да са включени предимно членове на училищната институция или хора със значимо отношение към развитието на институцията, родителите нямат реална преценка за състава на обществения съвет.

Оценката на контрола на дейността на обществения съвет респондентите свързват с публичност и прозрачност, както и с вътрешноинституционален контрол. Административните ръководители приемат за възможно контрол да упражнява и финансиращият орган, както и да се предприемат санкции срещу

неизпълнение на задълженията в обществения съвет, а учителите и родителите нямат конкретно отношение по тези проблеми.

Относно компетентностите на членовете на обществения съвет, всички изследвани представители на училищната институция проявяват сериозно отношение както към специалните, така и към общите компетентности на представителите на състава. Родителите приемат предимно общата образованост на членовете на обществения съвет, но не могат да изразят категорично мнение по други аспекти на готовността на членовете на училищния орган.

Инициативността, комуникативността и социалната активност се приемат за определящи и важни качества на членовете на обществения съвет от всички респонденти. С изключение на административните ръководители, останалите респонденти не са съгласни, че аспекти на статута на членовете на обществения съвет в училищната общност или обществото имат значение за тяхното участие в структурата.

На база изложените обобщения, изследването чрез SWOT-анализ служи за по-задълбочено извеждане на основните нагласи на трите групи изследвани субекти за статута и дейността на обществените съвети, ето защо резултатите са представени обобщено за всяка една изследвана група според критериите за SWOT-анализ.

Отделните групи изследвани са формулирали различен брой твърдения, като най-малък среден брой твърдения по всички критерии са дали родителите – по два критерия средният брой твърдения е под 1.

Средният брой твърдения по отделните критерии за SWOT-анализ е, както следва:

- **Силни страни на обществените съвети:**
 - Административни ръководители – 2,65;
 - Учители – 2,32;
 - Родители – 1,74.
- **Слаби страни на обществените съвети:**

- Административни ръководители – 2,52;
 - Учители – 2,84;
 - Родители – 1,53.
- **Възможности пред обществените съвети:**
 - Административни ръководители – 1,95;
 - Учители – 1,24;
 - Родители – 0,81;
 - **Заплахи пред обществените съвети:**
 - Административни ръководители – 2,12;
 - Учители – 1,52;
 - Родители – 0,92.

Вижда се, че респондентите, независимо от групата, в която попадат, диференцират статуса и дейността на обществените съвети най-вече в опозицията „силни-слаби страни”. Посочени са предимно слабите страни, респ. заплахи, отколкото възможности пред дейността на обществените съвети.

За всеки критерий на SWOT-анализа са изведени критерии, обобщаващи мнението на всички групи респонденти. В рамките на всеки критерий е изградена система от унифицирани показатели, които обобщават мнението на над 50% от респондентите в групата.

Изтъкнатите от респондентите силни страни на обществените съвети могат да се разпределят в три основни категории, като при всяка категория са диференцирани различен брой показатели.

1. Съдействат за подобряване на взаимодействието между училище, семейство - местна общност.
2. Оказват помощ в администрирането на образователния процес.
3. Имат обществена значимост.

На таблица 41 е представен контент-анализа на твърденията на административните ръководители.

Таблица 41. Силни страни на обществените съвети според административните ръководители (% на посочилите и усреднен ранг на мнението)

№	Силни страни	%	Усреднен ранг
I.	Подобряване на взаимодействието		
1.	Включва хора от общността (местна власт)	91	1,68
2.	Допринася за екипна работа	71	1,85
3.	Подобрява се родителската ангажираност	65	1,54
II.	Помощ в администрирането на образованието		
1.	Подпомага ръководството	82	1,35
2.	Помощ при решаване на проблеми	78	1,62
3.	Вземане на общи решения	64	1,89
4.	Осъществяване на контрол	54	2,14
III.	Обществена значимост		
1.	Допринася за авторитета на училището	59	1,35

Включването на хора от общността в състава на обществения съвет печели висок процент на одобрение от административните ръководители (91%). Данните са доста високи, показват почти единодушно мнение и са показателни както за важността от включване на представители на общността, така и за подобряване на взаимодействието с местната власт (средно на 1,68 място) (Таблица 41). Като съществена и силна страна административните ръководители сочат и възможността за екипна работа, като тази теза са подкрепили (71%) или (средно на 1,85 място). Това е висока оценка за членовете на състава, защото предполага желание и намерение за добронамерено партньорство и сътрудничество между заинтересованите страни. Сравнително по-нисък процент (65%) считат за позитив подобряването на родителската ангажираност, като данните не са за подценяване, защото изразяват мнението на повече от половината респонденти в тази категория.

Най-голяма част от административните ръководители (82%) са оценили като приоритетни дейностите, които подпомагат ръководството на училището при осъществяване на вътрешноучилищни дейности. Това се обуславя от факта, че основните правомощия на обществения съвет са свързани с одобряване и съгласуване на важни за институцията документи. Значителна

част от изказванията оценяват като положителна помощта при решаване на проблеми (78%), в сравнение с възможността за вземане на общи решения (64%) (средно на 1,89 място). От данните е видно, че административните ръководители разчитат на активността и ангажираната отговорност на представителите на училищния орган за оказване на съдействие при решаване на важни въпроси и проблеми. Въпреки че основната функция на обществения съвет е да упражнява граждански контрол върху управлението на училището, малко над половината (54%) сочат този прерогатив като съществен (средно на 2,14 място). Тези данни показват колебанието на административните ръководители относно компетентностите на състава за осъществяване на обективен и безпристрастен контрол върху училищния мениджмънт (Таблица 41).

В аспекта на обществената значимост, 59% от административните ръководители приемат, че обществените съвети са фактор за повишаване авторитета на училището (Таблица 41). Макар и по-малко като процент от брой изказвания в сравнение с другите категории силни страни, това е приоритизиран критерий и е поставен между първото и второто място по значимост. Показва висока оценка за структурния орган и тенденция за търсено и желано отваряне на училището към общността за реализиране на по-висока добавена академична стойност на институцията.

Таблица 42. Силни страни на обществените съвети според учителите (% на посочилите и усреднен ранг на мнението)

№	Силни страни	%	Усреднен ранг
I.	Подобряване на взаимодействието		
1.	Подобрява се родителската ангажираност	87	1,08
2.	Включва хора от общността	75	1,82
3.	Допринася за екипна работа	51	1,46
II.	Помощ в администрирането на образованието		
1.	Вземане на общи решения	75	1,48
2.	Помощ при решаване на проблеми	72	1,78
3.	Осъществяване на контрол	72	1,65
4.	Подпомага ръководството	52	2,21
III.	Обществена значимост		
1.	Допринася за авторитета на училището	63	1,66

Най-много учители (87%) са оценили като силна страна на обществените съвети възможностите за подобряване на взаимодействието с различни заинтересовани страни. Като приоритет в това отношение е изтъкнато подобряването на родителската ангажираност – посочено от 87 учители, изказали мнения в тази категория и поставено на първостепенно място в изказванията им (средно на 1,08 място) (Таблица 42).

Значима част от учителите оценяват положително възможностите, които дават обществените съвети за включване на хора от общността. Такова мнение е изказано от общо 72 учители (72%), като 75% от изказалите мнение в тази категория считат, че вземането на общи решения е важно предимство на обществените съвети. Потвърждава го и приоритетността на това мнение – между първото и второто място в изказванията. Макар и с много малко над 50% (51%) считат, че обществените съвети подобряват екипността в образователната институция. От друга страна, утвърждаването чрез работата на обществените съвети на екипния принцип на работа, може да се приеме за важно за учителите, тъй като те го поставят средно на 1,66 място в своите отговори (Таблица 42).

В аспекта на оказването на помощ в администрирането на образованието – посочено като силна страна от 72% от изследваните, се определя вземането на общи решения (75% от изследваните, които го поставят средно на 1,48 място). 72% считат, че силните страни на обществените съвети са предимно участието им при решаване на проблеми и контролът, който осъществяват. Второто, според учителите, е по-важната им функция, тъй като е поставено на по-предни места в изказванията им (Таблица 42). Учителите оценяват положително участието на обществения съвет в одобряването на учебниците, подобряването на учебните програми и на образователната среда.

Като друга силна страна на обществените съвети е изтъкната обществената им значимост от гледна точка на утвърждаването на авторитета на училището. Макар, че е посочена от 63% от изследваните – което е по-малко в сравнение с другите категории силни страни, явно ролята на обществените

съвети за утвърждаване на положителния имидж на училището, е важна за учителите, тъй като те го поставят между първото и второто място (Таблица 42).

Най-силната страна на обществените съвети, според родителите, е подобряването на ангажираността на тяхната общност спрямо проблемите на училищната институция – посочено от над 93% от изследваните и то сред първите места (Таблица 43).

Таблица 43. Силни страни на обществените съвети според родителите (% на посочилите и усреднен ранг на мнението)

№	Силни страни	%	Усреднен ранг
I.	Подобряване на взаимодействието		
1.	Подобрява се родителската ангажираност	93	1,12
2.	Включва хора от общността	68	1,65
3.	Допринася за екипна работа	X	X
II.	Помощ в администрирането на образованието		
1.	Вземане на общи решения	85	1,21
2.	Помощ при решаване на проблеми	65	1,32
3.	Осъществяване на контрол	52	1,25
4.	Подпомага ръководството	X	X
III.	Обществена значимост		
1.	Допринася за авторитета на училището	52	1,05

С доста по-нисък процент (68%), но все пак втори по важност силен аспект остава възможността да се включат повече представители на общността в дейността на училището, като тук приоритет е даден отново на самата родителска общност (Таблица 43). Въпреки и маркирана като една от силните страни, този резултат е показателен поради факта, че родителите виждат като значимо и определящо по-скоро тяхното включване и подценяват участието на другите заинтересовани субекти. Доказателство в тази посока са получените данни по отношение на вземането на общи решения, като 85% от родителите са на категоричната позиция, че техния глас е решаващ и има силно влияние в този процес. Това твърдение е поставено между първо и второ място. Значително по-малко, но доста над половината изследвани в тази категория (65%) считат, че силна страна на обществения съвет се явява тяхната

помощ при решаване на проблеми. Това е свързано с родителското им възприемане за активни субекти при взаимодействието с ръководството на училището. Макар и с много малко над 50% (52%) смятат, че съществен позитив в тяхната дейност е възможността за осъществяване на граждански контрол върху управлението на училището. Резултатите показват и колебания сред немалка част от родителите в притежаваните знания, умения и компетентности за изпълнение на предоставените им от законодателя правомощия (Таблица 43).

Като друга силна страна е представена обществената значимост на органа към приноса за повишаване на авторитета на училището и академичните резултати. По-голямата част от родителите – 52% считат, че тяхната роля е определяща и оказва благотворно влияние за добрия имидж на институцията, видимо от поставянето на критерия сред първите места (средно 1,05) (Таблица 43).

Мнението на респондентите за слабите страни на обществените съвети се обобщава в три основни категории:

1. Формализъм както при установяването, така и в дейността
2. Превишени правомощия, вменени от нормативната уредба
3. Характеристики на участващите субекти, предимно свързани с компетентното изпълнение на задълженията

Таблица 44. Слаби страни на обществените съвети според административните ръководители (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Слаби страни	%	Усреднен ранг
I.	Формализъм		
1.	Не провеждат заседания	89	1,24
2.	Не работи ефективно	85	1,13
3.	Повече организационни, отколкото съдържателни функции	78	1,56
4.	Избира се/съществува формално	68	1,85
5.	Няма особено влияние	56	1,68
II.	Завишени правомощия		
1.	Завишени контролни функции	96	1,26

2.	Нормативно наложена структура	69	1,85
3.	Пряка намеса на родителите в работата на училището	65	2,05
III.	Участващите субекти		
1.	Избират се хора, които не познават образованието	95	1,12
2.	Членовете не са (достатъчно) компетентни	92	1,02

Най-голяма част от административните ръководители (96%) посочват като слаба страна на обществените съвети завишените правомощия на членовете, в частност предоставените им контролни функции (средно 1,26). Почти всички изследвани от групата споделят мнението за недостатъчен капацитет и знания на състава, като сериозна част от тях (69%) го свързват с факта, че структурата е нормативно наложена. Втори по слабост аспект е посочен във връзка с участващите субекти. Значителен брой от изказванията (95%) са на мнението, че в обществените съвети се включват хора, които не познават образователната сфера, нямат необходимите нормативни познания (92%), следователно не могат адекватно и пълноценно да изпълняват задълженията си. Изказванията сочат приоритетност и са поставени по значимост към първите места. Съществен негатив на органа е неговия формализъм. Преобладаващ висок процент от административните ръководители (89%) посочват за огромен недостатък в работата на общественения съвет непровеждането на заседания, почти същия брой (85%) изтъкват като слабост факта, че състава не работи ефективно. Друг сходен аспект, визиращ дефицитите при изпълнението на функциите среща неодобрението на значителна част от изказванията (78%), които сочат, че обществения съвет се избира формално (68%) и няма особено влияние (56%). Данните, събрани от административните ръководители по отношение на слабите страни на обществените съвети красноречиво сочат, че за тях структурният орган е формален, нефункционален, неефективен, с необосновано завишени правомощия на членовете му, което на практика го прави излишен (Таблица 44).

Таблица 45. Слаби страни на обществените съвети според учителите (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Слаби страни	%	Усреднен ранг
I.	Формализъм		
1.	Избира се/съществува формално	95	1,14
2.	Не работи ефективно	92	1,56
3.	Няма особено влияние	88	1,88
4.	Не провеждат заседания	79	2,06
5.	Повече организационни, отколкото съдържателни функции	65	1,73
II.	Завишени правомощия		
1.	Пряка намеса на родителите в работата на учителя	84	2,14
2.	Нормативно наложена структура	78	1,34
3.	Завишени контролни функции	77	1,68
III.	Участващите субекти		
1.	Членовете не са (достатъчно) компетентни	85	1,08
2.	Избират се хора, които не познават образованието	83	1,16

Значителен процент от изследваните учители – 96%, са на мнение, че обществените съвети съществуват формално и не успяват да изпълнят вменените им функции. Почти на първо място (средно 1,14) изследваните твърдят, че обществените съвети се избират и съществуват формално. 92% посочват, че те не работят ефективно, поставяйки това твърдение между първото и второто място. 79% уточняват, че не се провеждат планираните и задължителни по закон заседания. 88% заявяват, че обществените съвети нямат особено влияние, като 65% подчертават, че те изпълняват повече организационни, отколкото съдържателни функции. Последното се определя като важен недостатък, предвид че изследваните го поставят средно на 1,73 място (Таблица 45).

Също значителна част от изследваните учители – 86%, определят като силен недостатък на обществените съвети завишените им по силата на нормативната база правомощия. Макар че като цяло тази категория твърдения попадат след второто място, мнението, че те са административно наложена структура, е доста влиятелна – такова мнение са изказали 78% от изследваните,

но на предни места (средно 1,34) (Таблица 45). Респективно, недобре приети от учителите са и завишените контролни функции на обществените съвети. Макар, че го приемат за силна страна на техните правомощия, контролът – в степента, в която е вменен на обществените съвети от действащите нормативи, се счита от учителите и за слаба тяхна страна (Таблица 45).

Като подчертано слаба страна на обществените съвети учителите считат и участващите в тях субекти. Те подлагат на съмнение компетентността на избраните в тази структура, както и съпричастността им към проблемите на образованието (Таблица 45).

Таблица 46. Слаби страни на обществените съвети според родителите (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Слаби страни	%	Усреднен ранг
I.	Формализъм		
1.	Избира се/съществува формално	X	X
2.	Не работи ефективно	X	X
3.	Няма особено влияние	85	1,05
4.	Не провеждат заседания	83	1,15
5.	Повече организационни, отколкото съдържателни функции	58	1,19
II.	Завишени правомощия		
1.	Пряка намеса на родителите в работата на училището	X	X
2.	Нормативно наложена структура	88	1,02
3.	Завишени контролни функции	X	X
III.	Участващите субекти		
1.	Членовете не са (достатъчно) компетентни	65	1,12
2.	Избират се хора, които не познават образованието	52	1,22

Първостепенен недостатък на обществените съвети според родителите (88%) е, че този орган не възниква от вътрешна за училището необходимост, а е нормативно наложен от законодателя. Отговорът е поставен приоритетно към първите места (средно 1,02), което предполага приемането, че участват по задължение, нямат свободен избор и са рамкирани от закона. В тази връзка е и мнението им по отношение на възможностите за влияние на структурата,

като значителна част (85%) смятат, че такова на практика отсъства. Родителите оценят собствената си невъзможност за пълноценно включване и способност за въздействие и са на мнение, че органът е формален (средно 1,05 място). Според 83% това в особено голяма степен се дължи на липсата на провеждане на заседания, а доста над половината (58%) подкрепят тезата, че функциите им на практика са по-скоро свързани с извършване на организационни за институцията дейности. В контекста на участващите субекти – училищна общност и местна власт, значителна част от респондентите на групата (65%) признават за слаба страна и сериозен дефицит липсата на нормативни знания в сферата на образованието (средно 1,12 място). В отговорите на родителите експлицира самооценката им като неспособни да се справят с функциите и задълженията си, защото не са хора от системата, не познават характерните ѝ белези (52%), поради което се чувстват безполезни за училищната структура (Таблица 46).

Възможностите пред дейността на обществените съвети са формулирани от респондентите в две основни категории:

1. Организационни възможности.
2. Възможности за материална подкрепа на училището.

Таблица 47. Възможности пред обществените съвети според административните ръководители (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Възможности	%	Усреднен ранг
I.	Организационни		
1.	Да работят по-активно	85	1,25
2.	Да работят по-отговорно, дисциплинирано	68	1,13
3.	Да не работят формално	51	1,02
II.	Материална подкрепа		
1.	Осигурява финансова подкрепа за училището	58	1,21

Най-голяма част от административните ръководители (85%) сочат за значителна пред обществените съвети възможността за по-активна работа.

Този критерий събира най-широко представителство на мненията и поради което е поставен на първите места (средно 1,25 място). Липсата на желание за пълноценно и ефективно включване на всички заинтересовани субекти, както и системното неизпълнение на нормативните задължения отслабват значимостта на този орган и натоварват административно училищното ръководство – директори и заместник-директори. „Да работят по-активно“ на практика означава по-ангажирано, по-ефективно, по-качествено. Под „да не работят формално“ разбират по-пълноценно, с по-висока продуктивност и инициативност. Това твърдение е поставено на първите места (средно 1,02). В този контекст са изказванията на съществена част от групата, които са на мнение, че състава трябва да работи доста по-отговорно и дисциплинирано (68%). Много малко над половината административни ръководители (51%) са против това състава да работи формално, което е плюс за подобряване на дейността им в организационен план.

Като второстепенна, но все пак значима за административните ръководители се явява възможността за оказване на материална и финансова подкрепа на училището. Доста над половината от изказванията (58%) са в полза на това твърдение (средно 1,21) и по-скоро са повлияни от факта, че и обществените съвети, по примера на училищните настоятелства, могат да разгърнат потенциала си към генериране на финансови ресурси за институцията и осигуряване на допълнителни ползи от дейността си. Административните ръководители виждат в организационните и материалните възможности пред обществените съвети реална добавена стойност за училището и добра основа за ефективна дейност (Таблица 47).

**Таблица 48. Възможности пред обществените съвети според учителите
(% на посочилите и усреднен ранг на отговора)**

№	Възможности	%	Усреднен ранг
I.	Организационни		
1.	Да работят по-отговорно, дисциплинирано	70	1,02
2.	Да не работят формално	68	1,14
3.	Да работят по-активно	65	1,08
II.	Материална подкрепа	71	1,18
1.	Осигурява финансова подкрепа за училището	71	1,18

Възможностите пред дейността на обществения съвет учителите формулират по-скоро като препоръки, отколкото като видими перспективи (Таблица 48).

Най-висок процент учители (70%) посочват, че за да използват възможностите, дадени им от закона, обществените съвети трябва да работят по-отговорно и да бъдат по-дисциплинирани в ангажиментите си. Това е и мнението, което е на първостепенно място в изказванията на изследваните учители (Таблица 48).

„Да не работят формално” и „да работят по-активно” са мнения, които имат общ контекст. „Да не работят формално” учителите препоръчват предимно по отношение на действителното участие на обществените съвети в администрирането на образователния процес – организация, контрол и подпомагане на учебната дейност. Под „да работят по-активно” учителите разбират да се включва по-активно в организирането и провеждането на училищни мероприятия и инициативи, участие в проектни дейности, организиране на извънкласни активности, екскурзии, посещения на културни институции, библиотеки, театри и др.

Очевидно и самите учители нямат ясно разбиране за устройството и функционирането на обществения съвет. Те намират, че основните им възможности са свързани с осигуряване на определени финансови средства за развитието на училището чрез спонсорства и осигуряване на допълнителна

материална подкрепа – посочено от 71%, при това на почти първо място (Таблица 48).

Таблица 49. Възможности пред обществените съвети според родителите
(% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Възможности	%	Усреднен ранг
I.	Организационни		
1.	Да работят по-активно	51	1,05
2.	Да не работят формално	X	X
3.	Да работят по-отговорно, дисциплинирано	X	X
II.	Материална подкрепа		
2.	Осигурява финансова подкрепа за училището	65	1,12

Значителна част от родителите (65%) виждат възможностите пред обществените съвети по-скоро като инструмент за набавяне на допълнителни финансови ресурси за училището. В полза на това изказване, което е поставено към първите места (средно 1,12) стои разбирането, че като заинтересовани за материалното благосъстояние на училището ще са полезни, ако осигурят спонсори, благодетели и дарители за подобряване на материално-техническата база, спортната инфраструктура, дворното пространство, за оборудване и обзавеждане на класни стаи и специализирани кабинети и др. (Таблица 49).

Съвсем малко над половината (51%), при това на първо място (средно 1,05) приемат като важна възможността за повишаване на активността на обществените съвети (Таблица 49). „Да работят по-активно“ според родителите е признание, че трябва да са по-инициативни, по-включени, по-ефективни и значително по-полезни за училището. Изказванията показват, че макар и малко (едва в два пункта), възможности пред обществените съвети според тях все пак има и е въпрос на лична мотивация, заинтересованост и желание да увеличат своята полезност.

Респондентите определят заплахите пред Обществените съвети в два аспекта:

1. Заплаха за дейността на училището.

2. Заплаха поради формалния характер на тяхното съществуване и функциониране.

Таблица 50. Заплахи пред обществените съвети според административните ръководители (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Заплахи	%	Усреднен ранг
I.	За дейността на училището		
1.	Участие в атестирането на директорите	91	1,16
2.	Участие в разходването на бюджета	89	1,19
3.	Некомпетентно вмешателство в работата на училището	86	1,05
4.	Уредени отношения, работа под натиск	58	1,22
II.	Формализъм		
1.	Решенията им имат формален характер	92	1,13
2.	Ненужни/излишни са	56	1,25

Според административните ръководители реалните заплахи пред обществените съвети касаят най-вече дейността на училището, с особен акцент върху формализма на структурата. Като 91% от изказванията сочат за съществена заплаха, при това приоритетно поставена на първите места (средно 1,16), участието на органа в процедурата по атестиране на директорите. Изпълняването на подобни правомощия изискват необходимата квалификация и знания в сферата на образованието. Още повече е нелогично представител на обществения съвет без висше образование, например, да атестира училищен директор, притежаващ образователно-квалификационна степен „Магистър“. Значителна част от групата (92%) приоритизират формалността на взетите решения, като това опасение събира най-голям брой твърдения (средно 1,13). От друга страна, експлицира нагласата, че некомпетентното вмешателство в работата на училището би довело до сериозни последици. Мнението споделят 86% от респондентите на групата, въпреки че е поставено на трето място (средно 1,05). Трайна заплаха според ръководството (89%) представлява и участието при разходването на бюджета на институцията, мнение, обусловено от недостатъчните компетентности на членовете на обществения съвет в сферата на счетоводството и бюджетирането. Малко над половината (56%) споделят тезата, че този орган е рисков за училището и като такъв е по-скоро

ненужен. „Ненужни/излишни са“ според административните ръководители е констатация, целяща цялостно преосмисляне и предефиниране на нормативните правомощия на обществения съвет, които следва да са кореспондиращи на образователното ниво и професионален опит на участниците (Таблица 50).

Таблица 51. Заплахи пред обществените съвети според учителите (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Заплахи	%	Усреднен ранг
I.	За дейността на училището		
1.	Некомпетентно вмешателство в работата на училището	78	1,42
2.	Уредени отношения, работа под натиск	73	1,23
3.	Участие в атестирането на учителите	65	1,18
4.	Участие в разходването на бюджета	63	1,28
II.	Формализъм		
1.	Решенията им имат формален характер	81	1,06
2.	Ненужни/излишни са	58	1,34

Заплахите за дейността на училището са описани предимно от гледна точка на вече споделените опасения за некомпетентността на участниците в обществения съвет, а от там – от нездравото им вмешателство в дейността на училището – посочено от 78% от изследваните (Таблица 51). Не по-малки са опасенията (те са и по-приоритетни в представите на учителите), че обществените съвети са необективни, тъй като са формирани чрез уредени отношения и работят под натиск или директен „диктат“ на директора – мнение изказано от 73% от респондентите и то предимно на първите места.

Учителите „виждат“ явна заплаха в това, представителите на обществения съвет (вече нееднократно описани като некомпетентни и нямащи представа от проблемите на образованието) да участват в атестирането им, както и да се намесват във финансовото управление на училището. Такива опасения присъстват в отговорите на над 60% от изследваните и то все около първото и второто място (Таблица 51).

По отношение на формализма, като заплаха пред дейността на обществените съвети, изследваните учители твърдят, че обществените съвети не проявяват воля да вземат и прилагат собствени решения, а се съобразяват с „лобита“, „интереси“ и/или „директора“. Значителен процент изследвани (58%) категорично посочват, че обществените съвети са „ненужни“ или „излишни“.

Заплахите са изтълкувани от учителите като застрашаващи тяхната и на училищната институция сигурност вследствие от дейността на обществените съвети (Таблица 51).

Таблица 52. Заплахи пред обществените съвети според родителите (% на посочилите и усреднен ранг на отговора)

№	Заплахи	%	Усреднен ранг
I.	За дейността на училището		
1.	Уредени отношения, работа под натиск	95	1,02
2.	Некомпетентно вмешателство в работата на училището	X	X
3.	Участие в атестирането на учителите	X	X
4.	Участие в разходването на бюджета	X	X
II.	Формализъм		
1.	Решенията им имат формален характер	X	X
5.	Ненужни/излишни са	X	X

Исключително голяма част от родителите, т.е. почти всички (95%) „виждат“ една същинска заплаха и тя се изразява в работата под натиск и уредените отношения с ръководството (средно 1,02). С това категорично изказване те априори поставят под съмнение възможността за прозрачни, обективни и безпристрастни взаимоотношения между заинтересованите страни. Твърдение, което води до констатацията, че дейността на тази структура може да бъде манипулирана, компроментирана и контролирана, а членовете да приемат безкритично чужди решения. Опасенията на родителите потвърждават разбирането, че статута на този орган все още е неясен за тях и се нуждаят от допълнителни уверения за неговата функционалност и потребност (Таблица 52).

2.1.4. Изводи от емпиричното изследване

Резултатите от проведеното изследване са основание да се формулират изводи в две направления – положителни и негативни аспекти в статута и дейността на обществените съвети.

- **Положителни аспекти:**

- Като безспорен **позитив** се оформя мнението за желано отваряне на училището към общността, подобряване на взаимодействието между заинтересованите субекти по релацията **училище – родители – местна общност**, повишаване на всеобщия капацитет за работа в екипно съучастие, както и способността на органа да открие обществената значимост на училището като способства добавената му стойност и авторитет.
- Значим фактор, видим от силните страни на органа е повишената възможност за родителска ангажираност, като това мнение се подкрепя почти единодушно от всички.
- За значителна част от респондентите съществен позитив на обществените съвети е подпомагане на дейностите по администриране на образованието, с особен акцент върху подпомагане на ръководството при решаване на проблеми, вземане на решения и осъществяване на контрол.
- Сходен белег и при трите групи респонденти е във видените възможности на обществените съвети да генерират допълнителни финансови ресурси и материални блага за училището. Факт, който обединява около твърдението, че този орган има капацитет да допринесе за благосъстоянието на институцията чрез инвестиция на привнесени капитали в поддръжка и разширение на сградния фонд, обновяване на инфраструктурата и модернизация на образователната среда. Административните ръководители виждат в организационните и материалните възможности пред

обществените съвети реална допълнителна стойност за институцията и добра основа за ефективна дейност.

- **Негативни аспекти:**

- Като цяло, и трите групи изследвани маркират повече слаби страни, виждат повече дефекти и заплахи, отколкото възможности и са скептични към функционалната му значимост за училището. Те почти единодушно се обединяват около слабостта на неговия формализъм, необосновано завишените нормативни правомощия и видимата некомпетентност на участниците.
- За административните ръководители и учителите предимствата на този партиципативен орган са по-малко в сравнение с недостатъците в работата им, а родителите едностранчиво виждат дейността на обществения съвет предимно чрез своите правомощия. От тук може да се направи извода, че особена полза от дейността на съветите няма и по-скоро се възприемат като ненужни.
- По отношение на показаните слабости, категорично се откроява факта, че и за трите групи респонденти особено съществен дефицит се явява некомпетентността и липсата на нормативни знания в сферата на образованието от страна на родителите, което препокрива тезата на административните ръководители и учители, че този орган е формален, неефективен, без особено влияние върху процесите на вземане на решения и със завишени правомощия (в частност контролните функции) на участниците.
- Сравнителните различия като твърдения по отношение на визираните слаби страни на обществените съвети могат да се обобщят така:
 - ✓ **за административните ръководители** — нормативно наложена структура, включваща хора без особени познания в образователната сфера, с безпредметно завишени права, с по-

скоро организационни и консултативни функции, отколкото с конструктивни и съдържателни;

✓ **за учителите** – формален орган, некомпетентни участници с прекомерни правомощия, пряка намеса в ежедневната им работа;

✓ **за родителите** – неспособни да се справят с делегираните им от законодателя функции и задължения поради непознаване на действащата нормативната уредба, не са хора от системата, не познават характерните ѝ особености, без особено влияние върху процесите на вземане на решения, поради което се чувстват безполезни за училищната структура.

- В маркираните съвпадения по отношение на заплахите експлицира общата нагласа на педагогическите специалисти с ръководни функции и учителите, че обществения съвет по-скоро ще навреди на училищните дейности, отколкото да ги улесни, подобри или подпомогне. Окачествяват като водеща опасност неадекватното вмешателство в работата на институцията, уредените отношения, участието в процедури по атестиране и намеса в бюджетирането.

- Нормативно разписаните еднолични задължения на директора към този орган по-скоро се приемат като излишни и ненужни, допълнително усложняващи и затормозяващи административната му управленска дейност, дори без да е легитимно включен в състава на съвета. Основните аргументи в подкрепа на тази позиция са видими в **3 посоки**:

✓ **нормативна** – законодателят вменява на директора като ръководител на институцията голям обем от персонални задължения относно конституирането и функционирането на училищния орган, без алтернатива за делегиране на част от тях на други лица в институцията.

- ✓ **административна** – директорът е еднолично натоварен с изключително много административни дейности, обслужващи обществения съвет – от изготвянето на заповеди, протоколи, покани, искания, сведения, отчети, до осигуряване на място за съхранение на кореспонденцията и документите за дейността и определяне на длъжностно лице, отговорно за административното и техническото подпомагане на училищния орган.
- ✓ **организационна** – свиква събрания, присъства на заседания, организира конституирането на нов състав след изтичане на 3-годишния срок, както и частично попълване, при обективна необходимост.
- В обобщените резултати от проведеното сред родителите изследване, могат да се видят следните изводи:
 - ✓ съмнение в обективната необходимост от неговото съществуване;
 - ✓ съществува нормативно объркване с училищното настоятелство;
 - ✓ не са наясно с устройството и дейността на органа;
 - ✓ не са запознати с функциите и правомощията;
 - ✓ не са пряко заинтересовани и мотивирани да участват;
 - ✓ липсват им необходимите нормативни знания и компетентности за ефективно и пълноценно участие;
 - ✓ не се чувстват достатъчно съпричастни и ангажирани с проблемите на институцията;
 - ✓ участват по задължение;
 - ✓ участват заради лична изгода;
 - ✓ приемат включването си като излишен ангажимент и загуба на време;
 - ✓ не са финансово мотивирани да участват;

- ✓ не се приемат за равнопоставени партньори в общуването с ръководството;
 - ✓ съмнения в обективния избор на родителско представителство;
 - ✓ приемат ролята си като формална и лишена от реална ползност;
 - ✓ изпитват необходимост от специализирано обучение, курсове, семинари, тренинги;
 - ✓ необходимост от наръчник или ръководство за ефективно участие.
- Особено остро в проведеното проучване проличава съмнението на директори, заместник-директори и учители относно обективността и надеждността на избора и ефективното функциониране на училищния орган, компетентността и заинтересоваността на участниците в него, както и реалната възможност на обществения съвет да защитава обективно и безпристрастно интересите на образователната институция.
 - Критичността, нихилизма и апатията на административните ръководители и учителите към тази структура са продиктувани и от факта, че не са включени в състава на съвета.

2.2. Методология, дизайн и резултати от сравнително изследване на европейски модели за участие на общността в управлението на училището

2.2.1. Методология и дизайн на сравнителното изследване

Общественният съвет като демократично функциониращ ансамбъл от равнопоставени и ангажирани партньори, обединени в гражданска подкрепа и осъществяване на контрол върху училищния мениджмънт, е сравнително ново законодателно явление в българското образование. Като такова и след 6-годишно нормативно институционално съществуване се изисква сериозен и

задълбочен анализ относно фактическата роля, функционалната му полезност и добавена стойност за академичното развитие на училището. За тази цел е необходимо да бъде проучен чуждия опит, добрите образци и водещи европейски практики, за да се установят ефективни форми за участие на общността в управлението на училището. В образователните традиции на редица държави в Европа десетилетия наред ефективно и успешно функционират различни модели на общественото съучастие в училищния мениджмънт. Историята показва, че такива органи възникват в държави със стабилна демокрация и активно гражданско общество.

За нуждите на изследването са избрани шест европейски държави: Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия. Сравнителният анализ е направен по **10 критерии**, които маркират контрастните зони с Обществения съвет в България:

- Най-стара традиция;
- Най-ефективна и функционална структура;
- Представителство на родители;
- Определяне на състава и изборност;
- Правомощия;
- Мандатност и сменяемост;
- Осъществяване на контрол върху дейността;
- Санкционни мерки при неизпълнение на задълженията;
- Заплащане на членовете за участие в училищния орган;
- Осигуряване на обучение.

2.2.2. Анализ на резултатите от сравнителното изследване

- **Анализ на резултатите по критерия „Най-стара традиция“**

Проучване на данните показва, че измежду шестте европейски държави, Великобритания (по-конкретно Англия и Уелс) е с най-дълголетна традиция по отношение включването на обществеността в образованието. Това се

доказва с факта, че между 1870 г. и 1902 г. функциониращите училищни съвети са обществените органи, които създават и администрират начални училища. Създадени са в квартали и енории съгласно Закон за основното образование от 1870 г. след кампания от Джордж Диксън, Джоузеф Чембърлейн и Националната образователна лига за начално образование, свободно от англиканската доктрина. Членовете са пряко избирани, а не назначавани от общински съвети или енории и правомощията им са били основно свързани с набиране на средства и финансова издръжка и плащане на училищни такси на най-бедните деца. Въпреки, че е било необичайно за времето си, жените също са имали право да спечелят избори за място в училищните съвети. Когато се провеждат първите такива през 1870 г., в цялата страна са избрани общо седем жени – в Бат, Брайтън, Манчестър, Хъдърсфийлд, Оксфорд и Ексетър. Училищните настоятелства функционират в този вид до влизането в сила през 1902 г. на Закона за образованието, който ги заменя с местните образователни власти.

- **Анализ на резултатите по критерия „Най-ефективна и функционална структура“**

Моделите на Дания и Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) се открояват като образци за най-ефективна и организирана структура. На първо място силно впечатление прави факта, че действащите партиципативни органи са изключително авторитетни и значими за образователните им системи конструктори. Съставите им са разумно балансирано единство от представители на всички заинтересовани страни - родители, учители, ученици, общината, директора на училището, местната бизнес общност, местни институции за обучение на младежи или местни сдружения, спонсориращи органи. Приоритет и значителна роля се отделя на родителите, които са и мнозинство. Още повече, освен информационно-консултативни, училищният съвет има и авторитетни контролни функции,

свързани с нормативното задължение да вземат решения за цялостната училищна и учебна дейност. В организационно-административен аспект датската система показва стегната, обосновано подредена йерархична обусловеност по всички нива на управление: централно (правителство и министерство), регионално ниво (регионален съвет), местно (общински съвет и кмет), училище (училищно настоятелство), клас (класни съвети). Друг тип организация се наблюдава във Великобритания, демонстрираща добра управленска функционалност - с фокус върху силното местно и училищно самоуправление. В двете държави е утвърдена законодателна традиция за осигуряване на обучения за всички представители - важно условие за повишаване на административно-финансовия, управленски и експертен капацитет по отношение на действащата в сферата на образованието нормативна уредба.

- **Анализ на резултатите по критерия „Представителство на родители“**

По този критерий анализът и сравнението са извършени на базата на установена диаметрална противоположност в родителското участие в шестте държави по оста: **малцинство – изключително представителство**. Типологията на родителското представителство в обществените органи изцяло зависи от териториално-административната организация на управление в съответната държава, но най-общо се следва този **обобщен йерархичен модел**:

- централно/ национално ниво – държавата чрез министерство на образованието и министъра;
- междинно/ средно - провинция, регион, област;
- местно/ общинско ниво - кмет и общински съвет;
- училище;

От друга страна, държавите са сравнени и според броя на родителите в съставите на тези органи, при следната подредба:

- изключително представителство (изцяло от родители)
- мнозинство (родителите са повече от половината членове)
- паритет (баланс в броя на членовете от няколко групи)
- малцинство (родителите са по-малко от половината членове)

Таблица 53. Родителско представителство

	централно/ национално ниво	междинно/ средно/ регион	местно/ общинско ниво	училище
изключително представителство	Австрия	-	-	-
мнозинство	-	-	-	Дания Естония
паритет	-	Австрия	Австрия	Испания Австрия Нидерландия
малцинство	Испания Дания Нидерландия	Испания	Испания	Великобритания

- **Анализ на резултатите по критерия „Определяне на състава и изборност“**

По този признак в държавите се наблюдава голямо разнообразие и нормативна свобода по отношение на изборната процедура, квотният и пропорционален принцип за представителство и брой на членовете при определяне на съставите. Най-общо могат да се диференцират по следните белези:

- **Определяне на броя на представителите** – в Англия, Естония, Дания, Австрия и Нидерландия съществува нормативна регламентация относно определянето на броя на представителите в състава, докато в Испания всяка образователна администрация сама

определя общия брой на членовете на училищния съвет, в зависимост от броя на учениците, както и упражняването на контрол върху процеса на избор на представители.

- **Изборна процедура** - за по-голяма обективност и безпристрастност, за ползите на изборната процедура, в Испания се създава избирателна комисия, а в Нидерландия и Австрия изборът е с тайно гласуване.
- **Представителство - квотен и пропорционален принцип** - това правило е спазено във всяка една държава с различни нюанси по отношение на включените участници, но и при шестте модела гарантирано присъстват учители, родители и ученици.
- **Участие на директора на училището** - Великобритания (Англия, Уелс) и Северна Ирландия, Австрия, Естония, Испания и Дания включват в състава си директора на институцията, а в Нидерландия - отсъства.
- **Участие на учители** – за разлика от Обществения съвет в България, където съществува нормативно ограничение по отношение включването на представители на учителите, то при сравнението се показва, че и при шестте наблюдавани европейски държави, учителите са задължителен компонент от състава.
- **Участие на административно-помощен персонал** – само в три от държавите - Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Дания и Испания се включват представители от административния персонал, като например във Великобритания в състава се включва и външен служител, чиято основна функция е да предоставя съвети и тълкува действащата регулаторна образователна и административна рамка.
- **Участие на родители** – във всички държави родителите задължително участват в състава на партиципативния орган, като единствено в Естония се наблюдава частично нормативно

изключение, при което от състава на училищния съвет в професионалните учебни заведения отсъстват представители на родителите.

- **Участие на представители на местната власт** – в три държави има такива - във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Дания и Испания, а при другите три отсъстват - съответно при Австрия, Естония и Нидерландия.
 - **Участие на работодателски и бизнес организации** – такива има в Испания, Австрия и Дания.
 - **Други** - в Англия в съставите задължително се включват управители на фондация, партньорство и спонсори: представители на всички спонсориращи органи, в Естония – на външни организации, подпомагащи училището.
- **Анализ на резултатите по критерия „Правомощия на училищните органи с фокус върху родителите“**

Широкото родителско участие във вземането на решения, свързани както с ученето, така и с организацията и управлението на училището и дейностите му, насърчават прозрачността и по-доброто адаптиране към действителните потребности на семейството и създават по-силно чувство за споделена отговорност по отношение на образованието на децата. И в шестте европейски държави ролята на родителите в училищата е законово призната и техните права са гарантирани от вътрешното национално законодателство, като естеството им е подробно описано в нормативни документи. Съществуващите легитимни процедури за гарантиране правата на родителите да участват в различни форми за вземане на решения в училището илюстрират богатство в разнообразието от правомощия на изследваните европейски модели.

Условно, правомощията на родителите могат да се разделят в **две групи: информационно-консултативни и вземащи решения (контролни, управленски)**. От друга страна, втората група решения могат да бъдат диференцирани според степента си на влияние и тежест в управлението, най-общо като:

- решения, касаещи редица аспекти на вътрешното ежедневно управление на училището, като съставяне на дневно разписание, организиране на извънкласни дейности, поддържане на добри взаимоотношения родител-учител и контрол на разходите. **(к1)**
- решения, свързани с ключови аспекти от цялостното функциониране на образователната система, включително разпределението на бюджета на училището, определяне на броя на преподавателския и непедагогическия персонал, набирането и подбора им (включително и избора на директор), определянето на учебните програми и методи на преподаване. **(к2)**

При тази диференциация се оформят следните изводи:

- **Информационно-консултативни функции**
 - ✓ наблюдава се основно на национално и училищно ниво и при шестте държави, с изключение на Великобритания (на национално ниво) и на общинско ниво – при Австрия и Испания.
- **Вземащи решения (контролни) управленски функции**
 - ✓ Решения от **първи тип (к1)** са характерни особено на училищно ниво за Великобритания, Австрия, Испания, Дания и Нидерландия и на общинско ниво – само в Испания.
 - ✓ Решения от **втори тип (к2)** са обичайни за четири от шестте държави на училищно ниво – Великобритания, Естония, Дания и Нидерландия и на общинско ниво – само в Австрия.
 - ✓ В Нидерландия - от 1985 г. правителството делегира правомощия на училищните директори върху голям брой функции с цел повишаване на ефективността и позволява на родителите да

създават нови училища, които отговарят на техните специфични културни и религиозни нужди.

Таблица 54. Правомощия на обществените съвети в различните държави

	национално ниво	общинско ниво	училищно ниво
Великобритания	-	-	к, к1, к2
Австрия	к	к, к2	к, к1
Естония	к		к, к2
Испания	к	к, к1	к, к1
Дания	к	-	к, к1, к2
Нидерландия	к	-	к, к1, к2

Легенда:

- Консултативни – к
- Вземачи решения/ Контролни от първи тип – к1
- Вземачи решения/ Контролни от втори тип – к2

• **Анализ на резултатите по критерия „Мандатност и сменяемост“**

В четири от шестте държави (Англия, Естония, Испания и Нидерландия) мандатността е с фиксиран период за всички представители, който варира между 2 и 5 години, като най-дълъг е този в Естония (5 г.), а най-кратък – в Испания и Нидерландия (2 г.). Единствено в Дания и Австрия се проявява нормативно различие в изборния период при категориите представители. Например, в Австрия за учителите мандатността е ограничена до 2 г., а за родителите – важи правилото за участие до следващи избори, в Дания – представителството на родителите е 4 г., а на останалите членове - 1 г.

• **Анализ на резултатите по критерия „Осъществяване на контрол върху дейността“**

В общия преглед на действащата нормативна рамка всички партиципативни органи в наблюдаваните държави имат сходни дефинитивни белези като водещата цел е обективност, прозрачност и отчетност в управлението. Елемент от многообразния ансамбъл от правомощия е упражняване на ефективен мониторинг и контрол върху училищния мениджмънт. Законодателни различия съществуват по отношение на

институционалния контрол върху дейността на училищните органи за съучастие в управлението. В тази връзка работещи модели се откриват на различни административни нива в следните европейски държави:

- На национално ниво – Службата за стандарти в образованието, услугите за деца и уменията в Англия (**Ofsted**) е легитимно отговорен орган, изпълняващ функции по инспектирането и регулирането на образованието и обучението за учащи от всички възрасти и услугите за деца и млади хора. Като специално създаден контролиращ орган, важно нормативно задължение на структурата е да установи функционалната значимост и ефективност на лидерството и управлението от училищния партиципативен орган.
- На национално ниво – в Естония Министерство на образованието и науката е държавният надзорен орган, упражняващ административен контрол върху законосъобразната дейност на училищата и техните собственици, като законодателят е делегирал правото да участва със свой представител в заседанията на училищното настоятелство и родителите.

- **Анализ на резултатите по критерия „Санкционни мерки при неизпълнение на задълженията“**

Въпреки принципът за доброволно сътрудничество, осъзната необходимост и лично желание за участие в училищните партиципативни структури, в два от шестте модела като рестриктивна мярка срещу недобросъвестност при изпълнение на задълженията са въведени нормативни санкции:

- Англия е добър пример в това отношение, защото управителният орган има легитимното право да отстрани председателя и/или заместник-председателя с мнозинство при констатирано недоверие към работата им.

- В Нидерландия училищните органи представляват саморегулиращи се структури. Не се допуска фиктивно и формално присъствие и при констатиране на безотговорно и неангажирано отношение от страна на членовете, своевременно се заменят от други от същата квота. Обуславящ фактор е личностната мотивация на всеки да участва пълноценно и ефективно в състава.
- **Анализ на резултатите по критерия “Заплащане на членовете за участие в училищния орган”**

Общият извод, видимо обединяващ всички наблюдавани органи за гражданско участие и съуправление в европейските държави е, че при включването са спазени принципите за доброволност, благотворителност и съпричастност. Въпреки тази тенденция, има примери, илюстриращи финансова стимулация за част от членовете:

- В Англия се предоставя заплащане от училището за управителите на персонала (учители и административно-помощен персонал). Някои училища и тръстове автономно преценят плащането на пътни и други разходи.
- В Нидерландия училищното настоятелство, което по закон е компетентния орган, отговорен за цялостната организация и управление на училището, може да поеме разходите за административна подкрепа на съвета за участие, както и да отпусне надбавка за присъствие на членовете от квотата на родителите и учениците.

- **Анализ на резултатите по критерия „Осигуряване на обучение на членовете“**

В Англия, за нуждите на бордовете на местните власти, както и за доставчиците на обучения и програми е създаден нормативен регламент (А

Competency Framework for Governance), характеризиращ изискуемите знания, умения и поведение, необходими за ефективно управление в училищата. В който обаче, не са поставени изисквания за минимален образователен статус или предпочитана професия на членовете, липсва и скала за оценяване нивото на притежаваните компетентности. Отсъства и нормативно изискване за провеждане на входен тест за образователна, финансова или административна компетентност. Впечатление прави факта, че в законодателството и на шестте държави отсъства текст, касаещ пол, етническа или религиозна принадлежност на членовете.

От една страна, такива закони изисквания по-скоро ще се атакуват като дискриминационни и ако се въведат категории за селекция на желаещите, това силно ще повлияе презумпцията на законодателя за равноправно и демократично гражданско участие в подобни структури, както и силно ще затрудни избора на такива органи в по-малки населени места или в райони с преобладаващо етническо население с нисък или никакъв образователен статус. От друга страна, обаче, ще осигури на образователната институция високо квалифициран, компетентен и личностно мотивиран работещ състав. Може би, това би било приложимо само на определени места и то в изключителни случаи, стига да е предвидена такава нормативната свобода.

Добри европейски примери за ангажирано институционално отношение към повишаване на квалификацията на членовете за нуждите на училищните съвети намираме в следните държави:

- Англия и Уелс - обучения, курсове и семинари се осигуряват от местните власти, от централното правителство или от други организации чрез изградена мрежа от организации, уебсайтове и ресурси, като е предоставена голяма свобода на избор. Услугите са безплатни за различните бенефициенти.
- Дания - курсове се осигуряват от национална родителска асоциация чрез 15 регионални структури, като обучението на членовете на училищния орган се заплаща от бюджета на училището.

- Австрия - предлагат се възможности за съвместно обучение, както при встъпително първоначално обучение, така и от програми за обучение без откъсване от работа за учители, родители и ученици. Такива се предоставят и от частни родителски асоциации за участие на родителите в рамките на училището.

2.2.3. Изводи от сравнителния анализ

По настоящото емпирично изследване, разглеждащо и анализиращо работещите модели за участие в управлението на училището като образователна институция в шест европейски държави – Великобритания, Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия, могат да се направят следните **изводи и обобщения** по зададените критерии.

- **Първи критерий: Най-стара традиция.**

В сравнение с останалите пет европейски държави, еднолична, авторитетна и водеща позиция по този критерий заема Великобритания (по-конкретно Англия и Уелс) с най-дълголетна традиция по отношение на включването на общността в сферата на образованието. В края на XIX век (1870 г.) чрез закон се легитимира създаването на училищните съвети като обществени органи, имащи нормативното право да създават и администрират начални училища.

В това отношение България може да бъде достоен претендент чрез аналогичен орган, подпомагащ училищната дейност – училищното настоятелство. Историята показва, че такива структури се зараждат у нас още през Възраждането, а след Освобождението през 1878 г. получават легитимното право да се грижат за училищата, издържани от общината, осигуряващи на Министерството на народното просвещение косвено управление и системен надзор.

- **Втори критерий: Най-ефективна и функционална структура.**

Като образци за най-ефективна и функционално организирана единица се открояват моделите на Дания и Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), и поради което експлицират следните констатации:

- Фундаментален и значим за образователните им системи партиципативен орган;
 - Наличие на силна национална концепция за единен административно-управленски ансамбъл;
 - Разумен баланс на представителство, с преобладаващо родителско мнозинство;
 - Включване на директора в състава;
 - Гарантирана нормативна свобода в правомощията;
 - Работещ Правилник за дейността на училищния орган;
 - Ефективен контрол и персонален самоконтрол при съуправлението;
 - Повишен капацитет на състава чрез нормативно регламентирани обучения.
- **Трети критерий: Представителство на родители.**
 - Съставени изключително от родители на национално ниво – Австрия;
 - По-голям брой родители присъстват на училищно ниво - Дания, Естония (без училищното настоятелство в професионалните гимназии);
 - Паритет.
 - ✓ На междинно/ средно ниво и местно/ общинско ниво – Австрия;
 - ✓ На училищно ниво – Испания, Нидерландия, Австрия.
 - В повечето страни родителите имат малцинствено представителство на всяко от нивата:
 - ✓ Испания (на национално, междинно и общинско ниво)
 - ✓ Дания (национално ниво)
 - ✓ Нидерландия (национално ниво)

- ✓ Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия) - на ниво училище
- Липсва родителско участие по нива в следните държави:
 - ✓ Великобритания (на национално ниво)
 - ✓ Дания, Нидерландия и Великобритания (на междинно/ средно ниво)
- Единствено частично изключение се констатира в Естония, където в състава на училищния орган в професионалните гимназии отсъстват представители на родители.
- **Четвърти критерий: Определяне на състава и изборност.**
 - Наличие на различни форми и начини за определяне на съставите в шестте европейски държави;
 - Рационално включване и хармонично единство на всички заинтересовани страни в зависимост от собственика на институцията, вида, големината, профила, спецификата и нуждите на образователната институция;
 - Интегриране на чуждия опит в българския модел по отношение на:
 - ✓ включване в състава на директора на училището, представители на учителите, представител от административния персонал и по преценка на училищния орган - външен служител - образователен експерт или консултант
 - ✓ изборната процедура - избирателна комисия и таен вот
- **Пети критерий: Правомощия на училищните органи с фокус върху родителите.**
 - Нормативната воля на законодателя делегира широк спектър от правомощия, доказващ важната роля и фундаменталната значимост на училищните структури за самоуправление;
 - Гражданското участие в училищното управление изпълнява изцяло мисията си за автономност, демократичност, прозрачност, равнопоставеност, отчетност;

- На практика обаче се наблюдават различни изходни точки и нива на участие на родителите, както и влияние в тези процеси поради културни и институционални фактори. Макар формалните подходи като родителски асоциации, родителски съвети и консултации с родителите да са понякога ефективни начини за ангажиране на родителите, необходими са и по-малко формални подходи, за да се осигури вземането под внимание на всички родители. Особено важно е да се гарантира адекватно представителство във вземането на решения, отнасящи се до училището, на родителите и семействата в по-уязвимо социално-икономическо положение. По-малко неформални събирания може да са полезни за достигане и ангажиране в училищния живот на някои „по-дистанцирани“ родители;
- Водещи практики с предимство за подобряване ефективността и функционалността на Обществения съвет в България:

✓ **Вътреучилищни:**

- Участие в определянето на стратегическите цели, политики и приоритетни оси за академично развитие на институцията.
- Определяне на ефективни начини на преподаване.
- Подготовка и създаване на Кодекс за духовно, културно и морално-нравствено възпитание на учениците.
- Организиране и провеждане на извънкласни и извънучилищни дейности, прояви, събития, екскурзии.
- Насоки за участие и определяне на принципите за създаване на междуучилищни партньорства и сътрудничество с образователни, културни, спортни, научни организации.
- Участие в подготовката на Правилник за дейността на училището.

- Участие с представител в атестацията на образователната институция.
- Участие в процедура по налагане на санкции на учениците.
- Участие в подготовка и реализиране на проекти.
- Политика за извършване на подпомагащи дейности от родителите, участие в благотворителност и доброволчество.
- ✓ **Касаещи пряката дейност на училищния орган:**
 - Изготвяне на вътрешен правилник и план за дейността, времеви график на заседанията.
 - Анализ и отчет за дейността на определен период и за годината.
- **Шести критерий: Мандатност и сменяемост.**
 - Функционално погледнато е за предпочитане мандатът на училищния орган да е с по-кратък период с оглед обективната необходимост от сменяемост и изборност на членовете. Това е особено приложимо, ако не е предвидена нормативна регулация по отношение на тези, които проявяват видима безотговорност и неангажираност към съвместната дейност.
 - Опитът на Нидерландия за самостоятелно определяне на мандата във вътрешен документ е подходящ за включване към българския модел, особено ако се узакони изискването Обществения съвет да изработи собствени вътрешни правила, устав или правилник за дейността си.
- **Седми критерий: Осъществяване на контрол върху дейността.**
 - Съществуващите модели на Англия (Службата за стандарти в образованието, услугите за деца и уменията в Англия (Ofsted) и Естония (Министерство на образованието и науката) на практика потвърждават сериозната необходимост от наличие на институционален орган, упражняващ легитимен контрол

върху функционирането и дейността на училищния Обществен съвет в България.

- Осигуряването на системен държавен надзор ще затвърди важността и значимостта на новосъздадения орган и със сигурност ще повиши ефективността и полезността му за българската образователна система.
- **Осми критерий: Санкционни мерки при неизпълнение на задълженията.**
 - Предвидените във вътрешното национално законодателство санкционни мерки действат дисциплиниращо и стимулират активността, инициативността и креативността на всички участващи субекти, което безспорно е в полза за всички потребители.
 - Предпазват от възможности за включване в състава на членове, особено на родители, чиито намерения са по-скоро участие за лично облагодетелстване и осигуряване на благоразположение от учители и ръководство към собственото им дете.
- **Девети критерий: Заплащане на членовете за участие в училищния орган.**
 - Всяка държава има самостоятелно нормативно виждане, като преобладаващото мнозинство (Испания, Дания, Австрия и Естония) не считат за необходимо заплащането за участие.
 - Всеки допълнителен финансов бонус е задължаващ ангажимент за добросъвестно и качествено изпълнение на задълженията, което допринася за полезността и функционалната ефективност на училищния орган.
 - При включване на подобна клауза в нормативната уредба трябва да се отчитат и факторите като образование, квалификация, време, допълнителна ангажираност, ниво на компетентност, социална комуникативност, инициативност,

които са водещи за профила на участниците и като всяка друга инвестиция струват пари.

- **Десети критерий: Осигуряване на обучение на членовете.**

- Липсва нормативна рамка, регламентираща образователния и професионален профил на членовете на обществените съвети.
- Липсва инструментариум или методика за подбор на кандидатите, изявили желание за участие в такива структури.
- Осигуряването на специализирани квалификационни курсове и обучителни програми за нуждите на състава ще увеличат компетентното и качественото участие.
- Доставчици на тази услуга могат да бъдат институции от държавния и неправителствения сектор.
- Персоналната добавена стойност от обученията, особено за представителите на родителите, е в придобиването на допълнителни личностни и професионални качества и умения като администриране, отчетност, стратегическо планиране, бюджетиране и работа в екип, които високо се оценяват от работодателите.

Очертаха се следните изводи от втора глава:

Същественото различие между Обществения съвет в българското училище и проучените европейски модели е във философията на законодателната парадигма.

1. Докато в шестте европейски държави Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия училищните съвети са широко приети и припознати като важен и значим член от голямото семейство на училището и общността, то българският модел е възприеман по-скоро като безполезен и излишен структурен орган.
2. Европейските практики за включване на общността в управлението на училището показват ефективна структурираност,

добра организираност, с разумен баланс в представителството на педагогически специалисти, ученици, родители и местна власт, с осигуряване на обучения за развиване на потенциала на членовете, с оглед пълноценно и качествено изпълнение на задълженията им.

3. Европейската национална регулация предоставя гъвкавост и автономност в изборните процедури и определяне на мандатността, санкционни мерки срещу недобросъвестни членове, законодателно обособени органи за осъществяване на контрол върху дейността на училищните структури и не на последно място, нормативната рамка предоставя разработени документи в полза и улесняване на дейността им.
4. Работещите в сферата на образованието в България приемат Обществения съвет като рисков за системата, за неспособен да се включва адекватно в училищните дейности, в процесите на вземане на решения и в упражняването на граждански контрол върху управлението. Изразяват мнението, че новосъздадения орган има много повече дефицити и слабости, отколкото силни страни и възможности. Освен това смятат, че правомощията на членовете са излишно завишени на фона на липсата на компетентности и нормативни знания. Според тях е необходимо включването на училищните състави в специализирани обучения, тренинги, семинари, уеббинари и др., с цел повишаване на капацитета за извършване на ефективна и полезна за училището дейност.
5. Родителите, от друга страна, виждат своето място и роля в Обществения съвет единствено през делегираните им от законодателя правомощия. Не са лично мотивирани, участват по различни причини, най-вече субективни, често в преследване на лична изгода и осъществяване на неформални връзки с ръководството на училището.

6. Изисква се преосмисляне и преразглеждане на сега действащия Обществен съвет и утвърждаване на нова концептуална рамка, с нова стратегия и визия.

ТРЕТА ГЛАВА. Емпиричен модел за оптимизиране дейността на училищните обществени съвети в Република България

3.1. Научноизследователска методика за изграждане на модела

Към настоящия момент не е иницирано, нито проведено официално институционално проучване от Министерство на образованието и науката относно целесъобразната ефективност от съществуването на Обществения съвет в образователните институции. Не е оценена неговата полезност и реална добавена стойност за потенциалните бенефициенти – ученици, учители, родители, местна общност. Не са маркирани и анализирани съществените му дефицити. Липсва законодателна инициатива за нормативни промени.

Крайните изводи и тенденции от проведените изследвания доказват обективната необходимост от създаване на усъвършенстван модел на Обществен съвет в българското училище. Фактическата ситуация красноречиво показва, че тази организационна структура все още среща голям процент неодобрение от педагогическата колегия, продължава да се етиkira като допълнителна административна тежест и категорично се нуждае от нормативна актуализация в посока функционално подобряване.

Този емпиричен модел е логично следствие от задълбочени, прецизно подготвени и реално осъществени изследвания, анализиращи ролята на Обществения съвет в управлението на българското училище, маркирани най-общо в **3 главни аспекта:**

- Проучване на мнението и нагласите на работещите в системата на училищното образование - педагогически специалисти, заместник-директори, директори.
- Проучване на родителските виждания и нагласи.
- Преглед на съществуващи, ефективно функциониращи практики за участие в училищния мениджмънт в шест европейски държави – Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия,

Естония, Испания, Дания и Нидерландия.

Изведените тенденции ясно показват необходимостта от своевременна оптимизация на българския национален модел, като елементите за имплантиране и усъвършенстване на съществуващия са заявени в **8 ключови позиции**:

- 1. Състав** - включване на директор, учители, ученици, представител на административния персонал, консултант - експерт.
- 2. Мандат** – 2 г., с право до още 2 г. или опита на Нидерландия за самостоятелно определяне на мандата във вътрешен документ.
- 3. Заседания** - по примера на Испания - най-малко веднъж на 3 месеца, като членовете могат да се срещат един път в месеца за обсъждане и решаване на текущи проблеми и задачи (Нидерландия).
- 4. Санкционни мерки** - по примера на Нидерландия (саморегулация и квотна заменяемост)
- 5. Изборна процедура** - изборна комисия чрез подаване на формуляр за лично и мотивирано участие (Дания), таен вот.
- 6. Правомощия.**

6.1. Вътреучилищни:

- Участие в определянето на стратегическите цели, политики и приоритетни оси за академично развитие на институцията.
- Определяне на ефективни начини на преподаване.
- Подготовка и създаване на Кодекс за духовно, културно и морално-нравствено възпитание на учениците.
- Организиране и провеждане на извънкласни и извънучилищни дейности, прояви, събития, екскурзии.
- Насоки за участие и определяне на принципите за създаване на междуучилищни партньорства и сътрудничество с образователни, културни, спортни, научни организации.
- Участие в подготовката на Правилник за дейността на

училището.

- Участие с представител в атестирането на образователната институция.
- Участие в процедура по налагане на санкции на учениците.
- Участие в подготовка и реализиране на проекти.
- Политика за извършване на подпомагащи дейности от родителите, участие в благотворителност и доброволчество.

6.2. Касаещи пряката дейност на училищния орган:

- Изготвяне на устав или вътрешен правилник и план за дейността, времеви график на заседанията.
- Анализ на резултатите от дейността за всеки учебен срок.

7. Контрол – от държавен орган (Национален инспекторат) или Министерство на образованието и науката чрез своите териториално-административни структури

8. Обучения, курсове, семинари, тренинги, школи, практикуми, лектории, уебинари - по утвърдени обучителни програми от МОН и реализирани от лицензирани доставчици на услуги, вкл. и НПО; обмяна на опит и добри практики с Обществени съвети от града, областта и страната

3.2. Функционални нововъведения относно статута и дейността на обществените съвети

В рамките на модела са изработени и представени следните образци на документи като предложения за нормативни нововъведения:

- Училищен правилник за дейността на Обществения съвет. Годишен план на дейностите, времеви график на заседанията (**Примерен образец 1**);
- Наръчник за ефективна дейност на обществения съвет (**Примерен образец 2**);

- Методика за избор на участници в училищния обществен съвет **(Примерен образец 3);**
- Формуляр за лично и мотивирано участие в обществения съвет **(Примерен образец 3.1.);**
- Модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет **(Примерен образец 4);**
- Модел за комуникационна мрежа **(Примерен образец 5).**

УЧИЛИЩЕН ПРАВИЛНИК ЗА ДЕЙНОСТТА НА ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ. ПЛАН НА ДЕЙНОСТИТЕ, ВРЕМЕВИ ГРАФИК НА ЗАСЕДАНИЯТА

Базовият модел на *Училищен правилник за дейността на Обществения съвет* е важен вътрешен документ на образователната институция. Теоретичните основания за неговото съществуване се основават на нормативно-регламентираната национална рамка, но в същото време може да бъде образец за създаването на отворен, солидарен и ефективно функциониращ Обществен съвет. В качеството си на легитимен орган за подпомагане на академичното развитие на образователната институция и за граждански контрол върху нейното управление, законодателят залага особени надежди върху тази структура. За да изпълни в пълнота и цялост своите нормативни задължения, от нея безусловно се изисква да бъде активна и демократично функционираща общност. В този смисъл, функционирането на Обществения съвет се базира на спазването на следните общи **принципи**:

1. **Ефективност** – постигане на максимално оползотворяване на наличните ресурси, като постигнатите резултати да са следствие от поставените приоритетни цели и задачи;
2. **Отговорност** – всички членове трябва да носят персонална и колективна отговорност за своите решения;
3. **Ангажираност** – недопустимост на формално присъствие; да се участва с аргументирани становища и конструктивни предложения;
4. **Откритост** – осигурен пълен достъп до информация; решенията да се взимат и изпълняват в съответствие с установените норми;
5. **Солидарност** – всички участници трябва да споделят чувство на единство в разбиранията и взаимна подкрепа;
6. **Равнопоставеност** – недопускане на дискриминация между

членовете; равни права, равни задължения;

7. **Етично поведение** – действията на членовете да са подчинени на визията, мисията и стратегическите приоритети на учебното заведение, а не на лични интереси; да се прилагат ефективни мерки, свързани с констатиране и предотвратяване на конфликт на интереси; спазване на етичен кодекс;
8. **Демократичност** – изисква мнението на всички членове при вземане на важни решения, като гарантира пълна свобода на мислене и действие;
9. **Прозрачност** – честно, безпристрастно и обективно провеждане на процедурите;
10. **Публичност** – запознаване на общността с взетите решения и извършените дейности;
11. **Отчетност** – Общественият съвет изготвя и предоставя отчети и анализи за своята дейност

I. СТРУКТУРА

1. Общи положения
2. Цели
3. Предмет на дейност
4. Изборна процедура
 - 4.1. Състав
 - 4.2. Мандат
 - 4.3. Прекратяване на членство
5. Права и задължения
6. Компетентности
7. Заседания
8. Кворум
9. Гласуване и вземане на решения
10. Санкционни мерки

11. Контрол

12. Задължение за водене на протоколи и изготвяне на отчетни доклади

13. Приложения

II. ГОДИШЕН ПЛАН НА ДЕЙНОСТИТЕ И ВРЕМЕВИ ГРАФИК

№	Дейност	Задачи	Отговорник	Срок
1.	Първо заседание на ОС	1. Отчет и анализ на дейността на ОС от предходната учебна година 2. Изготвяне на Годишен план за дейността на Обществения съвет и времеви график 3. Участие в актуализацията на Правилник за дейността на училището 4. Оформяне на предложения за включване на дейности в Годишен план за дейността на училището 5. Изготвяне на тематични предложения за участие на членовете на ОС в обучения, курсове, семинари, тренинги, школи, практикуми, лектории, уебинари 4. Обсъждане на възможности за включване на училището в национални, европейски и международни проекти	Председател	01.09.2024
2.	Второ заседание на ОС	1. Одобряване на Стратегия за училищно развитие 2024-2029 2. Участие в подготовката на Етичен кодекс на училищната общност 3. Съгласуване на училищните учебни планове 4. Изготвяне и предоставяне на предложения за подобряване на прозрачността и ефективността на управление на училището 6. Разработване на училищни политики за извършване на подпомагащи дейности от родителите и за участие в благотворителност и доброволчество 7. Избор на представител/и за участие в процедура по налагане на санкции на учениците и при провеждането на конкурса за заемане на длъжността „директор“	ОС (поименно)	14.09.2024
3.	Участие в заседание на Педагогическия съвет	1. Обсъждане на училищни документи: - Програма за превенция на ранното напускане на училище - Програма за предоставяне на равни	ОС (поименно)	15.09.2024

		възможности и за приобщаване на децата и учениците от уязвими групи - Мерки за подобряване качеството на образователния процес 2. Обсъждане на избор на ученически униформи		
4.	Форум за междунституционално сътрудничество	1. Обмяна на опит и споделяне на добри практики със състави на ОС в общината и областта	Председател	месец октомври – ноември 2024
5.	Трето заседание на ОС	4. Изготвяне на становище по училищния план-прием 5. Актуализация на Годишен план за дейността на Обществения съвет и времеви график	Председател	10.01.2025
6.	Четвърто заседание на ОС	1. Анализ за резултатите от дейността на Обществения съвет през I учебен срок 2. Съгласуване на избора от учителите на учебниците и учебните комплекти, които се предоставят за безвъзмездно ползване на учениците от I – VII клас	Председател	месец февруари 2025
7.	Пето заседание на ОС	1. Изготвяне на становище за разпределението на бюджета по дейности и размера на капиталовите разходи, както и за отчета за изпълнението му 2. Съгласуване на предложението на директора за разпределение на средствата от установеното към края на предходната година превишение на постъпленията над плащанията по бюджета	ОС (поименно)	месец март 2025
8.	Ежегоден национален форум на училищните Обществени съвети	1. Участие в кръгла маса за дейността на Обществените съвети – проблеми и перспективи 2. Обмен на полезна информация и практики	Председател	месец юни 2025
9.	Повишаване на квалификацията и компетентностите на членовете	Участие в обучения, курсове, семинари, тренинги, школи, практикуми, лектории, уебинари	ОС	постоянен
10.	Информационен бюлетин	Подготовка и публикуване на сайта на актуална информация за инициативи и събития на общността	ОС	постоянен

НАРЪЧНИК

ЗА ЕФЕКТИВНА ДЕЙНОСТ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

Съдържание

I. Предговор

II. Цел и визия

III. Терминология

IV. Ефективно управление

1. Основни характеристики
2. Лидерство
3. Вземане на решения
4. Ангажираност на родителите и общността

V. Отговорност

1. Персонална отговорност
2. Взаимоотношения между субектите
3. Отговорност за образователните резултати
4. Отговорност за управленските резултати

VI. Участници

1. Изграждане на ефективен екип
2. Обучение и развитие
3. Председател
4. Членове
5. Местна общност

VII. Сътрудничество

1. Държавни органи
2. Местна власт
3. Образователни институции
4. НПО

5. Професионални съюзи и работодателски организации

6. Синдикати

VIII. Оценка

1. Развитие на ефективността на Обществения съвет

2. Независимо външно оценяване

3. Инспектиране

IX. Подаване на сигнали до компетентни органи

X. Ресурси

МЕТОДИКА ЗА ИЗБОР НА УЧАСТНИЦИ В УЧИЛИЩНИЯ ОБЩЕСТВЕН СЪВЕТ

Настоящата методика се изразява в набор от процедури, позволяващи легитимен, обективен, прозрачен и безпристрастен избор на участници в Обществения съвет. Това е поредица от стъпки, които в своето единство осигуряват качествена селекция при провеждане на изборната процедура. В българското законодателство такава технология липсва, а проведените теоретични и емпирични изследвания, както и проучения опит в шест европейски държави - Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия доказват необходимостта от въвеждането на такъв инструментариум.

Предлагам два варианта на методика за избор на участници в Обществения съвет:

I вариант – олекотена процедура, завършваща с избор на състав на Обществен съвет след подбор на кандидатите от училищна комисия

II вариант – изборна процедура чрез гласуване и таен вот

I вариант:

- I. Организиране и провеждане на едномесечна информационна кампания, популяризираща създаването, устройството и дейността на училищния Обществен съвет.
- II. Определяне на училищна комисия за подбор на кандидатите.
- III. Откриване на процедура за подбор.
 1. При първично създаване на Обществен съвет – директорът публикува на училищния сайт покана към всички заинтересовани субекти, в която обявява:
 - Лицата, имащи право на участие

- Кой няма право да участва
 - Квотен принцип
 - Постоянен състав и резервни членове
 - Критерии за допускане до подбор
 - Срок, място и начин за подаване на формуляр за лично и мотивирано участие в Обществения съвет
2. При частично попълване на състава – чрез вторичен подбор измежду резервните членове. При недостиг на такива отново се обявява процедура, валидна при първичен подбор.

IV. Критерии и право на участие.

До участие в процедурата по подбор се допускат кандидати, които отговарят на следните критерии:

- Да са пълнолетни граждани
- Да не са осъждани
- Да не са в конфликт на интереси
- Да бъдат в добро психично здраве, способни да отговарят за собствените си действия
- Да са родители на ученици от училището или представители на местната общност или на работодателски организации

** Други (изброяват се всички допустими субекти, например учители, ученици, представител на административния персонал, на финансиращия орган, член на синдикат, експерти от РУО и др.).*

- V. Подбор на кандидатите по утвърдени критерии от комисия, назначена със заповед на директора и подаден формуляр за лично и мотивирано участие в Обществения съвет.
- VI. Изготвяне на протокол за подбор от комисията, обявяване на постоянния състав и резервни членове на Обществения съвет.
- VII. Издаване на заповед от директора за определяне на поименния състав и резервни членове на Обществения съвет и мандат.

VIII. Публикуване на информация на сайта на училището, в секция Обществен съвет.

II вариант:

I. Организиране и провеждане на едномесечна информационна кампания, популяризираща създаването, устройството и дейността на училищния Обществен съвет.

II. Определяне на комисия за провеждане на избори чрез таен вот.

III. Откриване на процедура за кандидатстване.

1. При първично създаване на Обществен съвет – директорът публикува на училищния сайт покана към всички заинтересовани субекти, в която обявява:

- Ден, час и място на провеждане на избори чрез таен вот за членове на Обществения съвет
- Лицата, имащи право на участие
- Кой няма право да участва
- Квотен принцип
- Постоянен състав и резервни членове
- Критерии за допускане до участие в избори
- Период за провеждане на предизборна кампания от кандидатите

2. При частично попълване на състава – от резервните членове в съответствие с получения при гласуването брой гласове. При недостиг на такива отново се обявява процедура, валидна при първичен избор.

IV. Критерии и право на участие.

До участие в изборната процедура се допускат кандидати, които отговарят на следните изисквания:

- Да са пълнолетни граждани;
- Да не са осъждани;
- Да не са в конфликт на интереси;

- Да бъдат в добро психично здраве, способни да отговарят за собствените си действия;
- Да са родители на ученици от училището или представители на местната общност или на работодателски организации.

** Други (изброяват се всички допустими субекти, например учители, ученици, представител на административния персонал, на финансиращия орган, член на синдикат, експерти от РУО и др.).*

V. Принципи

1. Изборът се провежда въз основа на всеобщо, равно и пряко изборително право с тайно гласуване и осигурява демократично и свободно изразяване на волята на избирателя.
2. Всеки има право на един глас.
3. Всеки кандидат може да гласува за себе си или за друг кандидат.
4. Всеки гласува честно и по съвест.
5. При констатиране на опит за манипулиране на вота, кандидатът се отстранява от изборната процедура.

VI. Изготвяне на протокол от комисията в края на изборния ден, обявяване на постоянния състав и резервни членове на Обществения съвет.

VII. Издаване на заповед от директора за определяне на поименния състав и резервни членове на Обществения съвет и мандат.

VIII. Публикуване на информация на сайта на училището, в секция Обществен съвет.

**ДО
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА ИЗБОРНАТА КОМИСИЯ**

**ФОРМУЛЯР ЗА ЛИЧНО И МОТИВИРАНО УЧАСТИЕ
В ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ**

От

(име, презиме, фамилия на родителя)

Родител на

Ученик/чка от клас

на

(пълно наименование на училището)

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО / УВАЖАЕМИ ГОСПОДИНЕ,

Заявявам желанието си да бъда допуснат/а до процедура за избор на представител на родителите в състава на Обществения съвет.

Лично съм мотивиран/а, защото

Имам професионален опит в сферата на

Мога да бъда полезен/на, защото

Дата:

С уважение,

Град

(подпис)

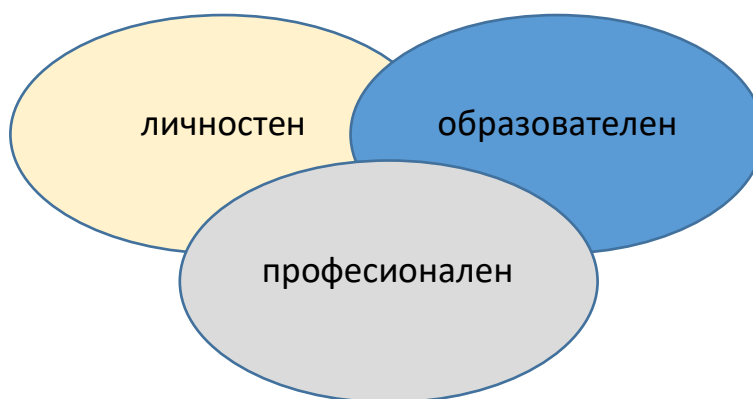
МОДЕЛ ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЛИЧНОСТНИЯ, ОБРАЗОВАТЕЛЕН И ПРОФЕСИОНАЛЕН ПРОФИЛ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ СЪВЕТ

В националния модел на Обществен съвет не е дефинирана необходимостта или изискване за наличие на качества, потенциал, опит или умения на членовете. В същото време, делегираните от законодателя правомощия изискват сериозен набор от знания и компетентности в сферата на образованието, управление на финансови ресурси, счетоводна отчетност и анализ, администриране, стратегическо планиране, бюджетиране, които биха гарантирали както пълноценно, качествено, ефективно и съдържателно включване в състава, така и цялостно изпълнение на възложените от законодателя дейности. Единственото условие в тази връзка е описано в чл.5 ал.1 от Правилник за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата и фиксира нормативните ограничения кой не може да бъде член на обществения съвет, т.е. лице, което е:

1. Осъждано за умишлено престъпление от общ характер независимо от реабилитацията;
2. Член на настоятелството на детската градина или на училището;
3. В трудово или облигационно правоотношение с детската градина или училището, изпълнител или в трудово правоотношение с изпълнител по договор, възложител по който е училището, детската градина, първостепенният разпоредител с бюджет или кметът на район в градовете с районно делене.

Предложеният модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет е примерна

структурна рамка, която може да бъде използвана като инструмент за допълнителен подбор и селекция на желаещите да участват в Обществения съвет. Не претендира за изчерпателност, може да бъде допълвана и изменяна съобразно вида, големината, насочеността, спецификата и профила на училището. Базовата единна цялост на желания профил на участник е представен като палитра от притежавани лични качества, знания и професионален опит (Фигура 13). Наличието на тяхното единство определя и възможността за най-добрия избор на член на състава като достатъчно силна предпоставка за оформяне на стойностен екип от знаещи и можещи хора.

Фигура 13. Единен профил на участник

I. Личностен профил - определя ансамбъла от лични качества:

1. **Мотивиран** – притежава силна вътрешна подбуда за постигане на поставените цели и задачи
2. **Креативен** – активен генератор на идеи и нововъведения
3. **Гъвкав** – приспособим и устойчив в променлива среда
4. **Балансиран** – спокоен и умерен в комуникацията, уважава другата гледна точка, избягва крайности в изказванията, действията и решенията
5. **Комуникативен** – общителен и обясняващ, говори свободно и открито
6. **Толерантен** – изслушва внимателно и проявява търпимост към чуждото мнение

7. **Аналитичен** – прецизен, точен и обстоятелен в преценката, умее да анализира и обобщава
8. **Мислещ** – има свое мнение, самостоятелно разсъждава и не приема безкритично чуждо мнение
9. **Отговорен** – притежава съзнание и чувство за дълг към приетите ангажименти
10. **Съвестен** – постъпва по съвест, честно и почтено спрямо другите
11. **Колегиален** – спазва нормите на етиката във взаимоотношенията с другите членове
12. **Лоялен** – почтен, коректен, честен в отношението си към другите, спазва утвърдените правила и принципи
13. **Уважителен** – проявява уважение към другите членове
14. **Разбиращ** – умее да осъзнава и осмисля в пълнота, проявява сговорчивост и разбиране в отношенията си с околните
15. **Солидарен** – споделя мнението на другия, подкрепя го и му съдейства
16. **Етичен** – отличава се с добър и чист нрав, с висок морал
17. **Инициативен** – проявява предприемчивост в действията
18. **Диалогичен** – поставя явно и разговаря конструктивно с другите по възникнали и нерешени проблеми

II. Образователен профил – определя степента на притежаваното образование

1. Средно образование
2. Висше образование

III. Професионален профил – определя възможните професии и притежаван опит в съответната област

1. Педагог
2. Психолог
3. Юрист
4. IT специалист

5. Счетоводител

6. Икономист

7. Финансист

Като полезен и практичен инструмент за оценяване на способностите, качествата и нивото на мотивация на участниците могат да бъдат използвани психометрични тестове, тъй като предоставят обективна, справедлива, точна и безпристрастна оценка на различните умения и характеристики на човешката личност. Оценяват редица компетентности, като интелигентност, когнитивни способности, лични качества и мотивация. За целите на предложения модел могат да се приложат **тестове за способност, личностни тестове, тестове за мотивация**. Те помагат на различните организации да намерят най-доброто съответствие между личност с професия и работна среда. Именно това е причината те да намират широко приложение при вземането на различни решения в организацията и човешките ресурси – за професионален подбор, за индивидуално, групово и/или кариерно развитие. В тази връзка успешно могат да бъдат приложени и за нуждите на предложения модел.

МОДЕЛ ЗА КОМУНИКАЦИОННА МРЕЖА

Динамиката на обществените отношения и процеси през ХХІ век изисква бързи, надеждни и сигурни комуникационни канали. Технологичната глобализация и активните потребители на социални мрежи доказват съвременната необходимост от наличието на глобално споделено пространство за информираност и общуване. Така физическите разстояния преодоляват своите ограничения за присъствена комуникация, а екстремната ситуация със световната пандемия COVID-19 е достатъчно силен пример за това. Кризата изправи българската образователна система пред сериозни изпитания и дилеми. Дефинирана като „предизвикателство“, тя успя да промени класическата парадигма и модела на образование в България като единствения полезен ход за преодоляване на извънредните обстоятелства бе своевременно и бързо преминаване на системата към обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС). Конвенционалната класна стая промени традиционните си параметри като се трансформира във виртуална, запазвайки възможността на всички ученици за равен достъп до образование. Новата дигитална образователна среда бе посрещната със смесени чувства от обществото, най-вече от родителите, оформяйки две контрапозиции – на критици и апологети.

Безспорно ползи от промяната има и те може да се видят в няколко посоки:

1. Модернизация на образователната система
2. Надеждна алтернатива на традиционната класно-урочна система
3. Дигитализация и интерактивност на учебния процес
4. Подобряване на дигиталните компетентности на учители, родители и ученици

5. Достъп до безплатно интерактивно дигитално образователно съдържание
6. Позитивно влияние на електронните платформи върху професионалното самоусъвършенстване на педагогическите специалисти
7. Перманентна социално-технологична онлайн свързаност
8. Подобряване на комуникацията с родителите
9. Улесняване на достъпа до образование
10. Повишаване на дигиталната култура на потребителите

Противоепидемичните мерки, карантината и самоизолацията по време на обявеното извънредно положение през 2020 г. послужиха като мощен катализатор за навлизането на българската образователна система в нова ера. Дигитализацията успя да открие неочакваните предимства на електронното обучение като възможност за провеждане на неприсъствено обучение, а новият образователен ред в системата оказва силно влияние върху всички вътрешни процеси. Министерство на образованието и науката в сътрудничество с Microsoft България и Telelink IT успя да осигури безпроблемното стартиране на дистанционно обучение и препоръча Microsoft Teams като платформа за дигитално образование в национален мащаб. Функционалната възможност за провеждане на синхронно обучение в реално време превърна виртуалната класна стая и в желано пространство за срещи, разговори, събрания и дискусии от разстояние. Форматът способства за нормалното осъществяване не само на учебния процес, но и за провеждането на олимпиади, състезания, конференции, форуми, школи, обучения и квалификации на педагогическите специалисти, провеждане на родителски срещи, на заседания на Педагогическия съвет, методическите обединения, ученическия и Обществения съвет. Извън традиционния присъствен начин, при наличие на техническа обезпеченост и интернет свързаност, ползите и удобствата от комуникацията през MS Teams за състава на Обществения съвет могат да бъдат видени в следните изводи:

1. Осъществяване на контакт в реално време
2. Минимизиране на вероятността за неучастие на някой от членовете поради ангажираност или отсъствие от града или страната
3. Едновременно звукова и визуална връзка
4. Споделяне на екран за представяне на дневен ред, документи, презентации
5. Генериране на протокол за присъстващи и отсъстващи
6. Спестяване на време и пари за транспортиране до сградата на училището
7. Успешна възможност за провеждане на обучения, курсове, семинари, тренинги, школи, практикуми, лектории, уебинари на членовете
8. Провеждане на планираните дейности в съответствие с Времеви график на заседанията
9. Електронен достъп до папка с материали по всяко време
10. Бърз и сигурен начин за обмен на информация

За да се гарантира реализацията на ефективни и полезни за училището дейности и граждански контрол, Обществения съвет трябва да осъществява активна комуникация както по между си, така и с нормативно регламентиранияте физически и юридически лица.

Моделите за осъществяване на комуникация условно са диференцирани като *външен* и *вътрешен* и са графично представени на Фигура 14 и Фигура 15. Те демонстрират необходимата ансамблова свързаност, взаимовръзка и взаимозависимост между участващите субекти на всички нива. Фигура 14 илюстрира *модел на външна комуникационна мрежа* и показва двупосочните канали за общуване на Обществения съвет с:

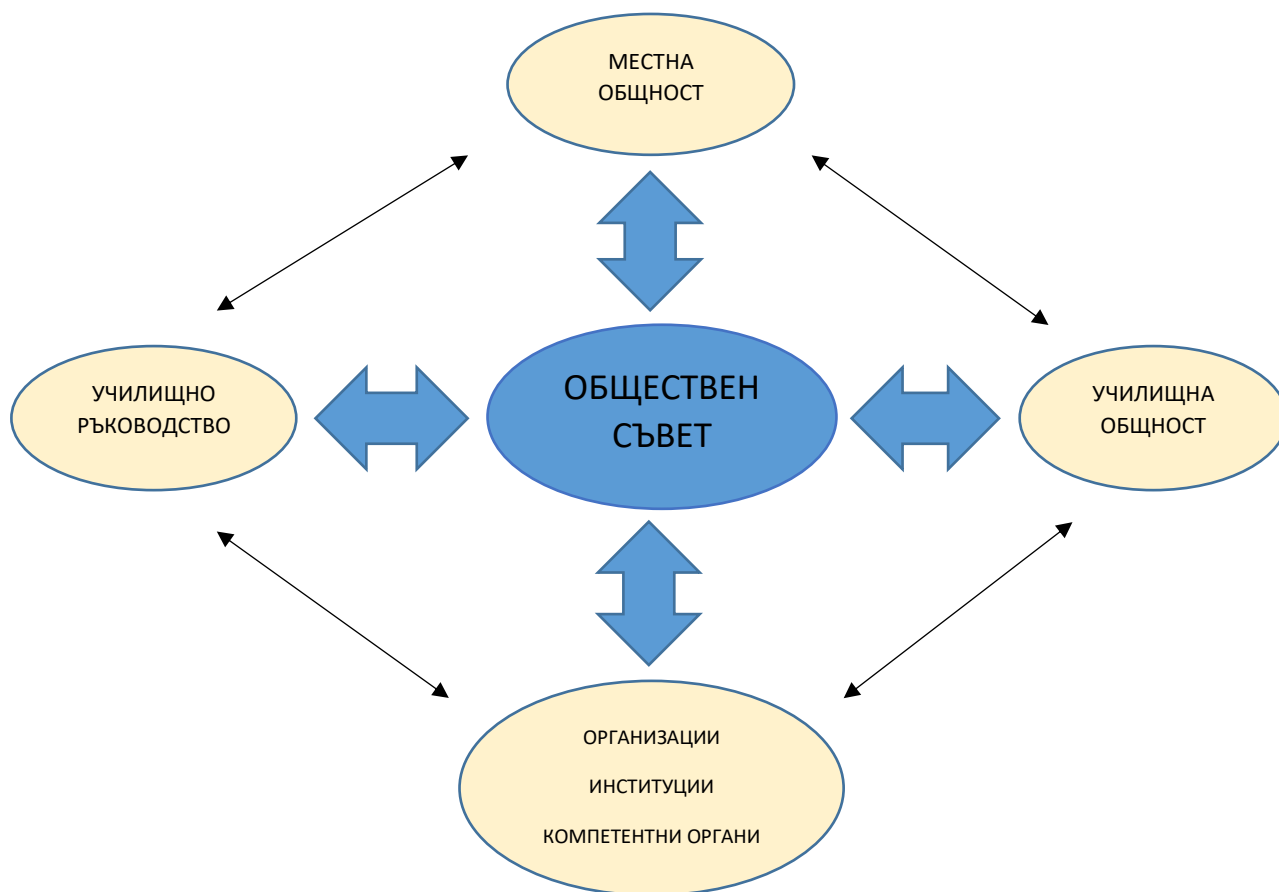
1. Училищната общност – включва педагогически специалисти, ученици, родители, административен и помощен персонал на институцията
2. Местната общност – включва представители на местната власт и

местното самоуправление, професионално доказани личности от различни области на обществения живот, изявени деятели и общественици, спомоществователи, бивши възпитаници, приятели на училището

3. Училищното ръководство – директор и заместник-директори

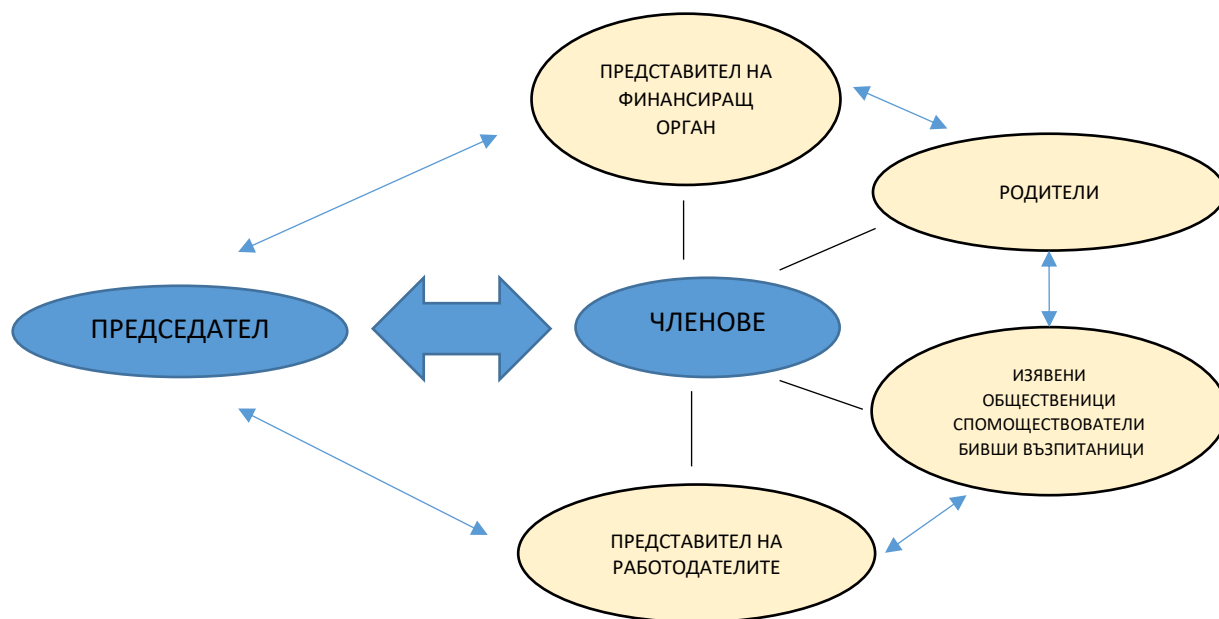
4. Институции, организации и компетентни органи – държавни и общински институции и органи, професионални съюзи и сдружения, работодателски организации, неправителствен сектор

От друга страна, показания модел визира и необходимостта от системно поддържане на ефективна и устойчива контактна мрежа, гарантираща нейната единност и цялостност.

Фигура 14. Модел на външна комуникационна мрежа на Обществения съвет

Моделът на вътрешна комуникационна мрежа е представен на Фигура 15. Съставът на училищния обществен съвет според действащото законодателство е строго регламентиран и се състои от председател и членове. По своята същност е разнороден и варира според вида на училището. Разликата е видна при професионалните гимназии, където задължително се включва и представител на браншови и работодателски организации.

Фигура 15. Модел за на вътрешна комуникационна мрежа

Останалите членове, формиращи състава са представители на родителите, професионално доказани личности, изявени деятели и общественици, спомоществователи, бивши възпитаници и един представител на финансиращия орган. Моделът илюстрира хоризонталната комуникация между председателя и членовете, според нормативната йерархична обусловеност, както и междуличностното общуване между всички участници по групи. Трудности могат да се срещнат поради различни причини, особено в съставите на училища от големи областни градове, с голям брой ученици, като основната е, че при създаването си избраните членове се виждат за първи път и не се познават. Докато бъдат преодолените тези дефицити се изисква засилена комуникация, опознаване и поэтапно хомогенизиране на състава. За

формиране на работещ екип се изисква време, желание, сериозна мотивация и преодоляване на индивидуалните личностни различия. В по-малките населени места и в училища с по-малък брой ученици този процес може и да липсва, поради вероятността, че всички се познават, а може и да са в роднински връзки.

Безспорно за успешната и ползотворна комуникация е необходима позитивна среда, характеризираща се с добронамерена и конструктивна диалогичност, взаимно уважение и разбиране, зачитане на достойнството на другия, толерантност, ангажираност и съпричастност към проблемите на образователната институция, както и спазване на етичните норми на поведение между участниците.

Важен инструмент за създаване на ангажирана и сплотена общност е редовната двупосочна и пълноценна комуникация, доминираща процеса на изграждане на единен работещ екип от мислещи хора, с визия и стратегия за участие в ефективен Обществен съвет. Визираните модели на комуникация предполагат наличието на различни форми на общуване между заинтересованите субекти. Те демонстрират разнообразие и поливариантност в зависимост от спецификата, съдържанието и целите на комуникационния формат.

- **За външната комуникационна мрежа са характерни следните форми**
 - *Работна среща* – предоставя възможност за фокусирано участие с яснота на темата, целта и дневния ред
 - *Кръгла маса* – избраната форма дава ясна визия за същността на обсъждания проблем, предоставя възможност на участниците да изразят своята позиция, да изслушат гледната точка на другите, като се осъществява контакт между мислещи личности.
 - *Форум* – форматаът предоставя отворено пространство за широко дискусивно обсъждане и конструктивен диалог с институции и органи на държавната и местната власт

- *Консултативна среща* – поставяне на важни, актуални и конкретни проблеми, с цел обсъждане на подходи за тяхното решаване, както и възможност за получаване на експертно мнение
- *Конференция* – събрание на представители на държавни или общински органи на властта, на организации или на специалисти от една област за обсъждане на определени въпроси
- **Вътрешната комуникационна мрежа функционира чрез следните форми:**
 - *Заседания* – събрание на състава за оформяне на становища, обсъждане и приемане на решения, съгласуване и одобряване на вътрешноучилищни документи
 - *Работна група* – индивидуално разпределение на задачите; въпреки че целите са споделени, всеки член се фокусира върху своята дейност и отговаря за нея, без да влиза в задачите, изпълнявани от останалите.
 - *Тренинги* – тази форма способства за разрешаването на конфликти, позволява серия от упражнения по определена тема, обсъждане на предложения за дискусии, оценява се опита на участниците.
 - *Коучинг* – уникален е с това, че води до катализиране на процесите на осъзнаване, израстване и намиране на индивидуални и екипни отговори и решения, стимулира предприемането на конкретни действия за постигане на желаните резултати. Груповият коучинг е мощен инструмент за изясняването, дефинирането и реализирането на групови, екипни или организационни цели.

Всяко училище е мини социум, всеки обществен съвет е екип със собствено лице, авторитет и почерк, което го прави уникален и неповторим. За да бъде демократично функциониращ орган от обществена значимост, каквато

е волята на законодателя, е силно препоръчително обществения съвет да излезе извън границите на своето училище, активно да общува и се конкурира с други състави в страната. Перманентната обмяна на актуална информация, споделяне на новости и добри практики, обмен на креативни идеи и решения ще увеличи потенциалните ползи за всички субекти и ще покаже реалната стойност на училищния орган. За тази цел е необходимо да се създаде споделено виртуално пространство за публичност и популяризиране работата на обществените съвети, например Единна национална платформа за партньорство и сътрудничество между Обществените съвети в България. Подобен дигитален форум би осветил дейността на всяка училищна структура, с идеята за добронамерена свързаност между „критични приятели“ [Costa and Kallick 1993: 49].

Откроиха се следните изводи от трета глава:

1. Разработен е авторски модел за оптимизиране на дейността на обществения съвет в България като форма на обществено участие в управлението на училището
2. Предложени са осем нормативни актуализации, относно:
 - определяне на състава
 - мандатност
 - заседания
 - прилагане на санкционни мерки
 - провеждане на изборна процедура
 - правомощия (вътреучилищни и свързани с пряката дейност на училищния орган)
 - осъществяване на контрол
 - осигуряване на обучения на членовете
3. Предложени са функционални нововъдения, изразяващи се в авторска разработка на следните шест образци на документи:

- Училищен правилник за дейността на Обществения съвет.
Годишен план на дейностите, времеви график на заседанията
- Наръчник за ефективна дейност на обществения съвет
- Методика за избор на участници в училищния обществен съвет
– два варианта
- Формуляр за лично и мотивирано участие в обществения съвет
- Модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет
- Модел за комуникационна мрежа

4. Направено е предложение за създаване на Единна национална платформа за партньорство и сътрудничество между Обществените съвети в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като структурна иновация в системата на предучилищното и училищното образование, Общественият съвет предизвика с появата си значими въпроси, дискусии и полемики относно смисъла на собственото си съществуване. На пръв поглед функциите и правомощията му се дублираха с тези на училищното настоятелство, което усъмни педагогическата общност в полезността и стойността му като адекватен рационален орган за подкрепа и граждански контрол върху управлението на училището. Новосъздадената единица не беше апробирана в образователната ни система и като всяко нововъведение провокира научноизследователския интерес и се превърна в предизвикателство за обследване.

Докторантският труд проблематизира ролята на Обществения съвет в управлението на училището и от проведеното емпирично изследване стана ясно, че националният структурен модел страда от множество съдържателни дефицити и се нуждае от оптимизиране и подобряване. Резултатите от SWOT-анализа, от една страна, установиха степента на положителното възприемане на органа, видяна през потенциалните му възможности за желано включване на общността в живота и мениджмънта на училището. От друга страна, експлицираха съществени и сериозни недостатъци, възпрепятстващи ефективната му дейност, полезност и функционална значимост за образователната институция. Най-много критики събира неговата формалност, липсата на компетентност и завишените правомощия на участващите субекти.

Изходните данни от проучените добри образци и водещи европейски практики за участие в управлението на училището във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия откритоха същностните ползи в аспектите за усъвършенстване на Обществения съвет. Генерираните идеи, заимствани от ефективно работещите чужди модели оформиха ансамбъл от осем, релевантни към нормативната ни

уредба функционални нововъведения, касаещи състава, мандата, заседанията, санкционните мерки, изборната процедура, правомощията, контрола и осигуряване на обучения за участниците.

На тази база се изгради модел за оптимизиран Обществен съвет, с решения за преодоляване на констатираните слабости. Разработени са шест базови образци на вътрешни за училището документи:

- Училищен правилник за дейността на обществения съвет. Годишен план на дейностите, времеви график на заседанията.
- Наръчник за ефективна дейност на обществения съвет.
- Методика за избор на участници в училищния обществен съвет – два варианта.
- Формуляр за лично и мотивирано участие в обществения съвет.
- Модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет.
- Модел за комуникационна мрежа.

В контекста на търсената за всички бенефициенти и заинтересовани субекти полезност на училищния орган, се открие нормативната необходимост от създаване на Единна национална платформа за партньорство и сътрудничество между Обществените съвети в България.

Моделът за оптимизиран училищен Обществен съвет се разработва в условията на действащата национална нормативна рамка. Не претендира за изчерпателност в решенията на проблематиката, а е поканя към законодателя за качествена съдържателна промяна, концептуално преосмисляне на визията и преодоляване на видимите дефицити на конструкта.

ИЗВОДИ

1. Общественият съвет като форма и съдържание е проучен чрез действащата в страната нормативна национална рамка, регламентирана в Закон за предучилищното и училищното образование (Обн. ДВ, бр. 79 от 13.10.2015 г., в сила от 01.08.2016 г.) и в Правилник за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата (Обн. ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г.)

2. При литературния обзор на нормативни документи, касаещи анализ на ситуацията в образователната система в България, обхващащ периода 2006 г. – 2021 г. се открояват следните критики и слабости:

- свръхцентрализация на управлението на системата, което възпрепятства възможността за гражданско участие и контрол върху управленските решения
- ниско ниво на участие на родителите
- необходимост от засилване на отношенията на отчетност между родителите, местната общност, училищните директори и вземащите решения на местно и централно ниво
- необходимост от създаване на колективен училищен орган, подпомагащ дейността на институцията и ефективно участващ във финансовите и управленските процеси

3. В българската образователна традиция училищното настоятелство е действащия национален модел за включване на общността в управлението на българското училище още от епохата на Възраждането.

4. Структурната иновация в Закон за предучилищното и училищното образование от 2015 г. е Обществения съвет, легитимиран като колективен партиципативен орган, подпомагащ развитието на училището и упражняващ граждански контрол върху управлението му.

5. Създаването на Обществения съвет не отменя съществуването на училищното настоятелство.

6. С изменения и допълнения в ЗПУО от 2020 г. се извършват промени, касаещи училищното настоятелство, свързани с актуализация на същността и фиксираните му правомощия.
7. От 2016 година до настоящия момент няма нормативна промяна в действащата национална рамка относно обществените съвети.
8. Училищното настоятелство и Обществения съвет имат паралелно нормативно съществуване, но делегираните им от законодателя правомощия не се дублират.
9. Европейската законодателна регламентация във Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия предлага добре организирани, функционално структурирани и ефективно работещи модели на органи за обществено включване в училищния мениджмънт.
10. За шестте европейски образци партиципативните структури се явяват изключително значим и определящ фактор в релацията училище – родители – местна общност.
11. Европейските модели се открояват с предоставена законодателна свобода във функциите и правомощията, с балансирано представителство на заинтересовани субекти с преобладаващо родителско мнозинство, с външен институционален контрол и персонален самоконтрол при съуправлението и с повишен капацитет на състава, гарантиран чрез нормативно регламентирани обучения.
12. За разлика от България, в проучените европейски държави се предоставят различни варианти за повишаване на знанията и уменията на членовете на училищните структури, с цел създаване на мотивиран и работещ екип: централното правителство, местните власти, регионални структури или други организации, в т.ч. родителски асоциации осигуряват безплатни обучения, курсове и семинари за членовете на училищните органи, като е предоставена голяма свобода на избор за начина им на осъществяване.

13. В европейските модели съществува държавен орган, упражняващ легитимен контрол върху функционирането и дейността на училищните структури.
14. Необходимо е проучване на чуждия опит за установяване на ефективни практико-приложни модели като форма за обществено включване в управлението на училището.
15. За европейските образователни традиции в проучените шест държави - Великобритания (Англия, Уелс и Северна Ирландия), Австрия, Естония, Испания, Дания и Нидерландия, училищните партиципативни органи са исторически утвърдени практики, открояващи се с авторитетност и значимост за училището и общността.
16. Българският национален модел на обществен съвет събира значително неодобрение и е възприеман по-скоро като безполезен и излишен структурен орган.
17. Европейските практики за включване на общността в управлението на училището демонстрират рационална структурираност и организираност, наличие на балансирано представителство на всички заинтересовани за благоденствието на институцията субекти - педагогически специалисти, ученици, родители и местна власт, осигурена възможност от правителството или неправителствени организации за обучения на членовете, с оглед пълноценно и качествено изпълнение на задълженията им.
18. Европейската законодателна рамка предоставя нормативна свобода в провеждането на изборните процедури и определяне на мандатността на съставите, санкционни мерки срещу недобросъвестни членове, органи за осъществяване на външен контрол върху дейността на училищните структури, както и легитимен набор от документи, гарантиращи ефективна дейност.
19. Педагогическата общност в България приема Обществения съвет като генератор на възможни опасности за образователната система, без достатъчен капацитет за адекватно и пълноценно включване в училищните дейности, в процесите на вземане на общи решения и в упражняването на граждански

контрол върху училищния мениджмънт. Всеобщо е мнението, че новосъздадения конструкт съдържа повече слабости и дефицити, отколкото силни страни и възможности, че правомощията на членовете са излишно завишени на фона на липсата на компетентности и нормативни знания и са необходими специализирани обучения, тренинги, семинари, уебинари и др. за повишаване капацитета на състава.

20. Родителската общност оценя своята роля в Обществения съвет през делегираните ѝ от законодателя правомощия. Родителите не проявяват висока личностна мотивация за активно участие, а търсят субективни причини, които най-често са свързани с лична изгода за осъществяване на неформални контакти с учители и с ръководството на училището.

21. Изведените изводи от емпиричното проучване дават основание да се структурира подобрен модел на Обществен съвет с повишени ползи за училищната институция.

22. Разработен е емпиричен модел за оптимизиране на дейността на училищните обществени съвети в Република България.

23. Предложени са осем нормативни актуализации, относно състава, мандатността, заседанията, прилагане на санкционни мерки, провеждане на изборна процедура, правомощия (вътреучилищни и свързани с пряката дейност на училищния орган), осъществяване на външен институционален контрол, осигуряване на специализирани обучения на членовете.

24. Предложени са функционални нововъдения, изразяващи се в авторска разработка на следните шест образци на документи:

- Училищен правилник за дейността на Обществения съвет. Годишен план на дейностите, времеви график на заседанията
- Наръчник за ефективна дейност на обществения съвет
- Методика за избор на участници в училищния обществен съвет – два варианта
- Формуляр за лично и мотивирано участие в обществения съвет

- Модел за определяне на личностния, образователен и професионален профил на членовете на обществения съвет
- Модел за комуникационна мрежа

25. Представено е предложение за създаване на Единна национална платформа за партньорство и сътрудничество между Обществените съвети в България.

ПРЕПОРЪКИ

Моделът за оптимизиране на настоящия Обществен съвет и разработената към него документация, да бъде предложен на Министерство на образованието и науката и след получаване на одобрение, да бъде апробиран в някои от училищата на територията на Република България, за да се докаже неговата ефективност.

ПРИНОСИ

1. Направен е сериозен опит за разглеждане ролята на обществения съвет в системата на училищното образование.
2. Проучена и анализирана е законовата основа за въвеждане на училищния обществен съвет в образователната система на Република България и хронологията на неговото развитие.
3. Изследвани са различни модели за включване на общността в управлението на училището в няколко европейски държави.
4. Анализът показва, че съществуват възможности за оптимизиране на нормативната уредба и модела на обществените съвети в Република България.
5. От анализа на действащата законодателна регламентация в Република България и чуждия опит в европейските държави е създаден модел за оптимизиране на Обществения съвет.
6. На тази основа са разработени 8 нормативни актуализации и 6 документа, които предстои да бъдат предложени на Министерство на образованието и науката за разглеждане.

ЛИТЕРАТУРА

Референтна литература

1. Вацов, С. 2016. Развитие на общественото начало в управлението на училището, Годишник на ШУ, т. XX D., Педагогически факултет. Ш., стр. 847-856
2. Джилджов, Ал. 2004. Тенденции в развитието на регионалното и местно самоуправление в Европа. В: Децентрализация и интеграция: регионално и местно самоуправление. Стефанова, М. и Калфова, Е. (съст.), София: ИК „Мултитрейд & Микропринтинг“, стр. 149-173
3. Ижбехов, Т. 2016. Децентрализация на училищното образование в България: участие на местните власти в управлението на образованието на училищно ниво. Българско списание за образование, бр. 1/2016, стр. 49-81
4. Ижбехов, Т. 2016. Училищните обществени съвети – възможност за разширяване участието на местната власт и общност в управлението на образованието на локално ниво. Българско списание за образование, бр. 2/2016, стр. 77-103
5. Михова, М. 2011. Управление на училищното образование (тенденции и схеми). Пловдив: Издателство „Астарта“, стр. 65
6. Първанова, Й. 2015. Съвременното училище между децентрализацията, конкуренцията и автономията. В търсене на управленския баланс. София: Издателство „Колбис“, стр. 42
7. Първанова, Й. 2015. Участие на общността в управлението на училището – (не)възможното партньорство, сп. Педагогика, година LXXXVII, книжка 9, 2015, стр. 1197
8. Цоков, Г. 2011. Политики по отношение на училищното образование. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски“
9. Цоков, Г. 2017. Обществените съвети като структурна иновация в управлението на образователните организации, презентация. http://galintzokov.blogspot.com/2017/02/blog-post_7.html
10. Berthelsen, D. and Walker, S. 2008. Parents' involvement in their children's education. Family Matters № 79, p. 34
11. Costa, A. and Kallick, B. 1993. Through the Lens of a Critical Friend. Educational Leadership 51(2), pp. 49-51

12. Feito, R. 1991. La participación de los padres en el control y gestión de la enseñanza. Madrid: UCM (tesis doctoral).
13. Governance handbook Academy trusts and maintained schools, October 2020
14. Greany, T. 2022. Place-based governance and leadership in decentralised school systems: evidence from England. *Journal of education policy* 2022 vol. 37, no. 2, pp. 247–268
15. Hope, M.A. 2015. Developing active citizenship in schools: a case study of democracy in practice. In *International Handbook of Progressive Education*, Eryaman, M.Y. and Bertram B. (eds.), 2015. New York: Peter Lang Publishing
16. Ley Orgánica 10/2002, de 23 de diciembre, de Calidad de la Educación
17. Maphoke, M. B., 2017. The role of the school management teams and parents in learner achievement, Department of Education Management, Law and Policy Studies, Faculty of Education, University of Pretoria, pp. 27-28
18. Martín Bris, M., J. Gairín Sallán. 2007. Familias en la educación: un tema por resolver. *Bordón*, 59 (1), pp. 113-151
19. ORDEN ESD/3669/2008, de 9 de diciembre, por la que se aprueba el Reglamento de funcionamiento del Consejo Escolar del Estado., BOE núm. 303 Miércoles 17 diciembre 2008
20. Paulo, S., Anthony, L., Péter, R., Shewbridge, C. 2016. *OECD Reviews of School Resources: Estonia 2016*. pp. 42-46
21. Rafael Feito Alonso, 2014. Treinta años de consejos escolares. La participación de los padres y de las madres en el control y gestión de los centros sostenidos con fondos públicos en España, *Profesorado*, vol. 18, nº 2, pp. 51- 67 <http://www.ugr.es/local/recfpro/rev182ART3.pdf>
22. Research on the role of school governors. Department for Education. 23 March 2011. Retrieved 29 April 2011.
23. Sánchez, R. M., 2013. Breve manual del consejero y consejera escolar <https://www.codapa.org/wp-content/uploads/2013/01/Manual-Consejero-Codapa.pdf>
24. Stevenson, L., Honingh, M., Neeleman, A. 2021. Dutch boards governing multiple schools: navigating between autonomy and expectations. *School leadership & Management* 2021, Vol. 41, Nos. 4–5, pp. 370–386

25. The role of parents in the education systems of the European Union, 1997. EURYDICE, the Information Network on Education in Europe, European Commission (DG XXII: Education, Training and Youth), pp. 10-16

Нормативни документи

1. Актуализирана Стратегия за децентрализация 2006-2015, Решение № 454 на Министерски съвет от 02.07.2010 г., стр.5
2. България: Преглед на реформите в образованието, свързани с училищната автономия, 2010 – доклад № 54890-БГ на Световната банка, стр. 46 <https://www.scribd.com/document/47516414/>
3. Доклад за изпълнение на Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.), 2006 г.
4. Доклад за изпълнение на Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.), 2007 г.
5. Доклад за изпълнение на Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.), 2008 г.
6. Доклад „Децентрализация на училищното образование в България“, Институт „Отворено общество“, София, 2009 г., стр. 8
7. Закон за народната просвета, (Обн. ДВ. бр. 86 от 18 октомври 1991 г., отм. ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г., доп. ДВ. бр.80 от 16 октомври 2015 г.)
8. Закон за изменение и допълнение на Закон за народната просвета (Обн. ДВ. бр. 90 от 24 септември 2002 г.)
9. Закон за предучилищното и училищното образование (Обн. ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г., в сила от 01.08.2016 г.)
10. Закон за основните училища и гимназиите, (Подглава 3 Управление на училищата, § 71. - § 73.)
11. Консолидиран федерален закон: Закон за училищното обучение § 64, версия от 25 февруари 2022 г.
12. Национална програма за развитие на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка (2006 – 2015 г.), Решение на Народното събрание от 07.06.2006 г.

13. Правилник за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата (обн. ДВ, бр. 75 от 27.09.2016 г.)
14. Програма за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009 – 2013 г.)
15. Стратегия за децентрализация. Решение № 424 на Министерски съвет от 05.06.2006 г., стр. 5
16. Стратегия за децентрализация 2016 - 2025 г., Решение № 735 на Министерски съвет от 08.09.2016 г., стр. 54-55
<https://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1155>
17. Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030), Решение на Министерски съвет от 24.02.2021 г.

Интернет източници

1. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/main-executive-and-legislative-bodies-93_en
2. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/united-kingdom-england/administration-and-governance-local-and-or-institutional-level_en
3. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/31/part/I/chapter/II/crossheading/parent-governor-representatives-on-education-committees>
4. <http://galintzokov.blogspot.com/2012/03/blog-post.html>
5. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/31/section/>
6. https://en.wikipedia.org/wiki/School_governor
7. https://en.wikipedia.org/wiki/Critical_friend
8. https://en.wikipedia.org/wiki/Critical_friend#cite_note-7
9. <https://www.nga.org.uk/>
10. <http://www.nga.org.uk/thenga/media/NGA-Image-Library/Guidance/NGA-Statutory-Framework-final.pdf>
11. <https://www.gov.uk/government/publications/school-inspection-handbook-eif/school-inspection-handbook>
12. <https://www.politics.co.uk/reference/ofsted/>

13. <https://www.ukcompliance.co.uk/what-are-the-roles-and-responsibilities-of-ofsted/>
14. <https://de.wikipedia.org/wiki/Schulautonomie>
15. <https://www.bmbwf.gv.at/Themen/schule/schulpraxis/sp.html>
16. <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/1986/472/P64/NOR40235404>
17. <https://www.ris.bka.gv.at/eli/bgbl/1986/472/P64a/NOR40196974>
18. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/administration-and-governance-local-and-or-institutional-level-24_en
19. <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/508012015002/consolide/current>
20. file:///C:/Users/Ideapad%203%20Two/Desktop/%D0%98%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/Organizacion_funcionamiento.pdf
21. <file:///C:/Users/Ideapad%203%20Two/Desktop/%D0%98%D1%81%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/DOSIER%20SOBRE%20CONSEJOS%20ESCOLARES.pdf>
22. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2002-25037>
23. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/organisering-og-ledelse>
24. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/organisering-og-ledelse/skolens-ledelse/skolebestyrelsen>
25. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/denmark_en
26. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/fundamental-principles-and-national-policies-22_en
27. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/administration-and-governance-local-and-or-institutional-level-22_en
28. <https://ufm.dk/en/education/the-danish-education-system/principles-for-education-in-denmark>
29. <https://danskelove.dk/folkeskoleloven/44>
30. <https://www.skole-foraeldre.dk/artikel/tilsyn-med-skolens-virksomhed>
31. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/organisering-og-ledelse/skolens-ledelse/skolebestyrelsen>
32. <https://www.skole-foraeldre.dk/artikel/kursus-skolebestyrelsens-arbejde->

[med-tilsyn](#)

33. <https://www.skole-foraeldre.dk/artikel/skolebestyrelsens-arbejde-med-kontaktfor%C3%A6ldre>
34. <https://www.skole-foraeldre.dk/artikel/information-til-for%C3%A6ldre>
35. <https://voo.nl/kennisbank/wet-medezeggenschap-op-scholen-wms/tekst-wms>
36. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/netherlands_en
37. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/administration-and-governance-local-and-or-institutional-level-53_nl
38. <https://www.laks.nl/vragen/wat-is-een-medezeggenschapsraad-mr/>
39. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13632434.2021.1945024>
40. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02680939.2020.1792554>
41. <https://bg.wikipedia.org/wiki>
42. https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D1%87%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%BD%D0%BE_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%8F%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE
43. <https://prometriks.com/blog/top-3-nay-chesto-izpolzvani-testove-za-ocenyavane-v-hr>
44. <https://www.novavizia.com/psihometrichni-testove/>
45. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B3>

ВЪПРОСНИК

Уважаеми респонденти, провеждаме изследване относно ролята на Обществените съвети в управлението на образователните институции.

Интересува ни Вашето мнение по проблема.

Моля, изразете Вашето мнение по твърденията, като ги оцените по 5 - степенна скала, в която 1 - да, 2 - по-скоро да, 3 - не мога да преценя, 4 - по-скоро не, 5 – не

1. Училището има нужда от Обществен съвет
2. Общественият съвет изпълнява своите нормативно установени функции
3. Общественият съвет е ангажиран с проблемите на училищната общност
4. В училищния Обществен съвет участват лица, ангажирани с проблемите на училищната общност
5. Общественият съвет е допълнителна административна тежест за училището
6. Всяко училище трябва да създаде ефективни механизми на сътрудничество с Обществения съвет
7. Общественият съвет трябва да участва в изготвянето на училищната документация (в т.ч. стратегия, програми, мерки, етичен кодекс, бюджет)
8. Членовете на Обществения съвет трябва да получават заплащане от държавата
9. Общественият съвет трябва да участва в разработването и реализирането на училищни проекти

10. Общественият съвет трябва да участва в организирането на извънкласни дейност
11. Общественият съвет трябва да планира и реализира училищни събития - конкурси, празници, тържества, спортни събития, екскурзии и др.
12. Общественият съвет трябва да заседава ежемесечно
13. Представител на Обществения съвет трябва да участва при провеждането на конкурса за заемане на длъжността „директор“
14. Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на директорите
15. Представител на Обществения съвет трябва да участва в комисиите за атестиране на педагогическите специалисти
16. Квотата на родителите в Обществения съвет трябва да се повиши
17. Квотата на финансиращия орган в Обществения съвет трябва да се увеличи
18. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител на синдикалните организации
19. В състава на Обществения съвет трябва да се включи представител от административния персонал в училището
20. Принадлежността на членовете на Обществения съвет към уязвима социална група не е проблем
21. Членовете на Обществения съвет трябва да се избират с реална изборна процедура
22. Членовете на Обществения съвет трябва да мотивират желанието си да участват
23. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от държавни органи
24. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от финансиращия орган
25. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от директора на образователната институция

26. Дейността на училищния Обществен съвет трябва да се контролира от педагогическия съвет на образователната институция
27. Членовете на Обществения съвет трябва да бъдат санкционирани при неизпълнение на задълженията си
28. Общественият съвет трябва да отчита дейността си публично
29. Общественият съвет трябва да отчита дейността си периодично пред педагогическия съвет
30. Родителите, като членове на Обществения съвет, имат потенциал да вземат адекватни за училището решения
31. Членовете на Обществения съвет трябва да се квалифицират чрез обучителни програми на МОН
32. Членовете на Обществения съвет имат нужните компетентности в сферата на образованието
33. Членовете на Обществения съвет трябва да притежават специализирани знания относно действащата нормативна уредба в системата на образованието
34. Образованието и степента на образование на членовете на Обществения съвет имат значение
35. Членовете на Обществения съвет трябва да са изявени личности
36. Членовете на Обществения съвет трябва да са високообразовани
37. Членовете на Обществения съвет трябва да са родители на изявени ученици
38. Членовете на Обществения съвет трябва да са комуникативни
39. Членовете на Обществения съвет трябва да са инициативни
40. Членовете на Обществения съвет трябва да са социално активни